

VAHŞETİN CELLATLARI

BATILILAR

Prof. Dr. Çetin YETKİN

VAHŞETİN CELLATLARI BATILILAR

Prof. Dr. Çetin YETKİN

Toplumsal Dönüşüm Yayınları: 419

Araştırma-İnceleme

Yazar

Prof. Dr. Çetin YETKİN

Genel Yayın Yönetmeni

Hatice BAHTİYAR

Mizanpaj

Senem ILGIN

Kapak

Kenan TEMİZEL

Sertifika No: 47281

ISBN: 978-975-908-672-5

e-ISBN: 978-975-908-676-3

1. Baskı: 2021 İstanbul

Copyright© Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın telif hakları, 5846 sayılı yasanın hükmüne göre, kitabı yayımlayan Toplumsal Dönüşüm Yay. Dağ. Rek. ve Org. ve Prof. Dr. Çetin YETKİN'e aittir. Yayımcının ve yazarın izni olmaksızın elektronik ve mekanik herhangi bir kayıt sistemi veya fotokopi ile çoğaltılamaz, kopyalanamaz. Ancak kaynak gösterilerek kısa alıntı yapılabilir.

Her hakkı mahfuzdur. Bu kitapta yayınlanan yazıların etik, bilimsel ve hukuki sorumluluğu yazar(lar)a aittir.

Yetkin, Çetin.

Vahşetin cellatları batılılar / Çetin Yetkin. -- 1. Baskı. -- İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 2021.

160 sayfa; 24 cm. -- (Toplumsal Dönüşüm Yayınları; 419.)

ISBN: 978-975-908-672-5

e-ISBN: 978-975-908-676-3

1. Türkiye uygarlık -- Batı etkileri. 2. Türkiye sosyal durum. I. Eser adı. II. Dizi.

DR432/.Y48 2021

303.4/YET 2021

Baskı-Cilt: Yalın Yayıncılık Sertifika No: 44154

GENEL SATIŞ PAZARLAMA VE YAYINEVİ

Toplumsal Dönüşüm Yay. Dağ. Rek ve Org.

Hobyar Mah. Cemal Nadir Sokak No: 24 Büyük Milas Han

Kat: 3 Daire: 311 Fatih / İstanbul Tel: 0507 217 47 67

E-mail: toplumsaldonusum@gmail.com

Prof. Dr. Çetin YETKİN

Yazar, hukukçu. 1939, İstanbul doğumlu. TED Ankara Koleji, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu. Doktorasını aynı fakültede Hukuk Felsefesi alanında yaptı (1965-69). Ankara ve İstanbul'da savcı yardımcılığı görevlerinde bulundu. 1980 yılından itibaren İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Fakültesinde öğretim üyeliği yaptı. 1982 yılında Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde siyaset bilimi doçenti oldu. 1986-91 yılları arasında *Güneş*, *Hürriyet* ve *Milliyet* gazetelerinde gazeteci-yazar ve danışman olarak çalıştı. 1991'den itibaren Akdeniz Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesinde öğretim üyesi olarak görev yaptı. 1992 yılında Cumhuriyet Tarihi Anabilim Dalında profesörlüğe yükseldi. 1997'de kendi isteğiyle emekliye ayrıldı.

Emekliye ayrıldıktan sonra çalışmalarını Antalya'da sürdürdü. Çeşitli basın kuruluşlarından ödüller aldı. Yazılarını kendi yayını *Müdafa-i Hukuk* dergisi, *Akdeniz Atılım* gazetesi ile birlikte pek çok dergide yayımladı. Toplumsal çalışmaları ile birlikte diğer inceleme-araştırma kitaplarının yanında özellikle *Siyasal İktidar Sanata Karşı* (1970) kitabıyla sanat ve aydınlar çevresinde ilgiyle karşılandı. Atatürkçü Düşünce Derneği üyesidir.

Eserleri

Kaba Kuvvet Felsefesi-Doğuşu ve Gelişimi, 1969; **Faşist Devlet Felsefesi** adıyla ve gözden geçirilmiş olarak, 1976.

Türkiye'de Soldaki Bölünmeler-Tartışmalar, Nedenler, Çözüm Önerileri (1960-1970), 1970; **12 Mart 1971 Öncesinde Türkiye'de Soldaki Bölünmeler** adıyla genişletilmiş olarak, 1998.

Siyasal İktidara Karşı Direnme ve Devrim; 1970

Siyasal İktidar Sanata Karşı; 1970

Etnik ve Toplumsal Yönleriyle Türk Halk Hareketleri ve Devrimler, 1974, 1980; gözden geçirilmiş ve genişletilmiş olarak **Türk Halk Hareketleri ve Devrimler**, 1984; **Başlangıçtan Atatürk'e Türk Halk Eylemleri ve Devrimler** adıyla yeniden gözden geçirilmiş olarak, 1996; yeniden yazılmış olarak **İktidara Karşı Türk Direniş ve Devrimleri-Başlangıçtan Atatürk'e**, 2003, 2007.

Belgelerle Türkiye'de 17 İntihar Olayı, 1978

Türkiye'de Tek Parti Yönetimi, 1983.

Sosyoekonomik Temelleriyle Siyasal Düşünceler Tarihi, C.I: İ.Ö. III. Bin-İ.S. II. Yüzyıl (Prof. Dr. Kıvanç Ertop'la Birlikte), 1985.

4753 Sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu Açısından Köy Enstitüleri, Marmara Ü., İ.İ.B.F. Dergisi, Yıl 1987, C.IV, sayı 1-2'den ayrı basım, 1987.

İktidar, 1987

Siyasal Düşünceler Tarihi Açısından Hıristiyanlığın İlk Dönemi, Murat Sarıca Armağanı'ndan ayrı basım, 1988.

12 Eylül'de İrtica Niçin ve Nasıl Gelişti?, 1994.

Türkiye'de Askerî Darbeler ve Amerika, 1995, 2006, 2006, 2011.

Türkiye'nin Devlet Yaşamında Yahudiler, 1992, 1996.

Yoksa Türk Değil misiniz?, 1996.

Toplumsal ve Siyasal Açidan 13 Yazar Üzerine Notlar, 1996; genişletilmiş olarak **Türk Edebiyatında Batılılaşma ve Kimlik Sorunu-13 Yazar, 13 Portre**, 2008.

Vatan Sağ Olsun, 1997.

Yoksa Türk Düşmanı mısınız?, 1998.8

Batılıların Kirli Yüzü-Struma; 2000, 2002, genişletilmiş olarak 2008.

Karşıdevrim, 1945-1950, 2002, 2003, 2003, 2006, 2006, 2007, 2011, 2020

Bir Savcının Not Defterinden, 2004, 2008, 2013

Ben Bir Türküm-Başkaldırı Yazıları, 2004.

Milliyetçilik: Neden Şimdi?-Aydınlar Açıklıyor, 2006, 2006.

“Ben de Bir İnsanım”, 2002, 2006, 2009.

Atatürk, Din ve Laiklik başkaları ile birlikte (panel), 2008.

Düşünceler-Ne? Nasıl? Niçin?, 2008.

Bir Türk Olarak Yaşamak, 2009.

Düşler Evreni-Siyasal Bilimkurgu Öyküleri, 2010.

Ölümün Ya da Bunamanın Eşiğinde, 2011.

Antidemokrasizm-Bir Demokrasi Eleştirisi, 2012.

Rektör Prof. Dr. Cebrail Melek ve Korkunç Düşleri, 2013.

Siyasal Düşünceler Tarihi:

C.I: Orta Çağ'ın Sonuna Kadar-Mezopotamya, Hint, Çin, Yunan, Roma, Hristiyan, İslam ve Türk Siyasal Düşüncesi 2008,

C.II: Machiavelli'den XX. Yüzyıl Başlarına Kadar -Anarşizm ve Sosyalizm Dışında- Avrupa ve Osmanlı-Türk Siyasal Düşüncesi, 2009.

C.III: XX. Yüzyıl Başlarına Kadar Batı ve Osmanlı-Türk Siyasal Düşüncesinde Utopyacılık, Sosyalizm, Anarşizm, Sendikalizm, Bilimsel Sosyalizm, 2012.

C.IV: XX. Yüzyıl Başlarından II. Dünya Savaşı'nın Bitimine Kadar Batı'da, Sömürülen Ülkelerde ve Türkiye'de Irkçılık ve Ulusçuluk, 2013.

C.V: 1917 Devrimi ve Rusya'da Türkçülük, Lenin, Stalin ve Ulusal Sorun, Bolşevizm ve Atatürk, Kemalizm, Çin Devrimi, Yeni Emperyalizm ve Doğurduğu Tepkiler; 2013.

Adalet Hiç Var Olmadı-Adalet Kavramı Üzerine Kötümser Bir Deneme; 2015

Herkes İçin Uygulamalı Siyasal Yaşam Notları; 2020.

Çeviri:

**M.DOBBS-K.H.TAKAHASHI-P.SWEEZY-C.HILL-R.HILTON:
Feodalizmden Kapitalizme Geçiş, 1970, 1974.**

Günümüz Türkçesine Çeviri:

TEKİNALP: Kemalizm,1998.

Stephan RONART: Bugünkü Türkiye (1936), 2009.

Yayınlanmasına Katkıda Bulunulan:

Türkiye’de Yunan Vahşeti; çev. Necdet Ekinci, 2006, 2013.

Ziya GÖKALP: Küçük Mecmua, çeviriyazı Şahin Filiz, 2009.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR / 11

BİR AÇIKLAMA / 13

BATI'NIN İKİ TEMELİ / 17

1- Antik Yunan / 17

2- Hıristiyanlık / 23

HAÇLI SEFERLERİ / 33

1- Yağma ve Katliam / 34

2- Yamyamlık / 42

3- Yahudi Düşmanlığı / 45

ENGİZİSYON / 49

1- Sapkınlar / 49

2- Cadılar / 53

3- Müslümanlar (Moriskolar) / 55

4- Bilim ve Özgür Düşünce / 57

FRANSA'DA DİN SAVAŞLARI / 59

ST. BARTHOLOMEW VAHŞETİ / 59

OTUZ YIL SAVAŞLARI / 63

BATI DÜŞÜNCESİNDE VAHŞETE KILIF / 67

1- Thomas More / 68

2- Hugo Grotius / 70

3- John Locke / 72

4 Immanuel Kant / 75

5- Robert Charles Darwin / 77

6- Halkların Sınıflandırılması ve Irkçılık / 79

SÖMÜRGEÇİLİK / 83

1- Güney ve Orta Amerika / 84

2- Kuzey Amerika / 91

- Kızılderililer / 91

- Zenciler / 93

3- Afrika / 98

- Köle ticareti / 98

- Cezayir / 100

4- Asya / 107

- Hindistan / 107

- Çin-Afyon Savaşları / 110

5- Avustralya/ 112

KAPİTALİZM VE VAHŞET / 117

ANADOLU'DA YUNAN VAHŞETİ / 125

YAHUDİ SOYKIRIMI / 131

1- Soykırıma Giden Yol / 131

2- Nazi Vahşeti / 135

SREBRENİTSA SOYKIRIMI / 139

GEÇMİŞTEN GELECEĞE / 145

KAYNAKÇA / 151

KISALTMALAR

- a.y. : -aynı yerde
- bkz. : -bakınız
- C. : -cilt
- çev. : -çeviren
- D. : -dergi
- ed. : -editör
- F. : -fakülte/fakültesi
- hz. : -hazırlayan
- n. : -not
- s. : -sayfa
- Ü. : -üniversite/üniversitesi
- vb. : -ve benzeri
- vd. : -ve devamı
- yyın. : -yayın/yayını

BİR AÇIKLAMA

Batı dünyasının bir aydınlık, bir de karanlık yüzü vardır. Aydınlık yüzü parlak olduğu için genellikle o görülür. Öylesine ki “Batı” denince çoğu kişi hemen bilim, ussal düşünce çağı olan “Aydınlanma”yı anımsar. Son dönemde de “insan hakları” ve “demokrasi”!... Oysa, Aydınlanma çağı, aynı zamanda Batı sömürgeciliğinin doruğa ulaştığı dönemdir. Batılılar, insan hakları ve demokrasi deyip durdukları şu son dönemde de bu söylemlerinin arkasına saklanarak başka ülkeleri işgal edecekler, insanlarını öldürecekler ama bir yandan da çağ dışı yönetimleri destekleyeceklerdir.

Doğrudur: Batılı ülkeler her yönden gelişmişlerdir. Ne var ki, bu gelişmişliklerinin temelinde ve harcında başka ülke insanların kan ve gözyaşı olduğu görmezden gelinir. Batı’daki sanayi devrimine ve teknolojik gelişmelere kadar dünyanın her ülkesinde gelişme ivmesi hemen hemen aynı iken bu üstünlükleri sayesinde kendilerinden olmayanların doğal gelişmelerini engellemişler, böylece de geri bıraktırdıkları ülke insanların emeklerini ve kaynaklarını daha bir kolaylıkla sömürebilmişlerdir. Ama bununla da yetinmiş değiller: Bazı uygarlıkları da yok etmişlerdir.

Batılılar önceleri sömürgelerini ve giderek gözlerine kestirdikleri her ülkeyi uygarlaştırmak için çalıştıklarını da söyleyip durmuşlardır ama bu “uygarlaştırma” sürecinde başvurulan yöntem tam bir “vahşet” çeşitlemesidir. Vahşet, Batı’nın, antik Yunan’dan başlayıp Roma İmparatorluğu’nda gelişerek iç yapısını da biçimlendirmiş ve giderek doruğa ulaşmış bulunuyor. Örneğin, mezhep çatışmaları, din savaşları, Haçlı Seferleri, Engizisyon, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları Batı tarihinin dehşet dolu sayfalarıdır. Kendi içlerinde bile böylesine vahşi olan Batılılar’ın başka ülke insanlarına neler yaptıklarını kestirmek güç olmasa gerektir.

İşte, bu kitabın amacı da, Batı’nın bu karanlık yüzüne bir parça olsun ışık tutmaktır.

Bu noktada iki soru aklınıza takılabilir.

İlki şu soru olmalı: Doğu ülkelerinde de aynı durumlar söz konusu değil midir?

Önce şunu belirteyim: Elbette insanlık dışı uygulamalar Doğu'da da vardır, ancak hiçbir zaman Batı'daki boyutlarda ve sistematik olmamıştır. Örneğin Doğulu devletler “koalisyon” güçleri oluşturarak milyonlarca Çinli'nin afyon içerek uyuşturulması için yerli hükümete karşı savaş açmamışlar (tarih bunu “Afyon Savaşları” olarak kaydetmiş bulunuyor) ya da petrol için Irak ve Libya'yı kaosa sürüklememişlerdir. Toplama Kampları, gaz odaları kurmamışlar, Hristiyan ülkelere onların yaptığı Haçlı Seferleri gibi Hilal Savaşları açmamışlardır. Kaldı ki, dünyayı kendi koyduğu kurallarla yönetmek ve dilediğince biçimlendirmek isteyen Doğu değil, Batı'dır, Batı uygarlığı değerleridir. Öte yandan geçmişte ve bugün yaptıklarını unutarak ya da gizleyerek başka ülkelere çekidüzen vermeye ve onları sözüm ona “uygarlaştırma”ya ve şimdilerde “demokratikleşme”ye kalkışan da Batılılar'dır.

Sömürgecilik ve kapitalizm birlikte gelişmiştir Kapitalizmin gelişimi ile sanayi devrimi eş zamanlıdır. Göreceğimiz üzere insanlık tarihinin en kara sayfaları, sanayi devrimi, kapitalizm ve sömürgecilik tarafından yazılmıştır. Bunların her üçü de Batı'da ortaya çıkmış ve serpilmiştir. O nedenle bu kitapta söz konusu edilecek vahşetin Batılılarca gerçekleştirilmiş olması, tarihin akışı gereğidir. Bunun yanı sıra sömürgecilerin Hristiyan olmaları da onların ortak özelliğidir. Kaldı ki, sömürgecilik öncesi vahşet de, Hristiyanlık'ın eseridir.

Bu nedenle de Doğu ülkelerindeki olumsuz gelişmeler ayrı bir araştırmanın konusudur.

İkinci soru: Atatürk'te Batı uygarlığını ulaşılması gereken bir hedef olarak göstermiş ve bu yolda devrimler yapmış değil midir? Soruya yanıtım, “Hayır” olacak. Atatürk, “çağdaş uygarlık” (muassır

medeniyet) demiştir. Gösterdiği hedef, Batı'nın çağdaş/ileri olan yönüdür. Yukarıda değinildiği üzere, bilim ve ussal düşünce Batı'da gelişmiş ve “*En hakiki mürşid ilim*” olduğu için Batı'ya bu yönden erişilmek istenmiştir. Yoksa, Batı'nın din/mezhep savaş ve kıyımları, sömürgeciliği, ırkçılığı, vahşi saldırganlığı değil! “*Yurtta barış, dünyada barış*” sözü, neyin hedeflendiğini göstermeye yeter. Batı, emperyalisttir, Kemalizm ise antiemperyalist!¹

Öte yandan, 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı kapitalist Batılı ülkelerin ekonomik ve siyasal düzenlerini çöküntüye uğrattınca bu kere gözler, bu bunalımdan açıkça görülür biçimde etkilenmeyen Sovyetler Birliği'ne çevrilmiş, ilk 5 Yıllık Kalkınma Planı'nın yapılışında Sovyet uzmanlarından yararlanılmış, bu ülkeye eğitim için öğrenci gönderilmeye başlanılmış ve devletçilik uygulamasına geçilmiştir.

Kaldı ki, Tanzimat Batılılaşması ile Kemalist çağdaşlaşmayı da karıştırmamak gerekir. Tanzimat Batılılaşması ne ise Kemalist çağdaşlaşma onun tam karşıtıdır. Özellikle de Tanzimat'ın Osmanlılık siyasasının karşısında Cumhuriyet'in Türk ulusçuluğu yer alır. Türk Tarih ve Türk Dil Devrimleri, Batılılaşmanın değil, ulusallaşmanın kanıtlarıdır.

Tanzimat'ın bir özelliği de, Batı karşısında duyulan “aşağılık duygusu”dur. Örneğin, Prof. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu'nun deyişiyle, “...üstün ve yukarı bir Avrupa hayali, gittikçe büyüdü ve genişledi. Bu hayal karşısında bir ‘parmak ısırma’ halet-i ruhiyesi kendini gösterdi.... Tanzimat'ın psikolojisi üzerinde yapılacak ikinci teşhis, edebî ve fikrî mâdunluk duygusunun [aşağılık duygusunun]

1 Aynı gerçek, bir başka anlatımla **Atatürk**'ün kendisinden esinlendiği bilinen **Ziya Gökalp**'in yıllar önce FANONce Diyarbakır'da yayınladığı *Küçük Mecmua*'da yer alan “*Siyasî Garp Meselesi*” başlıklı yazısında şöyle dile getirilmiş bulunuyor: “...Avrupa'nın feylozofları, şairleri, âlimleri kendi milletleri ve ümmetleri için yazı yazarlar. Bundan dolayıdır ki eserleri muhabbetle, hayırhahlıkla, şefkatle doludur, halbuki Avrupa'nın diplomatlarıyla askerleri düşmanlarına yani bizlere karşı hazırlanmıştır. Bunların kalpleri de düşmanlıkla, bedhahlıkla doludur.... O halde medenî Avrupa'ya karşı duyduğumuz hürmet ve itimat hislerini zinhar siyasî Avrupa'ya karşı duymamalıyız.” -ZİYA GÖKALP: “*Siyasî Garp Meselesi*”; *Küçük Mecmua*, 4 Kânun-ı Evvel 1338, sayı 25,- çeviriyazı Şahin Filiz, Y. A. R. Müdafaa-i Hukuk yın., Antalya, 2010, s.52.

mevcudiyetini göstermektedir."² **Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya** da Tanzimat için "*Osmanlı Devleti....bir çeşit aşağılık duygusuna kapılmıştır*" derken³ **Engelhardt** da *Tanzimat* kitabında Tanzimat yöneticilerinde "*az çok belirgin bir aşağılık kompleksi*" bulunduğunu belirtir.⁴ Bu olgu, Tanzimat ile birlikte dilimize giren "*alaturka*" ve "*alafranga*" sözcükleriyle de anlatımını bulmuştur. İlki "Türk gibi/usulü", ikincisi ise "Frank gibi/usulü" anlamındadır. "Alaturka" beğenmemeyi, küçümsemeyi ifade ederken; "alafranga" beğenmeyi, övgüyü içermektedir. Oysa, **Atatürk**'ün Türklük'ü nasıl yücelttiği herkesçe bilinir.

Son bir not: Batılılar'ın tarih boyunca sergiledikleri bütün vahşeti bile tek bir kitapta ayrıntılarıyla anlatmak ve belgelemek olanaksızdır. Örneğin, yalnız Afrika kıtasında yaptıkları köle ticaretlerindeki vahşeti şöyle bir sıralamak bile ciltler tutar. O nedenle tipik olaylar üzerinde durmakla yetinilmiştir.

2 ZİYAEDDİN FAHRİ FINDIKOĞLU: "**Fransız İhtilâli ve Tanzimat**"; İstanbul, 1939, s.103.
3 TARIK ZAFER TUNAYA: **Türkiye'nin Siyasî Hayatında Batılılaşma Hareketleri**; İstanbul, 1960, s.32ç
4 ED.ENGELHARDT: **Tanzimat**; çev. Ayda Düz, Milliyet yyn., İstanbul, s.194.

BATI’NIN İKİ TEMELİ

1

Antik Yunan

Batılı düşünürler, aydınlar ve hatta sıradan kişiler, antik Yunan uygarlığını, özellikle de Atina’daki “demokrasi”yi hep övmüşler ve kendi demokrasilerinin de esin kaynağı olduğunu belirtegelmişlerdir. Antik Yunan demokrasisi, modern burjuva demokrasisinin ilk örneği olarak gösterilir.⁵ Bu kapsamda da sıklıkla Perikles’in ünlü söylevini anarlar. Gerçekten de Perikles, Atina’daki demokrasiyi şöyle tanımlamış:

“...yönetim biçimimize demokrasi denmektedir. Çünkü ülkenin yönetimi az sayıda kişinin elinde değil, çok sayıda kişinin elindedir.

Yasalarımızla yurttaşlarımızın kişisel çıkarları için, herkese eşit hukuk kuralları uygulamaktayız. Kamu görevleri konusunda her yurttaş, yeteneği ölçüsünde değerlendirilmekte ve belirli bir toplumsal sınıftan olması ile değil, kişisel niteliğiyle göreve getirilmektedir. Aynı zamanda yoksul olan fakat devletimize hizmet edebilecek durumda olan herhangi bir yoksulluğu veya yüksek toplumsal sınıftan olması bunu engelleyememektedir.

Ve yalnız siyasal yaşamımızda özgür düşünce ile davranmıyoruz, aynı zamanda kişisel ilişkilerimizde de kuşkulardan uzağız. Çünkü herkes kendi istek ve beğenisine göre davrandığında öfkelenmiyoruz ve bunun için kendilerini asık yüzle karşılamıyoruz.

...kentimizin kapılarını herkese açık tutmaktayız. Bundan başka, kentimiz, bütün Yunanistan’ın okuludur ve her Atinalı

5 GEORGE THOMSON: **Kapitalizm ve Sonrası: Meta Üretiminin Yükselişi ve Çöküşü**; çev. Fatma Berktaş, Aydınlık yyn., İstanbul, 1978, s.62.

yurttaşımız kendi yaptığı işte kendi kişiliğinin yeteneklerini ve becerilerini gösterebilmektedir....”⁶

Doğrudur, antik Yunan büyük düşünürler yetiştirmiş, yazın, sanat, felsefe ve mimarlık alanlarında olağanüstü yapıtları tarihe kazandırılmıştır. Bu başarılarda Atina’nın özel bir yeri de vardır. Ne var ki, konu toplumsal ve siyasal yaşam olunca **Perikles**’in sözleri gerçeği hiç yansıtmıyor. Bir kere, Atina her zaman demokrasi ile yönetilmemiştir. Düşünce özgürlüğü denilince de hiç olmazsa **Sokrates**’in düşüncelerinden ötürü ölüm cezasına çarptırıldığı anımsanmalı. Bu bir yana, **Perikles**, dikkat edilirse hep “yurttaş”tan söz ediyor. Oysa, Atina kentini (polisini/devletini) oluşturan “insanlar” yalnız yurttaşlar değildi. Bütün üretim ve günlük yaşam hemen hemen bütünüyle köle emeğine dayanıyordu. Hiçbir hakları olmayan köleler çalışır, üretir; yurttaş oturur felsefe, sanat ve yazınla uğraşır, spor yapardı. Açıkçası, kölesiz bir Atina, Atina olamazdı.⁷

Yunanistan’da ticaret ve yapımcılığın gelişmesi ile birlikte işgücüne olan gereksinme giderek artmış ve özgür emek bir süre sonra yetersiz kalınca kölelerin çalıştırılması vazgeçilmez olmuştur. Köleler genellikle Anadolu’dan, Trakya’dan ve Karadeniz kıyılarından sağlanmıştı. Bu arada köle ticareti çok kazançlı olmaya başlamış, özellikle de Sakız Adası halkının başlıca iş alanı olmuştur.⁸

Günlük yaşamda kölelerin durumuna bir göz atacak olursak konu daha iyi anlaşılacak:

“Atina özgür insanların şehri sayılırdı. Ama sokaklarında, alınlarına damga vurulmuş, silinmez mürekkeple <yakala beni yoksa kaçırım> sözleri yazılmış insanlar niçin bu kadar kalabalıklardı?”

6 THUCYDİDİS: II, 37, 39, 41 – **Thucydides Tarihinden Perikles’in Ağıt Nutku**; çev. Aleksandros Hacıpulus, İstanbul, 1973, s.37-47 (yalınlaştırılarak alıntılanmıştır).

7 Kölelik kurumundan söz ederken bir ayırım yapmak gerekir: Doğu toplumlarında da kölelik vardı, fakat bunlarda kölelerden genellikle ev hizmetlerinde emeklerinden yararlanılır ya da cariyeler olarak kullanılırdı. Batı toplumlarında ise üretim aracı olarak kölelerden yararlanılmıştır. Bu nedenle ilkine Doğu Tipi, ikincisine ise Klasik Kölelik denilmiştir. Öte yandan, kölelik Batı ülkelerinde yakın zamanlara değin, giderek daha acımasız bir biçimde, sürecektir.

8 J.B.BURY: **A History of Greece to the Death of Alexander The Great**; The Modern Library, New York, tarihsiz, s.111.

....(bunlar) köleydiler ve sayısı Atina'daki özgür insanlardan çoktu.

Köleler her yerde ve her işte kullanırlardı. Yemek pişirir, çocuklara bakar, atelyelerde çalışır, yapı kurarlardı.

....boynu tekerlekli kadın, köleydi.

Tekerlek ağzına taneleri atmasın diye geçirilmişti boynuna.....

Bir öküzün fiyatı elli drahmiydi. Köleninki bundan pek fazla değildi.

Bir atelye satılırken köleler de demirbaş eşyaya katılırdı: İki örs, üç çekiç, beş köle gibi;

....Atinalılar en akli başında olana bile sorsanız, kölesiz yaşayamayacağını söylerdi. Çünkü köle canlı bir aletti. Aletsiz nasıl yaşanabilirdi!

....Kaçıp da yakalanan bir köle, tabutu andıran bir hücreye hapsedilirdi. Orada ne belini doğrultabilir, ne ayaklarını uzatabilirdi. Canlı bir insan bir demir parçasıymış gibi büzülür ezilirdi.

Yakalanan köleler, özgürlüğün tadını unutsunlar diye, ikişer ikişer, başları bir boyunduruğa sokulup ayakları birbirine bağlanırdı. Öyle ki, kölelerden biri kalkınca öbürü düşerdi. Ve bütün bunları yapan Atinalılar'dı: Özgürlük delisi ve insan vücudunun güzelliğine hayran olan Atinalılar!"⁹

Atinalılar, komedyazı Aristophanes'in *Kurbağalar*'ı oynanırken sahnede şu sözler geçtiğinde gülüyorlar, alkışlıyorlardı:

“-Ona ne çeşit işkence yapayım?

-Dilediğin gibi. İster falakaya yatır, ister bir yerde bağlat ve döv, kırbaçla döv, derisini yüzdür, kemiklerini burktur, ne istersen yap!"¹⁰

Öte yandan, madenlerde çalıştırılan kölelerin durumu kentte bulunanlardan çok daha kötüydü ve ölünceye kadar o madende çalışmak zorundaydılar. Atina'da yalnız madenlerde çalıştırılan köle

9 M. İLİN – E. SEGAL: *İnsan Nasıl İnsan oldu?*; çev. Ahmet Zekeriya, Say yyn., İstanbul, 1991, s.193-195.

10 ARİSTOPHANES: *Kurbağalar*; çev. Nevzat Hatko; M.E.B.yyn., Ankara, 1946, s.33.

sayısının 10.000 dolayında olduğu düşünülmektedir. Attika'da ise toplam sayının ise 100.000 olduğu sanılıyor.¹¹

Perikles ve onun gibi düşünenerler demokrasilerini övüyorlardı ama **George Thomson**'un deyişiyle, *“Demokrasi ideologları bu çelişkileri gözardı ediyorlardı. Sömürücü bir sınıfın üyeleri olarak, sömürünün doğal ve haklı bir şey olduğunu hiç tartışmasız kabul ediyorlar ve buradan yola çıkıyorlardı. Buna bağlı olarak, kendi özgürlüklerinin temeli olan, özgür insanla köle arasındaki ayırımı haklı göstermek için kölenin doğuştan özgür insandan aşağı olduğunu, dolayısı ile de ancak köleliğe layık bulunduğunu öne sürüyorlardı.”*¹²

Biz bugün demokrasiden söz ettiğimizde bu kavramın içeriğinde kişi hak ve özgürlükleri ve insan hakları da bulunuyor. Oysa Yunan demokrasisinde bunlar söz konusu değildi. **Foustel De Coulanges**'ın belirttiği üzere, *“Yönetimin sıfatı monarşi, aristokrasi, demokrasi oldu; ama bu devrimlerden hiçbiri insana gerçek özgürlüğü, kişisel bir özgürlüğü vermedi. Siyasal haklara sahip olmak, oy kullanmak, yüksek görevlileri atamak, arhont olmak, özgürlük bunlardan ibaretti, ama insan, daima devletin kölesi olarak kalıyordu.”*¹³ Kaldı ki, oy çokluğu karşısında azınlıkta kalanların çoğunluğun istencine koşulsuz boyun eğmeleri gerekiyordu. Bekar kalmanın yasak olduğu Atina'da poliste geçerli olan dine inanmak, onun tapınma gereklerini yerine getirmek zorunluydu.^{14/15} **Perikles**, Atina'nın kapılarının yabancılara açık tutulduğundan söz etmektedir ama yabancılar polisin yasalarının korunması altında değillerdi, bir suç

11 H.D.F.KITTO: **The Greeks**; Penguin Books, Edinburg, 1959, s.133.

12 G.THOMSON: s.63.

13 FOUSTEL DE COULANGES: **Antik Site – Yunan'dan Roma'ya Kadar Tapınma, Hukuk ve kurumlar**; çev. İsmail Kılınç, Epos yyn., Ankara, 2011, s.212.

14 İ. Ö. VI: yüzyıl ve sonraki dinsel inanç ve uygulamalar için ayrıca bkz. J.B.BURY: s.296 vd.

15 Platon, daha da ileri giderek ideal bir Yunan devletinde inançsız olanları ikiye ayırmış bulunuyor: 1. Kişi olarak “doğru” olanlar, başkalarını inançsızlığa yönlendirmeyenler, 2. Doğru olmayanlar ve başkalarını kendileri gibi olmaya yönlendirenler. İlk grupta olanlar 5 yıldan az olmamak üzere hapsedilmeli, ikinciler ise yaşam boyu hapis cezasına çarptırılmalı ve öldüklerinde de cesetleri devletin sınırları dışına atılmalıdır. –PLATON: **Laws, The Dialoges of Plato**; Benjanin Jowet, Encyclopedia Britannica yyn., Chicago, 1952, 908-910.

işleyecek olsalar köleler gibi cezalandırılırlardı, mal mülk sahibi olamazlar, evlenemezlerdi, çocukları yasa dışı (gayrimeşru) sayılırdı, miras hakları yoktu.¹⁶ Yurttaşlık (vatandaşlık) kalıtımsal olup yabancılara bu hak tanınmamıştı.¹⁷

Öte yandan, bir yurttaşın sürgün edilmesi için herhangi bir suç işlemiş olması gerekmiyordu. Poliste bir yuttaşın sivrilmesi, öne çıkması ya da ola ki ilerde yasalara aykırı davranabilir diye kendisinden kuşku duyulması o kişinin polisten kovulması, sürgüne gönderilmesi için yeterliydi. Bu uygulamaya *ostrakismos* deniliyordu.^{18/19}

Kadınlara gelince, toplumsal ve kamusal yaşamdan dışlanmışlardı. **Gordon Childe**, kadınların durumunu belirtirken “*Vatandaşların eşleri...., hemen tümüyle eve kapatılmışlardı ve yasa önünde Asurlu ve Babilli hemcinslerinden daha kötü bir durumdaydılar.*”²⁰ demektedir.

Yunanlılar’ın çocuklara karşı tutumu ise tam bir vahşetti. Çünkü çocuklar doğumlarından beş gün içinde babaları tarafından ailenin bir bireyi olanak tanınıp kabul edilmezlerse ya bir tapınağın kapısı önüne ya da birilerinin görebileceği bir yere bırakılırdı. Eğer biri çocuğa acırsa ya da kendi çocuğu yoksa onu alıp büyütürdü. Böyle bırakılanlar kız, cılız, engelli çocuklardı. Ne var ki, babanın istemediği sağlıklı erkek çocuk için de aynı uygulama geçerliydi.^{21/22} Çok doğal görülen bu vahşeti Yunan felsefesinde **Platon** daha da

16 F.D.COULANGES: 187-188.

17 GORDON CHILDE: **Tarihte Neler Oldu** çev. Alaaddin Şenel-Mete Tunçay, Odak yın., Ankara, 1974, s.290.

18 F.D.COULANGE: s.212.

19 Bir yurttaşın sürgüne gönderilebilmesi için en az 6.000 oy gerekiyordu. Bu sağlınırsa o yurttaş 10 gün içinde Attika’yı (yani yalnız Atina kentini değil, Atina devletinin ülkesini) terk etmeliydi. Ancak 10 yıl sonra geri dönebilirdi. Bununla birlikte mal mülkü yine kendisinde kalıyor ve Atina yurttaşlığını koruyordu. – J.B.BURY: s.249.

20 G.CHILDE: s. 290.

21 ALFRED ZIMMERN: **The Greek Commonwealth–Politics and Economics in Fifth-Century Athens**; The Modern Library, New York, 1956, s.37 v.d..

22 Bu geleneğin nüfus artışını bu yolla engellenmek istenmesi olduğu belirtilmektedir. Gerçekten de, nüfus artışı, kent devletleri için özellikle de besin kaynaklarının aynı oranda artmaması yüzünden üstesinden gelinmesi gereken bir sorun oluşturmuştur. Ancak, böyle olsa bile, bebeklerin açlığa ve ölüme bırakılması, hiç kuşkusuz, gaddarlıktır. Kaldı ki, cılız ve engelli çocuklar açısından bakıldığında, gerçek nedenin onların sağlıklı ve kusursuz olmamaları olduğu kolayca anlaşılabilir.

ileri götürmüş bulunuyor: İdeal bir poliste özürlü çocuklar gözden uzak bir yere konularak; özürlü olmasalar bile ananın 40, babanın 55 ve daha ileri yaşlarda çocukları olursa bunlar da aç bırakılarak öldürülmelidirler.²³

Platon'dan söz etmişken onun şu önerisini de görelim: He- kimler, bedenleri iyi düzgün olan yurttaşlara hastalandıklarında bakmamalı, onların ölmeleri beklenmelidir. Dahası, devlet, içleri yaradılıştan kötü olanları öldürmelidir.²⁴

Anımsatmak isterim: **Platon**, Batı felsefe tarihinde büyük bir filozof olarak tanıtılmaktadır!...

Batı uygarlığının kendisini mirasçısı gördüğü ve gerçekten de öyle olan kültürel temellerinin başında bu antik Yunan uygarlığı (!) gelmektedir.²⁵

İlerde göreceğimiz üzere, Almanya'da Naziler'in özürlü insan- ları topluca yok etme girişimleri, **Platon**'un bu görüşlerinin XX. yüzyılda uygulamaya konulmasıdır.

Batı'yı Batı yapan olgulardan biri de Rönesans'tır. Rönesans, Batı'nın “yeniden doğuşu”dur. Bu yeniden doğuş, antik Yunan'ın anımsanması ile gerçekleşmiştir.

Antik Yunan kadar olmasa da Batı uygarlığının bir temeli de, Roma'dır. Ancak, bu durum, Roma'nın Hristiyanlık'ı resmi din olarak benimsemesiyle etkin bir biçimde söz konusu olmuştur. Bu nedenle, konuyu “Hristiyanlık” başlığı altında ele almış bulun- yorum.

23 PLATON: **Devlet**; çev. Sabahattin Eyüboğlu-M.A. Cimcoz, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1962, 460-461.

24 **Devlet**: 410a.

25 Batı ülkelerinde bugün geçerli olan demokrasilerde bu gibi olumsuzlukların söz ko- nusu olmadığı öne sürülebilir. Elbette aradan geçen 2.000 yıla yakın sürede çok şey değişmiş, örneğin köle emeği yerini ücretli emeğe bırakmıştır ama yoksullar yine yoksuldur. Bu konuya ilerde değinilecek ve modern demokrasinin bir aldatmacadan başka bir şey olmadığı üzerinde durulacaktır. Bu aşamada söz konusu olan Batı dün- yasının kendisine esin kaynağı olduğunu yineleyip durduğu antik Yunan demokrasi- nin nasıl bir şey olduğunu belirtmektir.

Hıristiyanlık

Batı uygarlığının bir başka temeli de Hıristiyanlıktır. Hıristiyanlığı benimsemiş olan ülkeler, insanları, bu tutumları bugün için bir ölçüde gölgelenmiş olsa da, Hıristiyan olan ve olmayan diye ayırmışlar, başka inançtan olanları çoğu zaman “insan”dan saymamışlar, kimi zaman da doğru yola getirilmeleri, başka bir deyişle de Hıristiyanlaştırılmaları için her çeşit yönleme başvurmuşlardır.²⁶ İş bununla da kalmamış, Katolik – Ortodoks, arkasından da Katolik – Protestan karşıtlıkları, hatta bunların kendi içindeki inanç başkalıkları kanlı kıyımlara neden olmuş; bu da bu toplumların ne kerte “vahşi” olduklarını bir kez daha ortaya koymuştur.

Hıristiyanlık, İsa’nın zamanında yoksullara seslenen, kişisel mal mülk sahibi olmaya karşı çıkan komünal bir yaşam biçimini öngörüyordu. Bu, *İncil*’lerde anlatımını şöyle bulmuş: **“Serveti olanlar Tanrı’nın ülkesine ne güçlkle girerler! Çünkü devenin iğne deliğinden geçmesi, zenginin Tanrı’nın ülkesine girmesinden daha kolaydır.”**²⁷ İsa’nın komünlerine katılmak isteyen varlıklı birine de **“Daha bir eksiğin var, ne varsa sat yoksullara dağıt, göklerde hazinen olacaktır”**²⁸ *Havariler’in İşleri*’nde de bu ilk Hıristiyanlar’ın yaşamları **“Bütün iman edenler bir arada olup her şeyleri ortaklı: Mallarını mülklerini satıp, onları herkesin gereksinmesine göre dağıtıyorlardı”**²⁹ Öte yandan, bu dönemde Hıristiyanlık’ın Roma devletinin siyasal ve kamusal düzeni ile bir sorunu olmadığı İsa’nın şu ünlü sözünde anlatımını bulmuş oluyordu: **“Sezar’ın şeylerini Sezar’a, Tanrı’nın şeylerini de Tanrı’ya**

26 Benzer durum Müslüman ülkelerde de görülür. Ancak, özellikle Batılılar’ın sömürgecilikleri, bu tutumlarının çok daha sert ve acımasız olmasıyla sonuçlanmış bulunuyor.

27 **Lukas**; XVIII, 24-25.

28 **Lukas**; XVIII, 22.

29 III, 44-45.

ödeyiniz”³⁰ İsa’nın bu tutumu, onun öğretisini yayan Petrus ve Pavlus’un Mektuplar’ında da³¹ açıkça görülür. Örneğin, Petrus’a göre “Rab uğruna her insani nizama, gerek kırالا, hepsine faik olduğundan gerek valilere, kötülük isteyenlerin cezası ve iyilik isteyenlerin methi için onun tarafından gönderilmiş olduklarından tabi olun. Çünkü, Tanrı’nın iradesi böyledir.”³² Pavlus’a göre ise “Tanrı tarafından olmayan hükümet yoktur ve olanlar Tanrı tarafından düzenlenmiştir. Bundan dolayı hükümete karşı gelen Tanrı’nın düzenine karşı gelmiş olur.”³³

Ne var ki, Hıristiyanlık gelişirken bu anlayış zamanla unutulacaktır. Bu sürecin inananların sayısının artmasına koşut olduğu görülüyor. Hıristiyanlar, giderek kendi dinlerinden ve Tanrı’larından başka din ve Tanrı tanımaz olacaklar, kendi toplulukları içinde birbirlerine karşı hoşgörölü olmalarına karşın başka inançta olanları kötü gözle göreceklerdir. Çünkü aynı *İncil*’ler aynı zamanda İsa’nın **“Benimle birlikte olmayan bana muhaliftir.”³⁴ “Beni insanların önünde kim inkâr ederse, Tanrı’nın melekleri önünde inkâr olunacaktır. Ve kim insanoğluna karşı bir söz söylese bağışlanacaktır, fakat Ruhülkudüs’e söven bağışlanmayacaktır.”³⁵** dediği belirtiliyordu. Ayrıca, **“Oğla iman eden sonsuz hayata maliktir, fakat oğla itaat etmeyen hayat görmeyecektir, ama Tanrı’nın gazabı onun üzerinde kalır”³⁶** denilmektedir.^{37/38} Şu halde, kendilerinkinden başka din ve Tanrı tanımamak Hıristiyanlar için Tanrı’nın buyruğuydu. **Félicien Challaye**’in dediği gibi, *“Bu Hıristiyan müsamahasızlığı yüzünden işlenen sayısız cinayetleri tarih açıklamaktadır ki bunlar putataparalara, Yahudilere, mezhep ayrılıkçılarına, bağımsız bilginlere, filozoflara yapılan işkenceler; Engizisyon’un*

30 Markos; 13-27; Matta; XXII, 15-22; Lukas; XX, 19-26.

31 Çiğdem DÜRÜŞKEN: Paulus’un Kutsal Görev Gezileri ve Anadolu Halklarına Mektuplar; Homer Kitabevi, İstanbul, 2003.

32 Birinci Mektup; II, 13-15.

33 Romalılar’a Mektup; XIII, 1-3.

34 Lukas; XI, 23.

35 Lukas; XII, 9-10.

36 Yuhanna; III, 36.

37 Ayrıca bkz. Matta; XII, 3-32.

38 Yuhanna İncili’nde ise **“Her kim bende durmazsa, asma çubuğu gibi dışarı atılır ve kurur. Sonra onları devşirip ateşe atarlar ve yanar”** denilmektedir.

*kurulmasıdır.*³⁹ Başlangıçta Hristiyanlar, sayıca az ve dolayısıyla güçsüz olduğu aşamada Roma siyasal erki karşısında edilgen iken giderek Hristiyan olmayanlar, örneğin İzmir piskoposu **Polikarp**'a göre şeytanın çocukları oluyordu.⁴⁰ **Tertullianus** da Romalılar'ın yurduruk tanrılarını tanımadığını söylüyordu.⁴¹ Bu inançtan olan Hristiyanlar, sayıca çoğunluğu oluşturdukları yerlerde başka dinlerden olanların tapınaklarına saldırarak yıkıp yakmaya başlayacaklardır.⁴²

Bu durum karşısında, bilindiği gibi, Roma, Hristiyanlar'a karşı kısımları da içeren önlemler almış, önceleri tapınaklarını yasaklamış, sonra da bunlara bazı kısıtlamalar getirmiş ise de, yayılmasına engel olamamıştır. Zamanla kısıtlamaları azaltacak ve yumuşatacak, sonunda Hristiyanlık Roma İmparatorluğu'nun resmi dini olacak, bir devlet ideolojisi niteliğini kazanacaktır.⁴³ Artık başka inançlara sahip olanların din ve vicdan özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar kısa süre sonra Hristiyan olmayanların varlığına bile katlanılamaz bir duruma dönüşecektir. Böylece antik Yunan uygarlığın yanı sıra Batı uygarlığını biçimlendiren bir temel daha atılmış bulunuyordu.

Bu arada, **İsa**'nın tüm insanların eşitliğini savunması, bu nedenle de köleler tarafından coşkuyla karşılanmış olması da bir süre sonra unutulacak, Hristiyanlık kölelik kurumunu tanrısal istençle açıklayarak ona dinsel açıdan meşruluk kazandıracaktır. Hristiyanlığı resmi ve tek din olarak benimseyen ve köleci bir devlet

39 Felicien CHALLAYE: **Dinler Tarihi**; çev. Samih TİRYAKİOĞLU, Varlık yyn., İstanbul, 1960, s.200.

40 **Polikarp'tan Filibeliler'e Mektup**; VII, 1.

41 **Apologeticus**; XXIV, 7-10.

42 Örneğin adı geçen İzmir Piskoposu Polikarp'ın kışkırtması ve önderliğinde ateşe verilen bir pagan tapınağında içeride bulunanlardan da yanarak ölenler olmuş ve piskopos bu yüzden ölüm cezasına çarptırılmıştır.

43 Hristiyanlık, İ.S.331'de Tolerans Bildirisi ile yasal bir din olarak kabul edilmiş, 313 yılında çıkarılan Milano Bildirisi ile kısıtlanmış olan haklar geri verilmiş, 324'te Constantinus giderek Hristiyanlar'ın önemli kamu görevlerine gelmelerini, büyük kiliseler yapmaları sağlanmış, Batı Roma İmparatoru Gratianus (375-383) başka dinlerden olanların tapınaklarını kamulaştırmış, Doğu Roma İmparatoru I. Theodosius (379-395) herkesin Hristiyan olmasını buyurmuş, 391'de öteki tüm dinler yasaklanmış, II. Theodosius Hristiyan olmayanları devlet görevinden uzaklaştırmış ve Hristiyanlık karşıtı kitapları yaktırmıştır. Doğu Roma İmparatoru I. İustianus (527-565) 70.000 yurttaşı zorla Hristiyan yapmıştır. Açıkça görüleceği üzere Hristiyanlık'ın utku kazanması başka dinlere indirilen darbeler sonucudur.

olan Roma'ya pek uygun düşen bu anlayış sonraki çağlarda köle emeğini sömüren ve köle taciri beyaz Hıristiyanlar için de meşruluk gerekçesi olmuş bulunuyor. Örneğin, Hıristiyanlık'ın büyük düşünürlerinden olan, otuz beş yıl piskoposluk yapan ve Katolik Kilisesi'nce "azizlik"le onurlandırılıp kutsanan **Aurelius Augustinus**'a göre (354-430) Tanrı, insanı kendi görüntüsünde yaratmıştır, bu nedenle bir insanın başka bir insanın efendisi olması düşünülemez. Ancak, Tanrı, günah işleyenlerin günahın kölesi olmasını da buyurmuştur. O halde kölelik işlenen günahın sonucudur, Tanrı tarafından verilen bir cezadır. Bu nedenle de köle, efendisine sorun çıkarmamalıdır, Kaldı ki böyle yaptığında yücelir. Ayrıca, "köle" sözcüğü savaşta yenilen ve savaş hukuku gereğince canı bağışlanan, "muhafaza" edilen anlamındaki *servatio*'dan gelmektedir.⁴⁴ Çünkü savaşları haklı olan taraf kazanır, "günah" işlemiş olan kaybeder. Böylece bir savaşta yenilmiş olmak günahkâr olmanın ve kölelik de bunun sonucudur ve tanrısal bir cezalandırmadır.^{45/46}

Böylece kölelik, Hıristiyan inancı ile bağdaştırılmış ve tanrısal istençle açıklanmış oluyordu.

Zamanla ortaya çıkacak olan ırkçılık kuramları da buna eklenince aşağı ırk sayılan insanların köleleştirilmeleri çok daha olağanlaşacaktı. Ama nedense üstün ırklar hep Hıristiyan, aşağı ırklar da Hıristiyan olmayanlardı!...

Demek ki artık Batı uygarlığının temellerinden olan Hıristiyanlık'ta Tanrı yalnız onun Tanrısıdır ve kölelik o Tanrı'nın istencinin sonucudur. Bu inanç, Batı dünyasının, başka bir deyişle de Batılı beyaz adamın, kendinden olmayanlara yapacağı zulmün, işlediği insanlık suçlarının, sömürgeciliğinin teolojik çerçevesini, kendince meşruluğunu oluşturmuş bulunuyor, ileriki çağlarda da kimi önde gelen Batılı düşünür ve filozoflar da, göreceğimiz üzere, açıktan açığa kölelik kurumunu savunacaklardır.

Öte yandan, Hıristiyanlık tarihinde bir dönüm noktası olarak

44 Latince "servus" köle demektir.

45 Aurelius AUGUSTİNUS: **De Civitate Dei**; XIX, 15.

46 Daha geniş bilgi için bkz. Çetin YETKİN: **Siyasal Düşünceler Tarihi**; Güner yyn. İstanbul, C.I, s.199.

görülen Reform, Hristiyan dünyası içinde yeni bir çatışma ve kanlı kıyımlara neden olacağı gibi kapitalist sömürünün de ideolojisini oluşturacaktır. Papalık'ın başını çekeceği Katolik Hristiyanlık'ın zulümlerini, cinayetleri, kitle kıyımları üzerinde aşağıda durulacak. Ancak, çoğunlukla Hristiyanlık'ta din ve vicdan özgürlüğünün kapısını açtığı söylenen Protestanlık'ın gerçekte ne anlama geldiğini kısaca belirtmek gerekiyor.

Rönesans ve Reform birlikte anılır ve hemen her zaman **Martin Luther** ve **Jean Calvin**'in başlattığı bu oluşum dinsel alanda ileri bir gelişim olarak gösterilir. Gerçekten de **Luther**, 31 Ekim 1517 tarihini taşıyan ünlü bildirisinde rahiplerin günah çıkarma yetkilerinin olmadığını, Papa'nın para karşılığında günahkârları bağışlamayacağını, kilisenin endülijans satamayacağını ve vergi alamayacağını öne sürüyordu. *İncil*'i Almancaya çevirerek halkın da anlamasını sağlamış, rahiplerin tekelinden çıkarmıştı. Ayrıca, ona göre, Papalık'ın birçok uygulaması da dinin özüne aykırıydı. **Luther**'in bu görüşleri Almanya'dan başlayarak çevre ülkelerde ve göçmenler aracılığı ile de Kuzey Amerika'da yayılmış bulunuyor.⁴⁷

Bunlar, **Martin Luther** ve Protestanlık'ın genellikle bilinen aydınlık yüzü!... Karanlık yüzünü de şimdi kendi sözlerinden görelim: 1524'te Almanya'da başlayan ve sonra Avrupa'nın birçok ülkesine yayılan, İsa'nın yoksullara yönelik öğretilerine sahip çıkarak komünist bir ideolojiyi benimseyen ve özgürlük isteyen köylü ayaklanmaları için:

**“Köylünün saman kadar değeri yoktur. Onlar Söz'ü duymazlar ve duygudan yoksundurlar; dolayısıyla onlar kamçı şaklamasını ve kurşun vızıldısını duymaya zorlanmalıdırlar. Hak ettikleri şey sadece budur. Biz onların itaatkâr olmaları için dua etmeliyiz; fakat itaat etmediklerinde onlara acımanın bir anlamı yoktur. Et-
raflarında kurşunların ıslık çalmasını sağlamalıyız...”**⁴⁸

“Köylülerin Eşkya ve cani Çetelerine Karşı” risalesinden:

47 Bu konuda geniş bilgi için bkz. Ali ERBAŞ: **Hristiyanlık'ta Reform ve Protestanlık Tarihi**; İnsan yyn. İstanbul, 2004 ve Kaan H. ÖKTEN: **Reformasyon Dönemi Siyasal ve Dinsel Düşünce Tarihine Giriş**; Alfa yyn., İstanbul, 2003.

48 Peter F.WIENER: **Hitler'in Manevi Atası Martin Luther**; çev. Hakan OLGUN, Kak-nüs yyn., İstanbul, 2003, s.73.

“Bir köylüyü öldürmek cinayet değildir. Bu durum büyük yangının söndürülmesine yardım eder. Gerekli olan bütün tedbirler alınmalıdır! Onlar ezilmelidir! Boğazlanmalıdır! Kazığa oturtulmalıdır! Her çareye başvurulmalıdır! Bir köylüyü öldürmek azgın bir köpeği öldürmek demektir!... Prenslerimiz bu durumlarda kendilerini, böylesi alçakları cezalandırmayı emreden ilahi öfkenin temsilcileri olarak görmelidirler..... Köylüler şeytana hizmet ederler....Gelin sevgili aziz Lordlar, asiller! Bütün kuvvetinizle onlara vurun, kazıklara oturtun ve boğazlarını kesin”⁴⁹

Ayaklanmalar bastırıldığında 100.000 köylü öldürülmüş bulunuyordu!...Öte yandan, özel mülkiyete karşı çıkanlara, kaldırılmasını isteyenlere ölüm cezası verilmesini istiyordu.⁵⁰

Luther, “*Nürnberg Hukuku*”nda da Yahudiler’e nasıl davranılması gerektiğini belirtmiş: Yahudiler’in evleri yakılıp yıkılmalı, kendileri ahırlara konulmalı, tüm din kitapları ve hahamlarıyla konuşmaları, seyahat özgürlükleri yasaklanmalıdır. Mal mülklerine el konulmalı, yurt dışına sürülmelidirler.⁵¹ **Luther**, hem Yahudiler’e karşı bu tutumu⁵² ve hem de Protestanlık kapitalizmin ideolojisi⁵³ olduğu için^{54/55/56} Almanya’da **Hitler** ve Naziler’in⁵⁷ öncüsüdür. Bakın,

49 A.y.,s.73-74.

50 P. SMITH: s.194.

51 P. T. WIENER: 53, 525-a.y.,s.95.

52 Bu konuda Wiener’in adı geçen kitabında ayrıntılı bilgi bulunmaktadır.

53 “*Ortodoks Hristiyanlık için, (Rusya’daki Kutlu Vasili gibi) koyu bir yoksulluk içinde yaşayan bir kimse bir azıd; zengin bir kimseyse, salt zengin olduğundan alçağın biriydi. Katoliklikte bile, rahiplerin zenginleşmesine izin verilmekle birlikte, kutsanmışlığın zahitçe bir gündelik yaşam sürmekle ilişkisi olduğu öğretiliyordu (bu anlayışın yayılmasında, Fransiskan ve Dominiken dilenci (mendicant) tarikatları önemli bir rol oynamışlardır). Fakat Protestan öğretilerin çoğunun gözünde, dünyevi zenginlik korunması ve artırılması gereken tanrısal bir armağandı. Sonradan, böyle bir sosyo-psikolojik değişiklik Avrupa ve Kuzey Amerika kapitalizminin yaratılması ve pekiştirilmesi bakımından çok etkili olacaktı.*” -İgor M. DİAKONOFF: **Tarihin Yörüngeleri**; çev. Mete Tunçay, İstanbul Bilgi Ü. yın.,İstanbul, 2004, s.243. Ayrıca bkz. Preserved SMİTH: **Rönesans ve Reform Çağı: Bir Sosyal Arka Plan Çalışması**; çev. Serpil ÇAĞLAYAN, Türkiye İş Bankası Kültür yın., İstanbul, 2001, s.103 v.d..

54 Protestanlık’ın kapitalizmin ideolojisini oluşturması için bkz. Max WEBER: **Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu**; çev. Zeynep ARUOBA, Hil yın. İstanbul,1985.

55 Protestanlığın geçerli olan ülkelerin Katolik ülkelere göre daha ileri bir sanayi kapitalizme sahip olmaları bu durumun bir sonucudur.

56 Bu nedenle, Protestanlık’ın yayılma alanı gelişmiş kapitalist ülkelerle sınırlı kalmıştır. -Eric HOBBSBAWN: **Devrim Çağı: Avrupa 1789-1848**; çev. Bahadır Sina ŞENER, Dost Kitabevi yın., 4. basım, Ankara, 2005, s. 245.

57 Nasyonal Sosyalizm ve Faşizm, bunalıma giren kapitalist düzenin zora ve kaba kuvvete dayanılarak sürdürülmesidir.

Hitler, Luther için ne demiş:

“Gücü bir kez ele geçirdiğimizde... işte o gün Papa ve İncil’den bağımsızlaşmış bir Alman kilisesi ve eğer yanımızda olabilseydi Luther bizi kutsayacaktır.”⁵⁸

İleride kendisinden söz edeceğimiz **Chamberlain**’in dediğine göre, **Hitler** ile ilk tanıştığında aklına hemen **Martin Luther** gelmiş.⁵⁹

Özetle, Avrupa’nın birçok ülkesinde ve Amerika Birleşik Devletleri’nde⁶⁰ egemen olan Protestan Hristiyanlık Reform’la başlayarak bu yönüyle de tarihin sayfalarında yerini almış bulunuyor.

Protestanlık’ın öteki öncüsü olan **Calvin**, Calvinizm denen kolunun temelini atmış, Cenevre’de Reform Kilisesi’ni kurmuş, Katolik Kilisesi’nin varlığına son vermiş, Cenevre’nin yönetimi kendisine bırakılan **Calvin**, teokratik bir diktatörlük kurmuş,⁶¹ sapkın olduklarını düşündüğü kişileri ölüm, hapis ve sürgünle cezalandırmıştır. Bu arada **Michael Servetus**’u yakılarak öldürtmüştür. Ne var ki, **Servetus**’ın hemen ölmemesi, uzun süre acı çekmesi için bu yakma işlemi yavaş yanan ateşle yapılmıştır.⁶² Oysa, **Servetus** da Protestan’dı ama onun Hristiyanlık’a bakış açısı **Calvin**’in hoşuna gitmemişti. Ayrıca, **Calvin**’e göre, bütün sapkınlar öldürülmeliydi; ne var ki yalnız Protestanlık sapkın bir mezhep değildi!⁶³ **Calvin**’in Cenevre’sinde otuz dört kadın cadı oldukları gerekçesiyle yakılmış ya da parçalanmıştır.⁶⁴

J. B. Bury, Fikir Söz Hürriyeti adlı kitabında der ki:

58 **Hitler’s Speeches**; ed. N. H. Baynes, Oxford, 1942, s.369.

59 D. E. STANNARD: s.485.

60 A.B.D.’de söz sahibi ve ayrıcalıklı olanlar beyaz, Anglosakson ve Protestan olanlardır. Bunlara WASP (W=white/beyaz, AS= Angosakson, P=Protestan) denilmektedir.

61 Calvin’in Cenevre’deki uygulamaları için örneğin bkz. Mustafa BIYIK: “**Katolik Tiranlığından Protestan Teokrasisine: John Calvin ve Cenevre Modeli**”; Dini Araştırmalar D.; C.VIII, sayı 22,s.41-62. Yazara göre Calvin’in “*karar ve uygulamalarındaki aşırı sertliğin kaynağı, paradigmasının temeline koyduğu Kutsal Kitap’ın tek ve mutlak yetkinliği anlayışıdır. Bu yönüyle onun hareketinin İslam terminolojisindeki yeri Selefilik’tir.*” -s.61.

62 John WILLIAM DRAPER: **History of the Conflict Between Religion and Science**; Londra, 1882, s.216.

63 P. SMITH: s.195.

64 A.y.,s.205.

“Güya Reform hareketi dini hürriyeti ve ferdin kendi başına hüküm vermek hakkını tesis etmişmiş. Hakikatte ise Reformun yaptığı yeni siyasi ve içtimai şartlar ortaya çıkarmaktan ibarettir... Reform hareketinin başında bulunanların kafalarında, kendi doktrinlerinden başkasına tahammül göstermek fikri asla yer bulmamıştır. Onlar bir otorite yerine başka bir otorite ikame etmişlerdi. Kilisenin otoritesi yerine Bible'nin [İncil'in] otoritesini koydular... Luther vicdan ve ibadet hürriyetine tamamen muhalifti, böyle bir hürriyet onun okuduğu Mukaddes Mehtinler'in talimine uymazdı. Kendisinin ve taraftarlarının da öyle muamelelere uğrayabilecekleri korkusu ile, ilk zamanlarda cebir ve tazyik aleyhinde bulunmuş, sapıkları yakma fikrini dinen mahkum etmiş olabilir; fakat nüfuz ve kudret kazanıp da emin bir vaziyete geçtikten sonra, Luther, evvelki fikirlerinin zıddına olarak, devletin vazifesi hak dini zorla kabul ettirerek menfur sapıklığı kökünden izale etmek olduğunu, tebaanın da gerek din hususunda, gerek diğer işlerde hükümdara karşı hudutsuz bir itaatle mükellef bulunduklarını, ve devletin imanı müdafaa etmekten başka bir gayesi olamayacağını iddia etmiştir.”⁶⁵

İngiltere'de Reform ayrı bir yol izlemiş bulunuyor:

Kıral **VIII. Henry**, ülkesinde Papalık'ın üstünlüğünü, vergi toplamasını, atamalarda söz sahibi olmasını engellemek için Roma Katolik Kilisesi'nden ayrılarak Anglikan Kilisesi'ni kurmuş ve kendisini de bu kilisenin başı olarak ilan etmiştir. Yeni kilise Papalık'ın yetkisine son vermekle birlikte inanç olarak Protestanlık'ın yanı sıra Katolik inanç ve bazı uygulamaları bünyesinde barındırıyordu. Bu nedenle de bir anlamda *orta yol*'du. Ne var ki halkın büyük çoğunluğunun ve kimi önde gelen kişilerin de Katolik olması Kıral'a tepkilere yol açmakta gecikmeyince **VIII. Henry** zorlama yoluna başvuracaktır. Bu arada Kıral'ın yakın çevresinden olan ve 1523'te Avam Kamarası Başkanı, 1529'da Lord Chancellor yani başyargıç, bu nedenle de Lordlar Kamarası Başkanı “Sir” unvanlı **Thomas More** (1478-1535), inançlı bir Katolik olduğu için yeni kiliseyi benimsemeyerek bağlılık yemini etmekten kaçınmış ve bir köşeye sessizce çekilmişti. Oysa **More** halk tarafından fazlasıyla sevilen

65 J.B.BURY: **Fikir ve Söz Hürriyeti**; çev. Samih TİRYAKIOĞLU, Varlık yyn., İstanbul, tarihsiz, s.61-62.

bir kişiydi ve hümanist görüşleriyle tanınıyordu. Dolayısıyla, açıkça karşı çıkmamasına karşın onun bu tutumu halkın yeni kiliseyi benimsemesi bakımından olumsuz bir örnekti; kesinlikle yemin etmeliydi. Kırılın üstelemesine karşın **More** tutumundan caymayınca önce 1534'te Londra Kulesi'nde hapsedilecek ama yine direnince 1535'te baltayla kafası kesilerek öldürülecektir.

Thomas More “*utopia*” (olmayan yer) sözcüğünü ilk kullanan, utopik sosyalizmin öncüsü, çağımızda en ileri olduğu söylenen ülkelerde bile çoğu yaşama geçirilmemiş olan sosyal hakları tek tek tanımlayan, kişisel mülkiyeti tanımayan büyük bir aydıdı.⁶⁶ **More**, doğru bildiğinden ölümü göze alarak ödün vermediği için ikinci bir **Sokrates** olarak anılmaktadır. **VIII. Henry**'nin siyasal amaçları için dini kullanarak böyle bir insanın⁶⁷ baltayla kafasını kestirmesi, Batı dünyası tarihinin bir başka kara lekeli sayfasıdır.^{68/69}

Bu arada belirteyim ki, bu süreçte beş yüzden fazla rahip ve keşiş de öldürülmüş bulunuyordu!⁷⁰ **I. Mary** döneminde ise bu kere üç yılda üç yüz Protestan ve başrahip **Cranmer**; **I. Elizabeth**'in hüküm sürdüğü yıllarda da iki yüz Katolik öldürülecektir.⁷¹

66 Wiener, MORE'un Luther'in Yahudiler'e ilişkin görüşleri için şöyle dediğini belirtiyor: “Eğer hislerini incittiysem saygıdeğer okuyucularım beni affetsinler. Hiçbir şey bana saygıdeğer kulaklara bu gibi şeyleri aktarmaktan daha fazla acı vermedi. Size kalan diğer seçenek bu kirli kitaba dokunmadan bırakmaktır.”-WIENER: s.99.

67 Thomas MORE'un bir Katolik olarak Hristiyanlık'ı nasıl algıladığı onun şu tümcesinde özetlenmektedir: “İsa, Hristiyanlar arasında her şeyin ortak olmasını kararlaştırmıştı; malda mülkteki bu ortaklık en dürüst Hristiyan topluluklarında hâlâ süregelmektedir.”-Thomas MORE: **Utopia**; çev. Sabahattin EYUBOĞLU, Mina URGAN, Vedat GÜNYOL, 2. basım, Çan yın., İstanbul, 1968, s.177.

68 Thomas MORE'un yaşamı ve hakkında yazılanlar için bkz. More'un Utopia'sının adı geçen çevirisinde Mina URGAN: “Önsöz” s.5-55.

69 Ne var ki, ilerde göreceğimiz üzere, More'un bazı görüşleri ise sömürgecilerin işine yarayacaktır.

70 Guy TESTAS – Jean TESTAS: **Orta Çağ Hristiyan Dünyasında Dinsel Şiddet: Engizisyon**; çev. Ali Erbaş, İnsan yın., İstanbul, 2003, s.59.

71 James A.HAUGHT: **Kutsal Dehşet: Dinsel Cinayetler Tarihi**; çev. Uğur AKPINAR, Aykırı yın., İstanbul, 1999, s.66-67.

HAÇLI SEFERLERİ

1098'de başlayan Haçlı Seferleri 1291 yılına kadar sürmüş ve tarihler arasında dokuz sefer yapılmıştır. İlk sefer, Papa **II. URBANUS**'un Clermont Konsili'nde yaptığı çağrı ile başlamıştır. Seferlerin düzenlenmesinin çeşitli nedenleri bulunmakla birlikte, gerekçe olarak gösterilen, başka bir deyişle de görünürdeki neden, Müslümanlar'ın elinde bulunan başta **Kudüs** olmak üzere Hıristiyanlar için kutsal olan yerlerin kurtarılmasıydı.

İlk sefer, yani 1. Haçlı Seferi, 1099'a kadar sürmüş, Selçuklu Türkleri'nin elinde bulunan İznik 19 Mayıs 1098, Antakya 3 Haziran 1098 ve son olarak Kudüs 15 Temmuz 1098'de Haçlılar tarafından alınmıştır. Kudüs'teki Haçlılara destek sağlamak üzere 1101 yılında bir sefer daha yapılmıştır. Haçlılar, yol boyunca kaleleri ve yerleşim yerlerini de ele geçirmişlerdir. 2. Haçlı Seferi 1147-1149'da Urfa'nın Musul atabeyi tarafından 1144'te geri alınması üzerine yapılmış, ancak Türkler'in güçlü direnişi karşısında zorlukla Kudüs'e ulaşabilmiştir. 3. Haçlı Seferi, 1187'de Kudüs'teki Haçlı egemenliğine son verilmesi üzerine 1189'da yapılmış, 1203-1204'teki 4. seferin hedefi İstanbul olmuştur. 5. sefer 1218-1221'de Mısır üzerine yapılmış, 1228-1229 yıllarında gerçekleşen 6. seferde Kudüs anlaşma ile Haçlılar'a geri verilmiş, Kudüs'ün yeniden Müslümanlar'a geçmesi üzerine 1248-1252'de bir sefer daha düzenlenmiştir. 1270'deki 8. sefer salgın hastalık yüzünden yarım kalmış, 1271-1272'de başarısız son bir sefer daha yapılmıştır.

Yağma ve Katliam

Bu seferlerin hepsi insanlık tarihinin utanç sayfalarıdır. Fakat 1. Haçlı Seferi tümünün de ötesinde tam bir vahşettir. O denli ki bu Hıristiyanlar, yamyamlık yaparak, öldürdükleri insanların cesetlerini mezarlarından çıkarıp parçalayarak, kadınları öldürmeden önce ırzlarına geçerek, ele geçirdikleri yerlerde hiç kimseyi sağ bırakmayarak Kudüs'e kadar gelmişler ve orada da o güne değin eşi benzeri görülmemiş bir katliam yapmışlardır.

Yamyamlıklarını ve Yahudi kıyımlarını aşağıda ayrıca ele alacağım. Şimdi bunların dışında geçtikleri yol boyunca sergiledikleri vahşeti, olayların tanıklarından ve o günleri yaşayanlardan görelim...

Bizanslı tarihçi **Ionnes KİNNAMOS**'un *Historia*'sından:

“Dakia bölgesinin zor arazilerini geçip ovalara varınca, kötü niyetlerini belli etmeye başladılar. Pazarda onlara mal satanlara haksız yere zorbalık ettiler. Eğer birisi karşı koyarsa, onu kılıçlarının kurbanı ettiler. Kırıl Konrad olup bitenlere aldırmadı; ya şikâyet edenlere hiç kulak vermedi veya dikkate alsa bile her şeyi yerli halkın kötülüğüne atfetti.”⁷²

Bu biçimde pazarda kılıçla öldürülenler, Hıristiyandı!

Öte yandan, Fransız haçlılar Belgrad dolaylarında yağmaya girişince Bizans güçleriyle çatışacaklar, Belgrad'a vardıklarında da kenti yağmalayacaklardı.⁷³ Semlin'de savaşa girişip 4.000 kadar Macar'ı öldürecekler,⁷⁴ Sofya yolu üzerinde de Bizans güçleriyle savaşıyorlardı.⁷⁵

72 **Inonnas KİNNAMOS**'un *Historiası* (118-1176); yyn. hz. Işın DEMİRKENT, A.K.D.T. Y.K. yyn., 2.basım, Ankara, 2020, s.57

73 Steven RUNCIMAN: **Haçlı Seferleri Tarihi**; C. I, **Birinci Haçlı Seferi Ve Kudüs Kırallığının Kurulması**; çev. Fikret İŞILTAN, A.K.D.T.Y.K. yyn. 4. basım, Ankara, 2008, s. 97.

74 A.y., s. 97.

75 A.y., s. 99.

Bu arada seferin görgü tanıklarından **Raimundus Aguilers** de Haçlılar'ın daha seferin başlarındaki tutumuna ilişkin olarak şu olayı anlatıyor:

“....Kont....tutsakların bazılarının burunlarının ve gözlerinin çıkartılmasını bazılarının da burunlarının ve ellerinin vurulup bırakılmalarını emretti.”⁷⁶

Bu zulme uğrayanlar Slav'dı, yani onlar da Hristiyanı.

Böylece daha ilk aşamada bu Haçlılar'ın ne karakterde oldukları anlaşılmış oluyordu.

İstanbul (Constantinopol) yolunda Keşan'a geldiklerinde bu kenti de yakıp yıkacaklar ve **“muazzam ganimet”** elde edeceklerdir.⁷⁷

İstanbul'a vardıklarında Bizans İmparatoru **Aleksios** Haçlılar'ı surlar dışına yerleştirmiş ve gereksinimleri de karşılamıştır. Haçlılar, burada toplanıp Kudüs'e gitmek üzere Anadolu'ya **geçeceklerdi**. Ama bakın, kaldıkları süre boyunca İstanbul surları dışına yerleştirilmiş olan bu Haçlılar Hristiyan kardeşlerine neler yapmışlar:

“Hristiyanlar....ahlaksızca davranarak binaları yakıp yıktılar, hatta kiliselerin çatılarındaki kurşunları çalıp Bizanslılar'a sattılar....Boğaz'ı geçişlerini müteakiben kiliseleri ve evleri yakıp talan ederek bu habis faaliyetlerine devam ettiler.”^{78/79}

İznik'te de yağma ve katliam yapan Haçlı ordusu Antakya'ya ulaştığında kuşatma sırasında yaşanan yamyamlık dışında yalnızca şu olay bile Batılı Haçlılar'ın sergiledikleri vahşeti açıkça belgeleyecektir. Kendisi de bir din adamı olan ve sefere katılan **Peter Tudebodos**'un *Historia*'ından okuyalım:

76 Raimundus AGUILERS: **Haçlılar Kudüs'te: Bir Papazın Gözünden İlk Haçlı Seferi**; çev. Süleyman GENÇ, Yeditepe yy., İstanbul, 2019, s.51.

77 A.y.,s.54.

78 Peter TUDEBODUS: **Bir Tanığın Kaleminden Birinci Haçlı Seferi: Kudüs'e Yolculuk**; çev. Süleyman GENÇ, Kronik Kitap yyn, İstanbul, 2019, s. 61.

79 Bir başka Haçlı Tarihi'nde de şöyle denilmektedir: **“Bu Hristiyanlar iğrenç bir şekilde davranarak, şehrin saraylarını yağmalayıp yaktılar, kiliselerin çatılarındaki kurşunları çalıp Rumlar'a sattılar. Bunlara hiddetlenen imparator, Boğaz'ı geçmelerini emretti. Haçlılar Boğaz'ı geçtikten sonra da kötü işlerini bırakmayıp, kiliseler gibi evleri de tahrip ettiler.”**-Anonim Haçlı Tarihi; çev. Engin AYAN, Selenge yyn., İstanbul, 2003, s. 52.

“Türkler ertesi sabah gün ağarınca gizlice surlardan dışarı çıkıp, ölen arkadaşlarının çürüyen cesetlerinin, nehir yatağında kaybolanlar hariç nehir kıyısı boyunca bulabildiklerinin tamamını toplayıp şehir kapısının karşısındaki köprüünün ilerisinde yer alan camiye defnettiler...

Düşmanlarının defnedildiği haberini alan adamlarımız derhal hazırlık yapıp hızla şeytani mabede koşturdular; burada haklı olarak mezarların kazılmasını, kafirlerin yok edilmesini ve cesetlerin çıkarılmasını emrettiler. Sonrasında tüm cesetleri bir çukura atıp kestikleri başları çadırlarına götürdüler...Bu hareket Türkleri ölesiye ıstıraba ve kedere boğmuştu, ancak günler boyu ağlayıp ağıt yakmaktan başka bir şey yapamadılar.”^{80/81}

Öte yandan, Türkleri nasıl bir son beklediğini onlara göstermek için tutsak aldıklarından ve daha önce öldürdüklerinden yüz Türk’ün başlarını keserek kale kapısının önüne,⁸² kazıklara geçirip dikmişlerdir.⁸³

Antakya alındıktan sonra olanlara gelince:

“Haçlılar kınından çekilmiş kılıçlarıyla caddelerde koşturup şaşkınlıkla kaçışan insanları vahşice öldürüyorlardı.”⁸⁴

“Şehrin sokaklarının her iki tarafı tamamen kokmuş cesetlerle doluydu, dar sokaklarda cesetleri çiğnemenin ilerlemek mümkün değildi.”⁸⁵

“Öldürülen Türklerin ve Sarazenlerin sayısını tahmin etmeniz imkânsız, hem değişik değişik ölüm şekillerini nakletmek sadistçe olurdu.”⁸⁶

80 s. 108

81 Ayrıca bkz. Anonim: s. 98.

82 Peter TUDEBODUS: S. 102.

83 Raimundus AGUILERS: s.81.

84 Fulcherius CARNOTENSİS: **Kutsal Toprakları Kurtarmak: Kudüs Seferi**; çev. İlcan Bihter BARLAS, IQ Kültür Sanat yyn., İstanbul, 2009, s. 83.

85 Anonim: S.106.

86 Raimundus AGUILERS: s.93.

Bu arada Haçlılar kentte girer girmez kadınlara tecavüz etmekten de geri kalmamışlardır.⁸⁷

Sonuçta **Runciman**'ın belirttiği üzere hiçbir Türk sağ bırakılmamış, yağmalanmamış hiçbir ev ve yapı kalmamış bulunuyordu.⁸⁸

Bu arada Haçlılar el-Bare'ye saldırmışlar, kenti alınca da ellerine geçirdikleri Müslümanları **“kadın erkek, küçük büyük demeden” öldürmüşler**,⁸⁹ sağ bıraktıklarını da köle olarak satılmak üzere Antakya'ya götürmüşlerdir.⁹⁰ Antakya'dan sonra Müslümanların kesik başlarını yine tutsak aldıkları Müslümanlara taşıtarak Maaratünnuman'a doğru yürüyüşlerini sürdüren Haçlılar, yol boyunca çevredeki Müslümanlardan vaftiz olarak Hristiyan olmayı kabul etmeyenleri sağ bırakmamışlardır.⁹¹

Maaratünnuman'ı 11 Aralık 1098'de alan Haçlı ordusu, kente girdiğinde herkesi öldürecek, **şehrin hiçbir köşesinde Müslüman bırakmayacak**tır.⁹² Burada yaşanan bir olay bu katillerin karakterini ayrıca ortaya koyuyor:

“Bohemund, Müslüman liderlere bir müzakereci gönderek, şayet kadınları, çocukları ve mallarıyla sığınmak isterlerse, kapının yukarısında bulunan saraya gitmelerini ve onların canlarını bağışlayacağını bildirdi. Şimdi bizimkilerin hepsi şehre girdiler....Bohemund saraya gitmelerini emrettiği kişileri yakaladı ve altın, gümüş ve diğer eşyalarına el koydu, bazılarını öldürdü, bazılarını da Antakya'ya göndererek köle olarak sattı.”⁹³

Bu kentte yaşanan bir başka vahşet de şu:

“....putperestler [Müslümanlar] yer altı mağaralarına saklandılar....Hristiyanlar, Serazenlerin yeraltında da zenginlikleri olduğu ümidine kapılıp ateş yakarak ve kükürt dumanlarıyla düşmanı mağaralardan çıkardı. Mağaralardan ganimet bulma

87 Fulcherius CARNOTENSİS: s. 85.

88 S. RUNCIMAN: C.I, s.180.

89 Anonim: s.137.

90 Raimundus AGUILERS: s.128.

91 Anonim: s.135.

92 A.y., s. 142.

93 A.y., s. 142.

ümidini boşa çıkınca ulaşabildikleri bahtsız Müslümanları işkence yaparak öldürdüler.”⁹⁴

Trablus’a gelindiğinde kent anlaşma ile teslim olacaktır. İnsanlar öldürülmeyecek, istedikleri yere gidebileceklerdi. Ne var ki, Cenevizliler anlaşmaya uymayarak duvarlara tırmanıp kente girecekler ve rastladıkları herkesi öldüreceklerdir.⁹⁵

Ve sonunda Haçlılar Kudüs’e ulaştılar ve ele geçirdiler. Burada yapılan vahşet, insanlık tarihinin asla unutulmayacak kara bir sayfasıdır. Kudüs’teki vahşeti orada bulunan ve o günleri yaşayan Hristiyanlar’ın kendi kalemleri ile kaydettiklerinden izlersek ne demek istediğim daha iyi anlaşılacaktır.

Raimundus AGUILERS:

“Putperestlerin bir kısmına merhamet edilip boyunları vurulmuş, diğerleri oklarla delik deşik olup burçlardan yere çakılmışlardı, ancak bazıları uzun süre işkence edilip cayır cayır alevler içinde yanarak ölmüşlerdi. Evlerde sokaklarda yığın yığın başlar, eller, ayaklar uzanıyordu.”⁹⁶

“Süleyman Mabedi’nde....vukuubulanları size anlatsak mı? Anlatsak da inanmazsınız. Süleyman Mabedi’nde ve revaklarında şövalyelerin atlarının diz kapaklarına ve yularlarına kadar ulaşan kan içinde at sürdüğünü nakletmek yeterli olacaktır.”⁹⁷

Dikkat edilirse, boynu vurularak öldürme “merhamet” olarak nitelendirilmiş!

Fulcherius Carnotensis:

“Burada olsaydınız ayak bileklerinizi katledilenlerin kanlarıyla lekelenebilirdi. Müslümanların hepsi, kadın çocuk ayırt edilmeden, katledildi....merhamet dileyenleri bile öldürüyorlardı. Halk sallanan dallardan düşen çürük elmalar ve meşe pala-

94 Raimundus AGUILERS: s.137.

95 Fulcherius CARNOTENSIS: s.177.

96 s. 204.

97 s. 207.

mutları gibi hayatlarını kaybediyorlardı.”⁹⁸

“....şövalyelerimiz ve yayalar, Müslümanların yaşarken iğrenç boğazlarından yuttukları Bizans sikkelerini bağırsaklarından çıkarmak için bunları öldürür öldürmez karınlarını deştiler. Yine aynı zamanda cesetleri büyük yığınlar halinde toplayıp yakarak küller arasındaki altınları kolaylıkla buldular.”⁹⁹

Anonim:

“Böyle bir imansız katliamı şimdiye kadar ne görülmüş ve ne de işitilmişti....[katledilenlerin] ne kadar çok olduklarını yalnız Tanrı bilir.”¹⁰⁰

Peter TUDEBODUS:

“Acaba böyle bir kafir soykırımını daha önce gören yahut duyan biri var mıdır? Bunu Tanrı’dan başkası bilemez.”¹⁰¹

Bu vahşet Haçlıları o kadar mutlu etmiş ve Tanrı’larına böylece hizmet ettikleri eminler ki **Raimundus AGÜİERS** diyor ki:

“Bugün, Temmuz’un ortası, Tanrı’nın adının sanının övüldüğü ve anıldığı gün olacaktır.”¹⁰²

Ne var ki, vahşet daha bitmemişti. Müslümanların ölülerinin burunları ve başparmakları kesilerek bir gemiye yüklenecek ve Avrupa’ya gönderilecekti.¹⁰³

Runciman, Kudüs’te yaşananları “*Hıristiyan kan içiciliğinin bu şekilde ispatlanması oldu*”ğunu belirtirken bu tarihsel gerçeği dile getirmiş olmaktadır.^{104/105}

98 s. 104-105.

99 s. 105.

100 s. 158.

101 s. 185.

102 s. 210.

103 D. E. STANNARD: s.363.

104 S.RUNCIMAN: C.I, s.221.

105 “Frenk cephe için yaşananların bir katliam olarak değil de bir başarı ve zevke dönüştüğü Orta Çağ’da bile mevcut olan savaş hukuku ve karşılıklı hak gözetimlerinin bilinçli olarak hiçe sayıldığı anlaşılmaktadır.” İbrahim Ethem POLAT: “Doğu ve Batı Kaynaklarından Haçlı Seferlerinde Yaşanan İnsanlık İhlalleri”; Uluslararası Suçlar ve Tarih, 2008, sayı 5/6, s. 16.

Kudüs alındıktan sonra da Haçlı Seferleri sürecektir. 2. Haçlı Seferi sırasında da aynı vahşet devam etmiş bulunuyor. Örneğin, Kayseriye (Straton) alındığında karınlarını deşip aramak yerine Müslümanların ölüleri yığınlar halinde yakılmış, yanan cesetlerin külleri eşelenerek altın aranmıştır. Kimileri de, Müslümanların altınlarını ağızlarında sakladıkları düşüncesiyle insanların boğazlarına yumruk atarak bunları çıkartmaya çalışmışlardır.¹⁰⁶ Adı bilinmeyen bir Süryani de Haçlılar'ın Suruc'a **“Kasaplar gibi daldılar”** dedikten sonra kentin on binlerce cesetle dolduğunu belirtmektedir.¹⁰⁷

Sonraki seferler sırasında en acımasız dördüncüsü olmuştur. Hedef, İstanbul'du.

İstanbul'u ele geçiren bu Batılı Hıristiyanlar'n Doğulu Hıristiyanlara neler yaptıklarını **Ranciman** şöyle özetlemiş:

“İstanbul yağmasının tarihte bir örneği yoktur. Büyük şehir dokuz asır boyunca Hıristiyan medeniyetinin merkezi olarak kalmıştı. Antik Yunanistan'dan kalmış ve kendi mükemmel sanatkârlarının şaheseri ile doluydu....gerek Fransızlar ve gerekse Flamanlar vahşi bir tahrip arzusu ile hareket etmekteydiler. Bunlar uluyan ve naralar atan kitleler halinde sokaklarda ve evlerde dolaşıyor, parıldayan her maddeyi kapıp taşıyamadıkları her şeyi tahrip ediyor ve ancak, öldürmek ve ırza geçmek veya susuzluklarını gidermek için şarap mahzenlerinin kapılarını kırmak üzere bir lahza duraklıyorlardı.. Ne manastırlara, ne kiliselere ve ne de kütüphanelere hürmet ediyorlardı. Ayasofya Kilisesi'nde bile ipekli duvar halılarını yırtıp mihraptaki büyük gümüş şemsiyeyi parçalayan, aziz tasvirlerini ve kutsal kitaplar üzerinde tepinen sarhoş savaşçılara rastlamak mümkündü. Bunlar mihraptaki mukaddes kaplardan büyük bir neşe içinde şarap zıkkımlanırken bir Fransız orospusu patriğin tahtına çıkarak hareketli bir Fransız şarkısı söylemeye başlamıştı. Rahibelere manastırlarda tecavüz edildi. Yağmacılar

106 Fulcherius CARNOTENSIS: s.137.

107 ADI BİLİNMEYEN BİR SÜRYANİ: I. ve II. Haçlı Seferleri Vakayinamesi; notlar, H.A.R.Gibb; çev. Vedii İlmen, Yaba yın., İstanbul, 2005, s.18.

saraylara olduğu gibi fakir kulübelerine de dalıyorlar ve bunları tahrip ediyorlardı. Yaralı kadın ve çocuklar ölüm halinde sokaklarda beleleniyorlardı. Bu korkunç yağma ve cinayet dalgası, muazzam ve güzel şehir bir harabe yığını haline gelinceye kadar üç gün sürdü.....Birçok İstanbul hemşehrilişi, saklamaya muvaffak olduğu kıymetli eşyalarını ortaya çıkarmak için işkenceye tabi tutuldu.”¹⁰⁸

Seksen sekiz yıl sonra 2 Ekim 1187’de Kudüs **Selahaddin Eyyübi** tarafından geri alınacaktır. Ancak, Haçlılar’ın Kudüs’e ele geçirdiklerinde yaptıkları vahşetin tümüyle tersine bu kere tam bir insanlık örneği gösterilecek, bir savaşta yenilenlere nasıl davranılması gerektiğini dünyaya kanıtlanacaktır.¹⁰⁹ Şöyle ki, yağma ve öldürme olaylarının hiç yaşanmamış olması bir yana, görevlendirilen askerler devriyeye çıkarılarak Hristiyanlar’a karşı olumsuz bir davranışta bulunulmamasını sağlamışlar, kurtarmalık parasını ödeyemeyenler bundan bağışık tutulmuş, isteyen Kudüs’te kalmış, ayrılanlar için ise gidecekleri yere kadar muhafızlar yolda karşılayabilecek haydut ve hırsızlara karşı bunları korumuşlardır.

Aynı kent ama fatihler farklı. Biri kenti aldığıında sokaklarda akan kan insanların dizlerine ulaşıyor, hiç kimse sağ bırakılmıyor, öbüründe ise hiç kimsenin ne canına ne de malına hiç zarar verilmiyor, üstelik yenilenler korunuyor. Bu, Kudüs odağında Batı’nın ve Doğu’nun en azından o tarihteki insanlık mihenk taşıdır.¹¹⁰

108 S.RUNCIMAN, C.III, s.109.

109 Bu konuda örneğin bkz. **Ernoul Kroniği: Haçlı Seferleri Tarihi-Selahaddin Eyyübi ve Kudüs’ün Fethi**; çev. Ahmet Deniz ALTUNBAŞ, Kronik Kitap, 3. Basım, İstanbul, 2020, s.175-183.

110 Kudüs 658 tarihinde Hz. Ömer tarafından alındığında Hristiyanlar’a dokunulmadığını, onların dinlerinin gereklerini yerine getirmekte özgür bırakıldıklarını da anımsamalıyız.

Yamyamlık

Haçlı Seferleri sırasında yaşanan vahşet bu anlatılanlarla sınırlı değildir. Haçlılar, yiyecek bir şey bulamadıklarında insan eti yemekten, yani yamyamlık yapmaktan çekinmemişlerdir. Hatta, çekinmek şöyle dursun, insanları **“afiyetle”** yemişlerdir.¹¹¹ Normandiyalı **şövalye Radulf von CAHEN** haçlıların yamyamlığını anlatırken der ki:

“Kafirlerin [Müslümanlar’ın] yetişkinleri çömlleklerde pişirildi, çocuklar ise şişlere geçirilip kızartıldı. Hristiyanlar, bu etleri iştahla midelerine indirirlerken insanları kızartıp pişiren köpekler gibi vahşi hayvanlara benziyorlardı.”¹¹²

Ne var ki, Hristiyanlar için yamyamlık¹¹³ yeni bir şey değildi. Örneğin, yiyecek sıkıntısının olduğu 868 yılında ve 1000 dolaylarında Fransa’da yamyamlık yaşanmıştı. 1031-1032’de yine Fransa’daki yamyamlığı dönemin tanığı tarih yazarı **Radulf GLABER** anlatırken *“Aşırı açlık çeken insanlar insan eti yemeye sürüklendiler.... Birçok yerlerde ölülerin bedenleri yine açlıklarını gidermek isteyen yamyamlar tarafından topraktan çıkarıldılar. İnsan eti yeme alışkanlığı o kadar yoğun hale gelmişti ki Tournus’taki pazar yerinde tıpkı hayvanları gibi hazır pişmiş insan eti satılmaktaydı”* demektedir.¹¹⁴ 1069’da İngiltere’de de aynı nedenle halk insan eti yemişti. Batılılar’ın yamyamlığı daha sonraları da sürecektir. Örneğin İrlanda’da 1318 yılına kadar süren kıtlık döneminde halk mezarlarından çıkardığı ölüleri yiyecek¹¹⁵, XV. ve XVI. Yüzyıllarda Güney Amerika’da

111 Raimundus AGUILERS: s.147.

112 Gülşen İSTEK: **“Haçlılar’ın Maarretünnuman’da İşledikleri Cürümler”**; Vakanüvis, Uluslararası Tarih Araştırmaları D., Yıl 4, sayı 2, Güz 2019, s. 310’dan.

113 Yamyamlık üzerine genel bilgi için bkz. İrfan POLAT: **“Yamyamlığın Tarihi ve Van’da İnsan Yiyen Bir Topluluk: Mirouharlar”**; Motif Akademi Halkbilimi D., 2020, C.XIII, sayı 29, s.1-4.

114 Emrullah KALELİ: **“Haçlı Seferlerinde Yamyamlık Hadiseleri”**; Turkish Studies, C.IV, sayı 2, 2019, s.222.

115 Taner TATAR: **“Avrupai Vahşetin Adı: Sömürgecilik”**; <https://www.kavgamiz.com/orkun-dergisi/Avrupai-vahsetin-adi-somurgecilik-256/>

da işgalciler arasında görülecektir.¹¹⁶

Geçmişlerinde böyle sabıkası olan Batılı Hıristiyan Haçlılar'ın yamyamlığı ne gözle gördüklerini belgeleyecek bir de “destan” yazmış sefere katılmış olan **Richard de PELERİN!** Antakya Destanı!...¹¹⁷

Asaletli Piyer l'Ermit otağının önünde oturuyordu.

Kıral Tafur birçok adamları ile çıkageldi.

Bunlar bin kişiden fazla ve açlıktan şişmiştiler.

Asaletmeab! Rahmeti rahman adına bana yol göster,

Zira açlıktan ve zayıflıktan ölüyoruz dedi.

Piyer cevap verdi: “cebin olduğunuzdandır” dedi.

Haydi, şurada ölmüş yatan Türkleri toplayınız,

Tuzlar ve pişirirseniz pekala yenir onlar.

Kıral Tafur, doğru söylüyorsunuz, dedi.

Otağdan ayrıldı, avanesini çağırdı.

Toplandıklarında on bin kişiden çoktular.

Türkler yüzüldü, barsakları çıkarıldı.

Etlerinden başlama ve kebab yapıldı.

Doyasıya yediler, amma ekmeksiz olarak.

Bunu gören putperestler [Türkler] pek korktular,

Et kokusundan hep duvarlara dayandılar.

Yirmi bin putperest bu avaneyi seyretti;

Ağlamadık Türk kalmadı.

Destanda ayrıca bu yamyamların Türk etinin zeytinyağında pişmiş domuz sırtından ve jambondan daha iyi olduğunu söyledikleri de anlatılıyor.¹¹⁸

Yamyamlık olaylarının en yoğun yaşandığı yerler Antakya ve Maratünnuman'dır. Bu iki kentin kuşatılması sırasında yiyecek sıkıntısı baş gösterince¹¹⁹ Haçlılar çareyi yamyamlıkta bulmuşlardır.

116 A.y.,s.22-223.

117 İ.E.POLAT: “....Haçlı Seferlerinde Yaşanan İnsanlık İhlalleri”; s.12.13

118 A.y.,s.13.

119 Bkz. Fulcherius CARNOTENSİS: S.71-80; RaimunduS AGUILERS: s.75, 108; Peter TUDEBODUS: s.58, 116.

Bu vahşeti Maarretünnuan'da yaşananları belirterek daha yakından görelim:

“Hıristiyanlar, iki-üç hafta önce bataklığa attıkları çürümüş pek çok Sarazen cesedini yediler.”¹²⁰

“...cesetlerin etlerini kesip parçalayan ve pişirip yiyenler de vardı.”¹²¹

Dahası, “sağ kalmış küçük çocukları şişe geçirerek” kızartmışlardır.¹²²

Haçlı Seferleri'nde yaşanan bu yamyamlık, insanlık için kanyan bir yaradır. “İnsan”ın din adına yapılan bir savaşta insanlıktan nasıl soyutlanıp hayvanlaşacağının belgeselidir. “*Hıristiyan dünyasının Haçlı Seferleri'nde işlenen yamyamlık ve diğer insanlık dışı suçlarından dolayı özür dilemedikçe Türk ve Müslümanların onlara yönelik nefreti canlı kalmaya devam edecek ve Batılılar daima insan yiyen kişiler olarak hatırlanacaklardır.*”¹²³ Ne var ki, özür dilemek ne işe yarayacak ki!... Özür dilemek bu vahşeti yaşanmamış kılacak değildir.

120 Raimundus AGUILERS: s.142.

121 Peter TUDEBODUS: s.158.

122 Gülşen İSTEK: “**Haçlılar'ın Maarretünnuan'da İşledikleri Cürümler**”; Vakanüvis, Uluslararası Tarih Araştırmaları D., Yıl 4, sayı 2, Güz 2019, s.310.

123 Emrullah KALELİ: “**Haçlı Seferlerinde Yamyamlık Hadiseleri**”; Turkish Studies, C.IV, sayı 2, 2019, s.229.

Yahudi Düşmanlığı

XX. yüzyılda başta Almanya ve bazı başka ülkelerde doruğuna ulaşacak olan Yahudi düşmanlığı Haçlı Seferleri'nden önce de vardı. Ancak bu seferler sırasında bu düşmanlığın boyutu katliama dönüşmüş bulunuyor. Gerçekte, denildiği üzere, *“Yahudi-Hıristiyan ilişkilerinin tarihini inceleyen bir kimse, kendisini anti-semitizm tarihini incelerken bulur.”*¹²⁴ Bu düşmanlığın gerçek nedenleri konumuz dışındadır, fakat görünürdeki ve açıkça dile getirilen neden, Yahudiler'in Tanrı'nın oğlu İsa'nın öldürülmesinden sorumlu oldukları düşüncesi idi. Ayrıca buna bazı boş inançlar da eşlik ediyordu. Bu yüzden hiçbir zaman iyi gözle görülme-yen Yahudiler hep aşağılanmışlar, toplumsal statülerine de artan kısıtlamalar getirilmiştir.¹²⁵ Değişik tarihli iki örnek Haçlı Seferleri'nden önce Yahudiler'in Hıristiyanlarca ne gözle görüldüğünü netleştirecektir: 354-430 yılları arasında yaşamış olan Konstantinopol (İstanbul) Piskoposu **John CHRYSOSTOM** vaızlarında sürekli olarak Yahudi düşmanlığını körükleyip durmuş ve örneğin bir keresinde şunları söylemişti:

Yahudiler, Mesih'in nefret uyandırıcı suikastçılarıdır. Tanrı'yı öldürmenin hiçbir mümkün kefareti, hoşgörüsü ya da mazereti yoktur. Hıristiyanlar intikamı hiçbir zaman durmayacaktır. Yahudiler ebediyen kölelik içinde yaşamalıdır. Tanrı Yahudiler'den daima nefret etti. Bu yüzden Yahudiler'den nefret etmek bütün Hıristiyanlar'ın boynunun borcudur.”¹²⁶

1021'de Roma'da bir deprem olmuş. **Papa F. BENEDİCT**

124 Bülent T. ŞENAY: “Yahudi – Hıristiyan İlişkileri Tarihi ve Antisemitizm–Oryantalizm İlişkisi”; Uludağ Ü. İlahiyat F. D., C. XI, sayı 2, 2002,

125 Yahudiler'in Ortaçağ'da Avrupa'daki toplumsal ve ekonomik durumları için örneğin bkz. Emrullah KALELİ: “Ortaçağ Avrupası'nda Yahudilerin Genel Durumu ve *Las Siete Partidas*'a Göre Yasal Statüleri”; Turkish Studies, C.XIV, sayı 3, 2019, s.577-592; ayrıca S. RUNCIMAN: C.I., s.104-106.

126 Hugh WYNNE: “Kilise Tarihinde Antisemitizm”; çev. Süleyman TURAN, Dilbilimleri Akademik Araştırma D., C.IV, sayı 1, 2004, s.280.

depremin Yahudiler yüzünden olduğuna karar verince ve Yahudiler de işkence sonucunda bu suçlamayı kabul edince canlı canlı yakılmışlardır.¹²⁷

Haçlı Seferi başladığında ise, amaç “kafirler”in işgalindeki başta Kudüs olmak üzere kutsal yerleri kurtarmak olduğu açıklanmış olsa da, Haçlılar’ın yolları üzerindeki ve çevresindeki Yahudiler de “kâfir” olduklarından ve üstelik İsa’yı da öldürdüklerinden işe kendi ülkelerinden başlayarak katliama girişeceklerdir. Gerçekte onlar için hiçbir şey kutsal değildi.¹²⁸

Alman Haçlıları Speyer’de başladıkları kıyımı Worms ve çevresinde yakaladıkları bütün ve ayrıca piskoposluk sarayına sığınan beş yüz Yahudi’yi öldürmüşler, Mainz, Köln, Metz, Neuss, Wevelighofen, Eller ve Xanten’de cinayetlerini sürdürmüşlerdir. Prag’a girdiklerinde burada kitlesel katliam yapmışlar,¹²⁹ Haçlıların bir başka kolu 1096’da Kuzey Fransa ve Almanya’da kadın çocuk demeden on binden, Alman Haçlılar bundan başka Rhine ve Mossel arasında on iki binden fazla Yahudi öldürmüşlerdir.¹³⁰ Bu arada kimi Yahudiler kıyımından kurtulmak için boş yere başta Kutsal Roma İmparatoru **IV. Heinrich** olmak üzere başpiskopos, piskopos, yargıç ve kontlara para ve değerli eşya vermişlerdir.^{131/132}

1. Haçlı Seferi’nde Haçlılar Anadolu’ya geçtiklerinde bu durum sürüp gitmiş, örneğin Antakya düştüğünde bütün Yahudi evleri de yağmalanmıştır.¹³³ Ama Yahudiler’e karşı asıl vahşet Kudüs’te yaşanmış bulunuyor. Önceki bölümde gördüğümüz vahşeti aynen Yahudiler de yaşamışlardır. Ayrıca, kaçarak sinagoglarına sığınmış

127 A.y.,s. 280.

128 İ. M. DİAKONOFF: s. 145.

129 S. RUNCIMAN: C.I, s. 107-108.

130 H. WYNNE: s. 281.

131 G. İSTEK: “...Cürümler”; s.301.

132 “Almanya ve Macaristan’da yaşayan Yahudi cemaatine karşı girişilen katliamlar Yahudiler’de ‘Şikayet Edebiyatı’ adı verilen bir edebiyat türünün doğmasına neden olmuştur. Yahudiler, Haçlılar tarafından öldürülen Yahudiler’in isimlerini dualarında terennüm etmeye başlamışlardır. Bu durum özellikle 19. yüzyılın ortalarına kadar devam etmiştir. O zamana kadar katledilenlerin isimleri ‘elegies’ adı altında toplanmıştır.”-İ. E.POLAT: s.10.

133 S. RUNCIMAN: C.I, s. 80.

olan Yahudiler bina ateşe verilerek kadın çocuk demeden canlı canlı yakılmışlardır. Kudüs'te tek bir Yahudi bile sağ bırakılmamıştır.¹³⁴ Kendisi de kiliseden olan **Hugh WYNNE** diyor ki, *“Ateş içinde canlı canlı yanan Yahudiler çığlıklar atarken Haçlılar ilahiler söylüyordu.”*¹³⁵⁻¹³⁶

134 A.y., C.I, s.221

135 H.WYNNE: s.221.

136 Haçlı Seferleri sırasındaki Yahudi katliamları için ayrıca bkz. D.E. STANNARD: s.358-363.

Sapkınlar

Haçlı Seferleri'nin sonuçlarından biri de Papalık'ın ve Katolik Kilisesi'nin gücünün artması, bu da kilise hukukunun yaygınlaşması olmuştur. **RUNCİMAN**'ın belirttiği üzere *"Papa Haçlı Seferlerini, bütün ülkeleri içine alan bir Hıristiyanlık hareketi olarak kendi başkanlığı altında canlandırmıştı ve seferlerin başlangıcında elde edilen başarı onun kudret ve itibarını oldukça büyük ölçüde yükseltmişti. Haçlılar bütünüyle onun sürüsüne dahildiler....bütün Hıristiyan bölgelerde yaşayan cemaatler onun hakimiyetini tanımışlardı."*^{137/138} Bu durum, Papalık'a bağlı ve onun yönetiminde Engizisyon'un kurulmasına elverişli ortamı yaratmış bulunuyordu.

Öte yandan, gördüğümüz gibi, Hıristiyanlar başlangıçta din ve devleti ayrı tutuyor idi iseler de, yine bu dönemde kendi içlerinde aykırı görüş ve düşünce sahiplerine yer vermiyorlar, öyle olanları topluluklarından dışlıyorlardı.¹³⁹ Ne var ki, Roma'nın Hıristiyanlık'ı benimsemesinden sonra bu tutumları da geride kalacak, başka din ve inançlara da yaşam hakkı tanımamak yoluna gireceklerdir. Ayrıca yine gördük ki, İsa'nın yolundan gitmeyenler cennete kavuşamayacaklardı. Bu anlayışla gelişen Katolik Hıristiyanlık için dinsizleri ve Kilise'nin görüşünün dışında inançta olanları *sapkınlıkla* suçlayacak ve bu gibi kimseleri araştırıp bulmak, doğru yola getirmek, gelmeyenleri ya da gelmeyeceklerini düşündüklerini cezalandırmak için Engizisyon Mahkemeleri kurulacaktır. Daha

137 S. RUNCİMAN: C. III, s. 378.

138 Carnotensis'in şu sözü Batı dünyasının din temelinde nasıl bütünleştiğini ortaya koymaktadır: **"Hepimizin dili farklı olmasına rağmen bizler Tanrı'nın sevgili oğullarıydık ve adeta tek bir beyin olmuştuk."** -Fulcherius CARNOTENSİS: s.72.

139 Ahmet Hikmet EROĞLU: **"Farklı İnanıcı Tehdit Olarak Algılanmanın Sonucu: Engizisyon Terörü"**; Dini Araştırmalar D., C.VII, sayı 20, s. 94.

sonraları Protestanlık'ın yayılmasını önlemek de Engizisyon'un amaçlarından olacaktır. Engizisyon vahşetini “meşru” göstermek için de kutsal metinler kullanılacaktır.¹⁴⁰

Engizisyon'un başlangıcı için Papalık yetkilisince sapkınları araştırıp bulmak üzere Kasım 1229'da bir yönetmenliğin çıkarılması belirtilmektedir. Avrupa'da Engizisyon Mahkemeleri 1808 yılında İspanya'da **Napoleon BONAPARTE** tarafından kaldırılmasına kadar varlığını sürdürmüş, 1814'te **VII. FERDİNAND** yeniden kurmuş ise de 1820'de bütünüyle ortadan kaldırılmıştır. Güney Amerika'da ise Meksika ve Lima'da 1571, Cartegena de Ibdias'ta 1610'da ve arkasından Şili'de kurulan Engizisyon Mahkemeleri, Meksika ve Peru'da 31 Mayıs 1820'de son bulmuştur.

Engizisyon, kuşkulandıkları ya da hakkında ihbar olanları yargı-larken amaç, sanığın suçunu itiraf etmesiydi, eğer sanık kendiliğinden itirafta bulunmazsa hapse konur, arkasından işkence yapılarak suçu kabullenmeye zorlanırdı. Suç ortakları olduğu düşünülüyorsa onları söylemesi için de işkence yapılması söz konusuydu. Başlıca işkence yöntem ve araçları şunlardı:¹⁴¹

Kaynar suya sanığın el ve ayakları sokup tutmak veya kor halin-deki kızgın demire bastırmak,

Kamçılama,

Demir kafes içinde asarak sıkma,

Bronzdan yapılmış içi boş bir boğanın içine koyarak altında ateş yakmak,

Her yanı kapalı bir demir kafes için koyup aç ve susuz bırakmak,

Cinsel ve öteki organları ezmek,

Organları iple sıkıp yukarı çekerek bırakmak,

Su işkencesi,

Bir masaya yatırılıp elleri ve ayakları iple bağlayıp çekmek,

140 Meşrulaştırma gerekçeleri için bkz. Mehmet ESGİN: “İşkence ve Engizisyon”; Bozok Ü. İlahiyat F.D., C.III, sayı 3, 2013, s.42 v.d..

141 A.y.,s.54-55.

El ve ayaklar kırılıp yuvarlak bir cisim üzerine bağlayıp bırakmak,
 Çengeller çivilenmiş gemi direğinden aşağıya bırakmak,
 Kazığa oturtmak,
 İçi çivilerle kaplı demir bir tabuta koyup kapatmak,
 Kızdırılmış ve içi çivili bir ayakkabı giydirilerek sıkıştırmak,
 Başına yavaş yavaş sıkıştırılan bir demir başlık geçirmek...

Bu ve benzeri işkenceleri uygulayanlar siyah giysili olurlar ve başlarına kukuleta geçirirlerdi.¹⁴²

Kimi zaman sanığın suçlamayı kabul etmesi yeterli görülüyor, eşi, çocukları ve arkadaşlarının da suç ortağı olduklarını söylemesi için işkence yapılıyor, söyleyince de onlar da aynı yazgıyı paylaşıyorlardı. Suçu, yani sapkınlığı kabul etmeyenler, kimi zaman da suçu kabul edenler bile yine ölüm cezasına çarptırılıyorlardı.¹⁴³

İşkence yapılarak birine sakladığı bir şeyin yeri, gerçekten işlemiş olduğu bir suçu, suç ortakları söyletilebilir. Ama yapmadığı bir şey söyletmeye kalkırsa, o kişi gerçekte olmayan, yaşanmamış bir şeyi olmuşçasına kabul eder. Engizisyon'un çoğu olayda yaptığı da budur. Bu nedenle, Engizisyon'un amacı, işlenmiş bir suçun ortaya çıkarılması değildi, Kilise'nin doğru varsaydığının kişiye kabul ettirilmesi idi.¹⁴⁴

Suçlu bulunan kişi ölüm cezasına çarptırıldığında cezanın yerine getirilmesi, o kişinin bir kazığa bağlanarak odun ateşi üzerinde canlı canlı ve halkın önünde yakılmasıydı. Eğer suçlu daha önce ya da yargılama sırasında ölmüş ise mezarından çıkarılır ve aynı biçimde yine yakılırdı. Eğer geride kişinin yalnızca kemikleri kalmış ise bu kere onlar da yakılmaktan kurtulamazdı.¹⁴⁵

142 Kuzey Amerika'da daha sonraları ortaya çıkacak olan Klu Klax Klan ile benzerlik açıktır. Tek başkalık, onların siyah değil, beyaz giysili olmalarıdır.

143 Ahmet Hikmet EROĞLU: “**Farklı İnanıcı Tehdit Olarak Algılamının Sonucu: Engizisyon Terörü**”; Dini Araştırmalar D., C. VII, sayı, s. 98.

144 Bu konuda bkz. Dinçer DEMİRKENT: “**Adaleti Sağlamak Değil, Hakikati İnşa Etmek: Engizisyon Yargılama Usulü**”; Ankara Barosu D., sayı 2, 2017, s. 203-217.

145 Ölülerin gömülü bulundukları yerden çıkarılıp yakılması sıkça rastlanan bir olaydı: Testas-Testas bu duruma ilginç bir örnek vermektedir: “[Kurtuba'da] Engizisyoncular piskopos Avila'lı Arias'ın ölmüş anne-babasını ve büyük anne-babasını mahkum ettiler. Avila'lı Arias engel olmak için yanmış cesetlerin kuru kemiklerini mezardan çıkardı ve bunları sakladı.” -Testas-J. TESTAS: s. 67.

Odun ateşi üzerine yakma cezasının ne sıklıkla ve kimi zaman da topluca uygulanmış olduğunu anlamak için şu sayılar yeterli olacaktır:¹⁴⁶

1233 Trévis 60; 1234 Moissac 210; 1239 Champagne 50, Montwimer 187; 1244 Montsegur 200; 1273 yer? 200; 1310 yer? 54; 1325 Köln 50; 1481 Aragon 98; 1481-1517 arasında 13.000'den fazla; 1483-1497 Torquemada 2.000; yer? 1561-1580 68 kişi yakılarak öldürenlerdir.

Toplam sayı için ise değişik rakamlar verilmektedir, ancak genellikle düşünülen Avrupa'da yakılarak öldürülenler 34.912, kuklası yakılanlar 17.639 kişi olup 291.450 kişiye de değişik cezalar verilmiş olduğudur. Ne var ki, kimi araştırmacılar bu sayıları az bulmaktadır. Çünkü Engizisyon Mahkemeleri'nin bazı infazları kayda geçirmediği biliniyor.¹⁴⁷

¹⁴⁶ Değişik kaynaklardan derlenmiştir.

¹⁴⁷ G.Testas-J.TESTAS: s.75.

Cadılar

Engizisyon, yalnız sapkın bulduklarını ya da öyle olduğundan kuşkulandıklarını değil, cadı/büyücü sandıklarını da giderek artan bir ivme ile işkence yaparak yargılamış, başta yakma cezası olmak üzere çeşitli cezalara çarptırmıştır. Bunlar genellikle kadınlardı ama çocuklar da çok sayıdaydı.¹⁴⁸

1200’lerde **Papa IX. GREGORY** bu gibi kişilerin öldürülebileceğini, 1484’te de **Papa VIII. INNOCENT** cadıların gerçekten var olduğunu belirtmiştir. Bu tarihten sonra tam bir cadı avı başlamış bulunuyor.¹⁴⁹ Papa’nın bu bildirimini **Jakob SPRENGER** ve **Heinrich KRAMER** adlı iki papazın yazdığı *Cadıların Çekici* adlı kitap izlemiştir. Bu kitapta cadıların neler yaptıkları, çocukları nasıl yedikleri ve nasıl büyü yaptıkları, şeytanlar anlatılıyor ve tanımlanıyordu. Ayrıca, kadınların cinsellikleri yüzünden insanlar için tehlikeli oldukları öne sürülüyordu. Kitap, Engizisyoncular tarafından bir el kitabı olarak kullanılacak ve cadılar özellikle kadınlar arasında aranacaktır.¹⁵⁰ Cadı olarak suçlanan kadınlar, aralarında başkaları da olmakla birlikte büyük çoğunlukla köylerde yaşayan, cahil, dul ve yaşlı; çocuklar ise, kimsesiz olanlar¹⁵¹ ve ailesi cadı suçlamasıyla yakılanlardı.^{152/153}

Engizisyon’un bu kurbanlarının sayısına gelince, çoğu yerde kayıtlar yok olduğundan toplam sayısının ne olduğunu saptamak olanaksız. Ancak, elde bulunan kayıtlara göre Alsace’ta 5.000, Bamberg’de 900, Bavyera’da 2.000, Vaud’da 311, Greoble’de 167, Wurzburg’da 157, Saksonya’da bir günde 133 kişi cadı oldukla-

148 Dönemin cadılık anlayışı için bkz. P.SMITH: s. 200 v.d.

149 J.A.HAUGHT. s. 53.

150 A.y.,s. 54.

151 Gülşen İSTEN: “**Alman Coğrafyasındaki Cadı Vakalarında Kilisenin Rolü**”; Tarih Okulu D., yıl 12, sayı 49, Nisan 2019, s. 661.

152 A.y.,s. 649.

153 Örnekler için bkz. a.y., s. 650 v.d.

rı için yakılarak öldürülmüş, bazı köyler ise tümüyle yok edilmiş bulunuyor. Son cadı 1782'de İsviçre'de yakılmış.¹⁵⁴ Yıl olarak bakıldığında ise durum şöyle: 1510 İtalya Brescia, 140; 1514 Como 300; 1586 Trier 120; bir takvim yılı içinde Cenevre, 500; Bamberg, 600; Würzburg 900!...¹⁵⁵

Söylemeye gerek yok ki, gerçekte cadı diye bir şey var olmadığına göre Aydınlanma çağında bile 1784 yılına değin bu kadar masum insanın canlı canlı yakılarak öldürüldüğünü Avrupalılar unutmamalıdır.¹⁵⁶

154 J. A. HAUDHT: s.57.

155 P. SMITH: s. 207.

156 İleride göreceğiz: Avrupa'nın parlak yüzü Aydınlanma'dır ama acımasız, insanlık dışı sömürgecilik de onunla eşzamanlı kapkaranlık yüzüdür.

Müslümanlar

(Moriskolar)¹⁵⁷

Müslümanlar'ın Araplar'ın 711 yılında karaya çıkmaları ile başlayan İspanya'daki varlıkları sekiz yüzyıl sürmüş, 1492'de son bulmuştur. Bir noktadan sonra toprak yitirmeğe başlayan Müslüman egemenliği giderek zayıflamış ve ülke yönetimi sonunda tümüyle Hristiyanlar'ın eline geçmiştir. Bu süreçte Müslümanlar'ın yaşamlarına daha önce de bazı kısıtlamalar getirilmiş idi ise de, 1474'te Kastilya Kraliçesi **İZABELLA** ile Aragon Kralı **II. FERDİNAND**'ın evlenmeleri, Müslümanlar için yeni olumsuz bir dönemin, İspanya'yı Müslümanlar'dan arındırma sürecinin başlangıcı olmuştur.

Önceleri, ekonomik yaşamdaki önemli yerleri ve işlevleri nedeniyle Müslümanları sürgün etmek yerine Hristiyanlaştırmak yoluna gidilmiş, bu amaçla çağrıda bulunulmuş, yalnız Müslümanlar'a ağır vergiler konulmuş ise de, bu girişim pek de başarılı olamayınca zorlamaya başvurulmuştur.¹⁵⁸ Müslümanlar vaftiz olarak Hristiyanlaşma ile sürgün edilmek seçenekleri karşısında bırakılmıştır.¹⁵⁹ 12 Şubat 1502'de ise Kastilya'daki tüm Müslümanlar zorunlu olarak vaftiz edilip Hristiyan sayılmışlardır.¹⁶⁰ Arapça konuşmak yasaklanmış,¹⁶¹ daha sonra da Arapça kitaplar toplanıp yakılmıştır.¹⁶²

157 “Morisko: ‘Moro’ kelimesinin küçültülüş şekli olarak ‘Küçük Müslümanlar’ anlamına geldiği düşünülmektedir. Müslümanlar'ın zayıf, güçsüz ve zelil olduklarını vurgulamak maksadıyla Hristiyanlar tarafından kullanılmış bir kelimedir. Günümüz tarihçileri ise, ‘Morisko’ kelimesini, İspanya’da, Müslümanlar'ın soyundan gelen ve baskıyla din değiştirmek zorunda kalıp Hristiyan olan Müslümanlar için kullanırlar...”-Feridun BİLGİN: “Katolik İspanyol İktidarında Endülüs Müslümanları'nın Kimlik Mücadelesi: Moriskolar Örneği”; Milet ve Nihal, İnanç, Kültür ve Mitoloji D., C. XII, sayı 1, Ocak-Haziran 2014, s. 51.

158 Hüseyin GÖKALP: “Moriskoların Hristiyanlaşma Süreci”; Necmettin Erbakan Ü. İlahiyat F. D., sayı 47, 2019, s.368.

159 Ayşe KILIÇ: “İspanyol Engizisyonu ve Müslümanlar”; İnsan ve Toplum D., C.VI, sayı 1, s. 99-100.

160 A.y.,s. 92.

161 A.y.,s. 94.

162 F.BİLGİN: “....Kimlik....”; s. 60.

Ne var ki, bütün bu ve benzer Hristiyanlaştırma önlem ve baskılarına karşın, İspanyol yönetimi ve kilise Müslümanların gerçekten din değiştirdiklerine hep kuşku ile bakmış ve onları sürekli gözetim altında tutmuş ve dinlerini gizlice sürdürenler Engizisyon tarafından cezalandırılmışlardır. Gerçekten de, birçok Müslüman Kuzey Afrika'daki din adamlarından aldıkları fetvalara da dayanarak “takiyye” yapmışlar ve ibadetlerini de gizlice sürdürmüşlerdi. Bu gibi kişiler saptanarak Engizisyon Mahkemeleri'nde yargılanıp cezalandırılmaları için yakalanmışlardır. Öylesine ki, Kurtuba'da İsaabel adını almış olan Morisko annesini ve kızkardeşini ihbar etmediği için yakılarak öldürülmüştür.¹⁶³ Engizisyon'da yargılanıp cezalandırılmak için şarap içme-mek, bismillah demek, domuz eti yememek, sandalyede oturmamak, masada yemek yememek, Arapça konuşmak, Araplar'a özgü giysi giymek, kına yakmak, hamama gitmek (hamamlar tümüyle kapatılmakta gecikmeyecektir), çocukları sünnet etmek yeterli olmuştur.^{164/165}

Sonunda Moriskolar sorununu kökten çözmek için 4 Nisan 1609'da Kıralityet Konseyi, bütün Moriskolar'ın İspanya'dan sürgün edilmelerini, ancak altı yaşından küçük çocukların anne ve babalarından alınarak bir Hristiyan ailenin yanına verilmesine karar vermiştir. Moriskolar, Belensiye'den 1609, Aragon ve arkasından Kastilya 1610, Gırnata ve Mürsiye'de ve Katolonya'dan 1614'te sürgün edilmişlerdir.¹⁶⁶

Sürgün sırasında saklananlar yakalandıklarında Engizisyon Mahkemeleri'nde yargılanarak “Muhammedi sapıklık” suçlamasıyla yargılanacak ve cezalandırılacaklardır.¹⁶⁷

163 A.y.,s. 56.

164 A.y.,s. 56-59, 66.

165 Moriskolar'ın Engizisyon Mahkemeleri'nde yargılanmaları ve cezalandırılmalarına örnekler için bkz. A. KILIÇ: s. 102-103.

166 A. KILIÇ: s. 103.

167 F.BİLGİN: “....Kimlik....”; s.59.

Bilim ve Özgür Düşünce

Başında Papa'nın bulunduğu Katolik Kilisesi, Katolik Hıristiyan dünyası üzerindeki egemenliğini cennet vaadine, cehennem korkutmacasına, bilim ve özgür düşünce karşıtlığına dayandırıyordu. Bu dayanaklarının koruyucusu ise Engizisyon Mahkemeleri'ydi. Engizisyoncular'ın tarihte iz bırakmış bazı yargılamalarını anımsayacak olursak, onların dünyaya bakışları ve kafa yapıları daha iyi anlaşılacaktır.

Margurite PORETE (1250- 1 Haziran 1320): “*Basit Ruhların Aynası*” kitabında Tanrı'yı sevmek için ona ulaşmak gerektiğini, bunun için dinsel ritüellerin ve duaların gereksiz olduğunu, Tanrı ile bireysel ilişki kurmayı, özgür ruh düşüncesini savununca, Tanrı'dan “anne” olarak söz edince ve kitabını geri çekmeyi de red edince yakılarak öldürülmüştür.

Jerome SAVONAROLA (1452-1498): Rahip. Rahiplerin yolsuzluklarını eleştirince ve yoksulların sömürülmesine karşı çıkınca Floransa'da önce işkence yapılmış, 23 Mayıs 1498'de asılıken aynı zamanda yakılmıştır.

Garcia de ORTA (1501? -1568): Portekiz'de çağının önemli bir hekimi olan bu bilim adamının daha önce anne ve babası Yahudilik'ten Hıristiyanlık'a geçmiş olmasına karşın Yahudi inancını koruduğu ve gizli Yahudi olduğu için Engizisyon Mahkemesi'nde yargılanırken ölmüş, ancak daha sonra 4 Aralık 1589'de cesedi mezarından çıkarılıp yakılmıştır.

Galileo GALİLEİ (1564-1642): Matematikçi, fizikçi, astronom, filozof. Güneş merkezliğini açıkladığı için Roma Engizisyonu tarafından sapkınlıkla suçlanmış, yargılama sırasında görüşünden vaz geçtiğini söyleyince yakılarak öldürülmekten kurtulmuş ama yaşam boyu ev hapsi ve üç yıl boyunca haftada bir kere “Yedi Pişmanlık İlahisi”ni okuma cezasına çarptırılmıştır.

Giordano BRUNO (1548-17 Şubat 1600): Dominiken tarikatına on altı yaşında iken girmiş ise de, Kopernik'in görüşlerini öğrendince Kilise ile ters düşmüş, sonsuz güneş ve evreni ortaya koymuş, Yaradılış anlayışına karşı çıkmış, sapkınlıkla suçlanarak yakılmıştır.

Giulio Cesare VANİNİ (1585-1619): Madde olmayan Tanrı'nın maddeden oluşan dünya yaratamayacağını, sonsuz olanın madde olduğunu, cin, peri ve şeytanın kilisenin uydurmasından başka bir şey olmadığını, insanın hayvandan geldiğini savununca atheist olmakla suçlanarak yakılmıştır.

Urbain GRANDIER (1590-18 Ağustos 1634): Fransa'da Loudun'da rahip. Önce kilise kurallarına aykırı davranmak, bir kadına aşık olmakla suçlanmış, arkasından rahiplerin evlenebileceklerini savunmuş, bir hayalet olarak rahibelerin yataklarına girerek onlara cinsel fanteziler sağlamak savı ile önce işkence edilmiş ve odun ateşinde yakılmıştır.

William LAMPORT (1615-1659): İrlanda doğumlu, İngiltere'den İspanya'ya kaçmış, Madrid'te "Imperial Colegio"da eğitim görmüş. On dört dil bildiği belirtiliyor. Hükümet tarafından Meksika'ya gönderilince köleliği kaldırmak ve Meksika'nın bağımsızlığı için çalışmış, sapkınlıkla suçlanarak dokuz yıl hapis yattıktan sonra yakılarak öldürülmüştür.

José Maria Moreles PAVON (ölümü 1815): Meksikalı Katolik rahip İspanyol sömürgeciliğine karşı bağımsızlık savaşı lideri. 1815'te Engizisyon tarafından idam edilmiştir.

FRANSA'DA DİN SAVAŞLARI

ST.BARTHOLOMEW

VAHŞETİ

Fransa'da 1562-1598 yılları arasında Katolik ve Protestan Hıristiyanlar arasında sekiz savaş yaşanmış, bunlardan ilk beşi bir iç savaşa dönüşmüştü. Ancak, ülke yıkıma uğramış olmasına karşın taraflar birbirlerine karşı kesin bir üstünlük sağlayamadıkları bir sırada Katolik olan Kırılın evlilik törenine ve düğününe Protestanlar'ın lideri Amiral **COLİGNY** ve kimi önde gelenleri de davet edilince, bunun ülkede barışı sağlayacağı düşünülerek törene ve düğüne katılmışlar ve iyi karşılanmışlardı.

Evlilik töreni 18 Ağustos'ta yapılmış, eğlenceler de dört gün sürmüştür. Bu arada **COLİGNY** sokakta yürürken kimliği belirsiz biri tarafından iki el ateş edilecek, amiral elinden ve omuzundan yaralanacaktı. Ancak, bu tekil bir olay olarak görülmüş ve amiralin tedavisini Kırıl yaptırmıştır. Ne var ki, ana Kırالیçe **Catherine de Medici**, Katolik liderle birlikte amiral ve arkadaşlarının öldürölmelerini 23 Ağustos'ta planlayacak ve 24 Ağustos'ta da **COLİGNY** kaldığı otelde, arkadaşları ise sarayda öldüröleceklerdir.

COLİGNY nin kafası, elleri ve cinsel organı kesilecek ve cesedi böylece sokaklarda dolaştırılarak halka gösterilecek, sonra da nehre atılacak ama bir süre sonra nehirden çıkarılarak hayvanlara yem olsun diye başka bir yere bırakılacaktır.¹⁶⁸ Bu cinayete amirali korumakla görevli kırالیyet muhafızları da katılmış bulunuyordu. Bu arada Protestanlar'ın Kırıl öldürmek üzere bir komplo kurdukları söylentisinin de Katolik halk arasında yayılması sağlanmışır.¹⁶⁹ Bu olay üzerine, Paris'te Katolikler ele geçirdikleri Protestanlar'a karşı

168 D. E. STANNARD: s. 384.

169 Natalie Zemon DAVIS: "The Rites of Violence: Religious Riot in Sixteenth-Century France", Past and Present, sayı 59, Mayıs 1973, 59.

korkunç bir kıyıma girişeceklerdir. Öylesine ki, hamile kadınların karınları deşilip ceninler domuzlara ve köpeklerle atılmış, küçük çocuklar Sen Nehri'ne köprülerden fırlatılmış, beşikteki bebekler boğazlarına ip geçirilip sokaklarda sürüklenmiş, kadınlara tecavüz edilmiş, Protestanlar'ın evleri yağmalanmıştır. Dahası, cesetler yakınlarına satılmış, almaya gelenler ise öldürülmüştür. Cezaevinde bulunan Protestanlar da katledilmekten kurtulamamışlardır. Bu arada, kişisel husumetler de devreye girmiş, bu nedenle Katoliklerden de öldürülenler olmuştur. Kimi varıl Protestanlar ise kendi korumalarınınca öldürülmüştür.¹⁷⁰ Ayrıca, bu vahşete Kırallın ordusunun subayları da katılmışlar, ortak olmuşlardır.¹⁷¹

Vahşet sona erince St. Louis Kilisesi'nin kapısının üzerine Kırall'a ve Papa'ya minnet ve teşekkür yazısı yazılacak, Papa da Kardinal **Fabio ORSİNİ**'yi Fransa'ya Kırallı Protestan kıyımı için kutlamak üzere gönderecek ve Engizisyon aracılığı ile Protestanlık'ı bitirmesini isteyecektir.¹⁷²

Bu vahşet, Paris ile sınırlı kalmamış, örneğin Lyon'da da benzer olaylar yaşanmıştır. Protestanlar'a Kırall'ın emri denilerek belediye de toplanmaları, manastırlara gitmeleri bildirilmiş, buralarda toplanan bekleyen halkın üzerine kapılar kapatılmış, sonra da öldürülmüşler, kalan Protestanlar ise ele geçirilerek katledilmiş ve cesetleri nehre atılmış,¹⁷³ kent hapishanesinde toplanmış olanlar da aynı yazgıdan kurtulamamışlardır.¹⁷⁴

Katolik kaynaklar Lyon'daki toplam ölü sayısı için 250 derken, Protestanlar ise 1500 demektedirler. Ancak, genellikle 1.000 kişinin yaşamını yitirdiği kabul ediliyor.¹⁷⁵

170 Charles ROYS: **The Massacre of St.Bartholomew Instigated by the Pope of Rome**; Washington, tarihsiz, s. 10-11.

171 N.Z.DAVIS: s. 67.

172 C.ROYS: s.14.

173 Gautier MINGOUS: **"Forging Memory: The Aftermath of the Saint Bartholomev's Day Massacre in Lyon"**; French History, C. XXXIV, no. 4, Oxford University Press, 2020, w. 439.

174 A.y.,s. 43.

175 A.y.,s. 439.

Fransa'daki din savaşlarında Protestanlar da gerçekten korkunç işkenceler yapmışlardır ama işkence sonucunda ölen ya da başka bir biçimde öldürülen Katolikler'in cesetlerine kötü bir davranışta bulunmamışlardır. Oysa, Katolikler, işkence yapmak ve öldürmekle yetinmemişler, cesetler köpeklerle atılmış, sokaklarda sürüklenmiş, iç organları çıkarılmış, cinsel organları kesilmiştir.¹⁷⁶

Fransa'da din savaşları 1598'de **III. Henry**'nin *Nantes Kararnâmesi* ile din ve vicdan özgürlüğünü ilan etmesiyle son bulmuştur. Ancak, Protestanlar bir kez daha ayaklanacaklar ama 1629'da Kardinal **Richelieu**'nün *Nimes Kararnâmesi* sorunu sonlandıracaktır.¹⁷⁷

Bu aşamada bir gelişmeye dikkat çekmek gerekiyor. Anımsanacağı üzere, Protestanlık'ın kapitalizmin ideolojisi olduğu belirtilmişti. Fransa'da Katolik-Protestan savaşımına bu açıdan baktığımızda, Protestanlar'ın elinde güçlü ve varıl kentler bulunduğunu,¹⁷⁸ “üniter monarşiye karşın, şehirlerin tekrar küçük kent devletleri olarak devamını sağlamak için, Kutsal Lig'in [Katolikler'in] geriye dönüş'ün bir simgesi” olduğunu görürüz.¹⁷⁹ Bu çağda Kapitalizmin ulusal birliği sağlayarak geniş pazar elde etmeyi amaçladığını, **Coligny** ve arkadaşlarının ulusalcı olduklarını, kapitalizmin kentlerde yoğunlaştığını unutmamak gerekir. Öte yandan, ideolojileri gereği kapitalist gelişmeye daha iyi ayak uyduran Protestanlar, Katolikler'e göre daha varıl duruma gelmişlerdi. Bu nedenle, katliamların aynı zamanda sınıfsal bir yönü olduğu¹⁸⁰ söylenmelidir. Gerçekten de Paris'te öldürülenlerin elde bulunan listelerine baktığımızda ön sıralarda avukatların, bürokratların, tacirlerin, öğretmenlerin ve esnafın geldiği, başka bir deyişle burjuvaların bulunduğu görülmektedir.¹⁸¹ Lyon'da da 141 kişilik ve yalnız erkeklerin gösterildiği bir listede de 88 esnaf, 24 tacir, 6 avukat yer almaktadır.¹⁸²

176 N.Z.DAVIS: s. 82-83.

177 Fatma Mansur COŞAR: **Din Savaşları**; Evrim yyn., 2. basım, İstanbul, 2008, s. 75.

178 A.y.,s. 73.

179 A.y.,s. 75.

180 N.Z.DAVIS: s. 78.

181 N.Z.DAVIS: s. 59. Davis, kent kent bu açıdan döküm vermektedir.

182 A.y.,s. 79.

Her şey bir yana, dünyaya uygarlık dersi vermeye kalkan Fransızlar'ın sergiledikleri bu vahşet, ileride göreceğimiz üzere, başka yerlerde de ve yirminci yüzyılda özellikle de Cezayir'de de Fransa tarihine yazılmış bulunuyor.

OTUZ YIL SAVAŞLARI

1618-1648 yılları arasında Avrupa devletlerinin çoğunun katıldığı savaş Vestfalya (Westphalia) Antlaşması ile sona ermiştir. Otuz yıllık bu sürede yapılan bir dizi savaş korkunç bir vahşete ve insanlık dışı tutuma sahne olmuş bulunuyor. Bu vahşetin ve insanlık dışı tutumların bir özelliği devletlerarası savaşlarda uyulması gereken hukuk ilkelerinin ve kurallarının ortaya konduğu, bunlardan söz edilmeye başlanan yıllar olmasıdır.

Savaşların sonunda 1.000.000 dolayında asker ve 3.500.000 kadar da halktan insanın öldüğü belirtilmektedir. Kimileri toplum ölü sayısının 6.000.000 bulduğu görüşündedir. Öte yandan, bütün Orta Avrupa ama özellikle Almanya baştan aşağı yıkıma, ekonomik çöküntüye uğramış, Almanya'nın nüfusu, 16.000.000'dan 6.000.000 düşmüştür. **Schiller**, *Otuz Yıl Savaşları*"nda bu konuda "...bu savaş Almanya'da ışıldamaya başlayan kültür kıvılcımlarını yarım yüzyıl süre ile söndürdü, ahlakta ve âdetlerde henüz canlanmakta olan inceliş yerine eski barbar vahşiliğini getirdi" demektedir.¹⁸³

Vahşetin nedenleri arasında askerlerin ücretlerinin zamanında ödenmemesi de bulunuyordu. Sorunun çözümü için askerlerin çevreyi yağmalamalarına resmen izin verilmişti. Kaldı ki, ilke olarak orduların yiyecek ve öteki gereksinimleri bulundukları yerlerden sağlanıyordu. Ordular, İsveç'inki dışında, serseri işsiz güçsüz paralı askerlerden oluşmuştu¹⁸⁴ ve dinsel ideolojik kaygıları da bulunmuyordu.¹⁸⁵ Öte yandan, onlara karşı yasaları uygulayabilecek üstün bir güç, otorite de yoktu.¹⁸⁶

Bu başıbozuk askerlerin yapıp ettiklerini bir görgü tanığı şöyle anlatıyor:

183 Çev. H. DİLEVURGUN, M.E.B.yyn, İstanbul, 1947, s. 5.

184 F.M.COŞAR: s.78.

185 Joseph BERG: **De iniustitia belli: Violence Against Civilians in the Thirty Years War**; <http://digitalcommons.Imu.edu/honors-thesis/115>, 2016, 11.

186 A.y.,s. 13.

“Her biri yıkmak ve yok etmekten başka bir şey olmayan işlerine koyuldular. Bazıları hayvanları öldürüp pişirir kızartırken.... Ötekileri çarşafı ve diğer eşyayı bohçaladılar.... Alamadıklarını ise kırıp döktüler.... Bazıları şilteleri boşaltarak içlerini çığ ve kurutulmuş etle doldurdular. Karyolalar, masalar, sandalyeler yakıldı.... Ahırda hizmetçimize öyle şeyler yapıldı ki bir daha oradan çıkamadı.... Çiftlikte çalışan işçiyi bağlayıp yere yatırdılar, sıvılaştırılmış gübreyi boğazından midesine boşalttılar.”¹⁸⁷

Askerlerin bu davranışları köylülerin onlara düşmanlık ve nefret beslemelerine neden olmuştu. Köylüler, çevrede yiyecek aramak için olsun veya başka nedenle olsun tek başına ya da küçük gruplar halinde birliklerinden uzaklaşanları yakalıyorlar ve bu kere onlar işkence yapıyor ve öldürüyorlardı. Örneğin:

“Askerler.... [köylülerin] geride bıraktıklarını kazıp çıkarırlar.... Bir fiçı bulunca kırıp açtılar, içinde kulakları ve burnu kesilmiş ama hâlâ canlı bir adam olduğunu gördüler. Adam biraz kendine gelince ve askerleri tanıyınca önceki gün nasıl alayından yiyecek aramak için ayrıldıklarını, köylülerin kendilerini yakaladıklarını anlattı. Askerlerden beşini bir saat önce öldürmüşler; arka arkaya dizip ateş edince kurşun beşini delip geçmiş, ama altıncı kişi olan ona ulaşamamış, o zaman arkalarını yalamaya zorladıktan sonra kulaklarını ve burnunu kesip....”¹⁸⁸

Ne var ki, vahşet, Magdeburg’da yaşananlarla doruk noktasına ulaşmış bulunuyor. Dönemin gelişmiş kentlerinden olan Magdeburg, 10 Mayıs 1631’de **Falkenberg** ve **Tilly** komutasında kuşatılmış, kısa sürede de ele geçirilmiştir. Katedralin avlusunda altı askerin on iki yaşında bir kıza tecavüz ettiği¹⁸⁹ Magdeburg’ta olanları **Schiller**’den okuyalım:

“O vakit başlayan boğazlama sahnesini belirtmeye tarihin dili de, şiirin fırçası da yetemez. Galiplerin vahşiliğini ne çocukların masumluluğu, ne ihtiyarların müdafaasızlığı, ne gençlik, ne

187 A.y.,s. 18.

188 A.y.,s. 20.

189 A.y.,s. 27.

de kadın olmak, ne mevki, ne de güzellik durduramadı. Kadınlar kocalarının kolları arasından koparılarak, kızlar babalarının dizleri dibine atılarak kirletildi. Müdafaasız kadınların biricik imtiyazı iki katlı bir azgınlığa kurban edilmek oldu. Her tarafı karıştıran çapulculuk hırsı karşısında ne en gizli, ne de en kutsal yerler bile sığınak olamıyordu. Bir kilisede başı kesik elli üç kadına rastlanmıştır. Hırvatlar, çocukları ateşe atmakla, Papenheim'in Wallon'ları ana kucağındaki süt çocuklarına kılıç saplamakla eğleniyorlardı..... şehir on iki saatten az bir zamanda kül yığını haline gelmişti.... Manzara tüyler ürpertici derecede feciydi. Ölüler arasında sürüklenen çocuklar yürek yırtıcı haykırımlarla analarını, babalarını arıyorlar, süt çocukları ölmüş annelerinin memelerini hâlâ emiyorlardı. Sokakları temizlemek için Elbe Irmağı'na 6.000'den fazla ölü atmak gerekmişti. Ölü, diri büyük bir insan kütlesi yangında yanmıştı. Ölülerin hepsi 30.000 kişi olarak bildirilmiştir.”¹⁹⁰

Ertesi gün zafer için Tanrı'ya şükretmek için Tedeum ilahisi okunmuş... Tilly, Kayzer'e Truva ve Kudüs'ün tahribinden beri böyle bir zafer görülmediğini yazmış!...¹⁹¹

190 SCHILLER: s. 276-279.

191 A.y.,s. 279.

BATI DÜŞÜNÇESİNDE

VAHŞETE KILIF

Haçlı Seferleri, Hristiyan Batılılar'ın dinsel gerekçe ya da bahane ile olsa da vahşete dönüşen bir talan ve yağma girişimiydi. Sonraki vahşet ise yine aynı nitelikteydi ama bu kere kendi aralarındaydı. Denizciliğin ilerlemesi, coğrafi keşifler, bilim ve teknolojinin gelişmesi ile, yine kendi aralarındaki savaşımı sürdürmekle birlikte, artık barbarlıklarının dünyanın başka yerlerine de taşımaya başlamış bulunuyorlardı: Kuzey ve Güney Amerika'ya, Afrika'ya, Asya'ya... Artık karşımızda olan, “sömürgeci” Batı'dır. Batılı olmayanlar “öteki”lerdir.

Batı'nın sömürgecilik tarihi, vahşetin tarihidir. Bu vahşeti örnekleriyle göreceğiz. Ama şunu da gözden kaçırmamız gerekir: Batı'nın önde gelen, hatta kimi *büyük* düşünürleri, söz konusu ötekileştirmeye bu süreçte ideolojik bir kılıf kotarmışlardır. Bu, vahşeti düşünsel planda “hukukileştirmek”, “meşrulaştırmak”tır!

Sömürgeciler, her ne kadar yer yer sömürdükleri insanları kültür emperyalizmi çerçevesinde Hristiyanlaştıracak iseler de, genelde yerli halkların Hristiyan olmaması, kendi inançlarının bulunması, onları “insan”dan saymamak için yeterli olmuştur. Kaldı ki, Hristiyanlaştırılanlar da çoğunlukla siyahî, Kızılderili ya da sarı ırktan oldukları için, inançlarından dönmeleri, durumlarında bir başkalık yaratmayacaktır. Şu halde Batılı sömürgecilerin belirgin bir özelliği de Hristiyan olmalarıdır. Hristiyan vahşetini ise görmüş bulunuyoruz.

Sömürgeciliği ya da başka bir deyişle beyaz Hristiyan adamın kendisini *efendi*, sömürdüklerini de *kul*, *köle*, en azından güdülecek kimseler olarak görmesinin ideolojik/düşünsel gerekçelerine ve bu durumu meşrulaştırmalarına kimi düşünürlerin öne sürdükleri savlarına değinerek bir göz atarsak, gelişmeleri daha iyi değerlendirebiliriz. Böylece Batılı kimi aydınların kafa yapısı da bu açıdan anlaşılmış olacaktır.

Thomas MORE

Daha önce adı geçen **Thomas MORE** (1478-1535) bütün o insancıl düşüncelerine karşın, o amaçla yazmamış olsa da, toprak üzerine görüşleri, sömürgeci İngilizlerce benimsenecek ve yapıp ettiklerini “meşrulaştırmak” için kullanılacaktır.

Utopia’da önce diyor ki:

“Kıral Utopus orayı fethince [adı] Utopia olmuş. Bu akıllı kıral ele geçirdiği ülkenin kaba ve vahşi halkını uslu, kibar insanlar haline getirdi.”¹⁹²

Sömürgecilerin başlıca savları bundan başka bir şey değildir; yani, sömürdükleri ülkenin vahşi insanlarını uygarlaştırmak!

Daha da önemlisi, şu görüşü de Batılılar’ın yerli halkların topraklarını zorla, silah kullanarak ellerinden almalarının gerekçesi olacaktır:

“...toprağı boş tutmak, hiçbir şekilde bundan faydalanmamak, tabiat kurallarına göre o toprak sayesinde beslenmesi ve rahat etmesi gereken başka adamların da bu toprağı ele geçirip kullanmasına engel olmak, Utopialılara göre savaş açmak için son derece haklı bir nedendir.”¹⁹³

Öte yandan, **MORE**, koşullarını yumuşatmış ise de köleliğe karşı çıkmadığı gibi, kölelerin **“durmadan çalışmak zorunda”** olduğunu da söylüyor.¹⁹⁴

Ayrıca, vahşi yerlilerin **“sürü ile ölmesi”**nin iyi olacağı görüşündedir. **MORE**, başka bir adada yaşayan Zapoleteler’i Utopialılar’ın para asker olarak kullandıklarını anlattıktan sonra onlar için görüşü şöyle:

¹⁹² Türkiye İş Bankası basımı, 2018, s. 40.

¹⁹³ s. 51.

¹⁹⁴ s. 74.

“Korkunç, vahşi ve yırtıcı bir ulus olan Zapoleteler, balta girmemiş ormanlarda, yüksek dağlarda doğup büyürler. Sağlam yapılıdırlar, sıcağa soğuğa dayanırlar, işten kaçmazlar, hayattan tat almak nedir bilmezler, toprağı işlemezler, ev kurmaya, iyi giyinmeye önem vermezler, tek bildikleri iş sürü gütmektir. Çoğu zaman geçimlerini avla ve talanla sağlarlar.... Utopialılar bu kiralık askerlerin sürü ile ölmesinden hiç kaygılanmazlar. Çünkü dünyayı bu lânetli, bu haydut soyundan kurtaracakları gün, bütün insanlığa hayırlı bir iş görmüş olacaklarına inanırlar.”¹⁹⁵

Sömürgeciler de toprağı işlemeyi, ev kurmayı bilmeyen, bildikleri tek işin sürü gütmek ve avlanmak olan Kızılderililer’in Tanrı’nın yardımıyla soylarını tüketeceklerdir.

195 s. 84-85.

Hugo GROTIUS

Hollandalı olan **Hugo GROTIUS**'un (1583-1645) *Savaş ve Barış Hukuku* (De Iure Belli Ac Pacis) adlı yapıtı ile Devletler Genel Hukuku'nun temellerini attığı belirtiliyor.¹⁹⁶

GROTIUS, olması gereken, özlem duyulan hukuk düzeninin üzerinde durmuş değil; zamanında hangi eylem ve tutumların hukuka ve adalete uygun olduğunu ya da olmadığını belirtmiş. O halde bakalım neler hukuka ve adalete uygunmuş:

“Bir kimse dilediğinin kölesi olabilir.... Özgür bir halk da, kendisini yönetme hakkını, hiçbir parçasını kendine ayırmaksızın, tümüyle başkasına geçirerek, kendisini bir kişinin ya da daha çok kimsenin yönetimi altına neden koymasın?...

....

Buna şu da eklenebilir: Aristoteles'in dediği gibi nasıl kölelik için doğmuş insanlar varsa, buyurmaktan çok boyun eğmeyi daha iyi becerebilen halklar da vardır.”¹⁹⁷

Dahası da var:

“Akıldan tümüyle yoksun halklar varsa, bunlara mülkiyet hakkı tanınmayabilir.”¹⁹⁸

GROTIUS, savaş tutsaklarının kadın ve çocuk ayırımı yapılmaksızın, kendileri teslim olmuş olsalar bile öldürülebileceğini¹⁹⁹, öldürülmeyenlerin köle yapılacağını, ancak köle yapma kuralının *Hristiyan tutsaklar için geçerli olmadığını*²⁰⁰ belirttikten sonra diyor ki:

196 GROTIUS'un bu yapıtı üzerine bir açıklama ve değerlendirme için bkz. Cemil OKTAY: **Modern Toplumlarda Savaş ve Barış**; Bilgi Ü. yın., İstanbul, 2012, s.105-111; Hedley BULL: **“The Importance of Grotius in the Study of International Relations” – Hugo Grotius and International Relations**; ed. Hedley BULL – Benedict KINGSBURY – Adam ROBERTS, Clarendon Press, Oxford, 1992, s. 65-93.

197 Hugo GROTIUS: **Savaş ve Barış Hukuku-Seçmeler**; çev. Seha L. Meray, Say yın., İstanbul, 2011, s. 19

198 A.y.,s. 199.

199 A.y.,s. 250-251.

200 A.y.,s. 270-271.

“....uluslararası hukuk uyarınca, düşmanlar pek insan yerine konulmaya değmezler.”²⁰¹

İleride görüleceği üzere emperyalist güçler, gelişmemiş ülkelerde hangi ürün en iyi yetişiyorsa üretimi onun üzerine yoğunlaştıracaklar ve tek alıcısı olacaklardır. **GROTIUS**, daha o tarihte bu uygulamanın da hukuka uygun olduğunu belirtmiş:

“Bir halk, bir öteki halkla anlaşma yaparak, başka hiçbir yerde yetişmeyen belirli bir ürünü bu halkın yalnız kendisine satmasını sağlayabilir mi? Bence, böyle bir anlaşma yapılabilir.... böyle bir ayrıcalık elde etmiş olan halk satıcıyı koruması altına almışsa....doğal hukuka hiç de aykırı değildir.”²⁰²

GROTIUS’un bu ve benzer görüşleri, emperyalist güçlerin kanlı sömürülerine uluslararası hukuk alanında kılıf uydurmaları ve eylemlerinde haklı olduklarını göstermeleri için çok elverişli olmuş bulunuyor.²⁰³

Şunu da unutmamak gerekir: Hollanda, **GROTIUS**’un zamanında Uzak Doğu’ya el atmıştı. **GROTIUS**’un da kişi olarak bu süreçte önemli bir yeri vardı.²⁰⁴

201 A.y.,s. 311.

202 A.y.,s. 91.

203 Edward KEENE: **Beyond the Anarchial Society: Grotius, Colonialism and Order in World Politics**; Cambridge University Press, Cambridge, 2002, s. 109.

204 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. C.G.ROELOFSEN: **“Grotius and the International Politics of the Seventeenth Century”** -Hugo Grotius and International Relations; s. 95-131.

John LOCKE

Görüşleri Amerikan Bağımsızlık Bildirisi'ni (1776), Amerika Birleşik Devletleri anayasasını (1787) ve Fransız Devrimi'ni (1789) etkileyen İngiliz düşünürü **John LOCKE** (1632-1704) özel mülkiyeti ve liberalizmi savunması ile tanınıyor.

Konumuzu ilgilendiren savı, feodal mülkiyet kurumu yerine burjuva mülkiyet anlayışını öne sürmüş olması. Ona göre Tanrı dünyayı insanlar ortaklaşa yararlansın diye yaratmıştır. Ancak, bir toprak parçasını işleyen, ekip biçen, emek harcayan kişi, o toprak üzerinde hak sahibi olur ve elde edeceği ürün de kendisindir. **LOCKE**, gerisini de getiriyor ve paranın nasıl devreye girdiğini de anlatıyor. Bizim için önemli olan, onun bir arazi üzerinde mülkiyet sahibi olabilmek için onu işlemesi. Diyor ki:

“Bir adam sürdüğü, ektiği, doğal durumundan çıkarıp geliştirdiği ve ürününden faydalandığı kadar bir toprak parçasını mülkü edinebilir. Bu adam emeğiyle söz konusu toprak parçasını ortak mülkiyet konusu olan yeryüzünden elde eder....başkasının hakkı olmayan, ne de başkasının ondan haklı bir nedenle alabileceği bir şeyi -emeği- böylece o toprak parçasına eklemiş olur.”²⁰⁵⁻²⁰⁶

Şimdi, bunun Kuzey Amerika yerli halkı, Kızılderilileri için ne anlama geliyor ona bakalım.²⁰⁷

“...sorarım, on bin ya da yüz bin dönümlük ekilip biçilmeye hazır, sığırların otlandığı, Amerika'nın orta kesimlerindeki mükemmel bir arazinin, dünyanın geri kalan kısımlarıyla ticaret

205 John LOCKE: **Hükümet Üzerine İkinci Tez**; çev. Aysel DOĞAN, 3. basım, İlke yyn., İzmir, 2011, s.49.

206 LOCKE'un mülkiyet üzerine görüşlerine ilişkin kapsamlı bilgi için bkz. İLHAN AKİPEK: **“John LOCKE'un Mülkiyet Hakkındaki Fikirleri”**; Ankara Ü. Hukuk F.D., C.XI, sayı 1, 1954, s. 514-524.

207 Bundan sonraki bölüm Çetin YETKİN: **Adalet Hiç Var Olmadı-Adalet Kavramı Üzerine Kötümser Bir Deneme**; Kilit yyn., İstanbul, 2015, s. 134-135'ten alınmıştır.

yapma ve ürünün satışından para kazanma umudu olmayan bir adam için ne değeri olabilir? Böyle bir yerde bir arazi parçası çitle çevrilip kapatılacak kadar değerli olmayacaktır ve bu yerde yaşayan bir kişinin kendisi ve ailesinin yaşamı için gerekenden fazlası yeniden vahşi ortak doğaya bırakacağını görürüz. Buna göre, başlangıçta bütün dünya Amerika'ydı”²⁰⁸

Kuzey Amerika Kızılderililer'in uğradıkları yıkımın LOCKE'un uslanmasında neden haklı görüldüğünü, dahası onun bu talanı ve yağmayı nasıl yüreklendirdiğini biraz daha açalım.

LOCKE, ilk bakışta Kızılderililer'e bir hak tanımış gibi görülüyor:

“....aklın bu yasası onu geyiği öldüren Kızılderili'nin yapar. Onun, önceleri herkesin ortak hakkı olsa da, ona emek verenin malı olmasına izin verilir.”²⁰⁹

Belirtildiği gibi Tanrı toprağın işlenmeden boş olarak kalmasını istemediği için bir Kızılderili, “doğal durumdan çıkarıp geliştirdiği ve ürününden faydalandığı kadar bir toprak parçasını mülkü edinebilir.”²¹⁰

Ne var ki,

“....onlar [Kızılderililer] üretmek için....bizim sahip olduğumuz kolaylıkların hepsine sahip değillerdir.”²¹¹

O halde, LOCKE'un deyişiyle “*icat ve zanaatlar*” kimdeyse ve toprağı kim işliyorsa, o toprak onundur.²¹² Kızılderili'nin ise “*icat ve zanaat*”ı olmadığına göre bu durumda üzerinde geyik avlayacağı toprağı da elinden gitmiş oluyor!...

Böylece LOCKE Amerika'nın yerli halkı Kızılderililer'in topraklarının Avrupalı beyaz yerleşimcilerince yağmalanmasının hukukî kılıfını göstermiş bulunuyor. Öyle ya, Kızılderililer'in sığırlarının otladığı geniş ve verimli topraklar onlar tarafından işlen-

208 J.LOCKE: s. 59-60.

209 A.y.,s. 47.

210 A.y.,s. 49.

211 A.y.,s. 55.

212 A.y.,s. 57.

mediği için doğal durumdaki gibi herkesin ortak malı olduğundan bir Avrupalı göçmen ailenin işleyeceği o topraklar ve buradan elde edeceği ürünün paraya çevrilmesi sonucu toprağına kattığı yeni topraklar, Tanrı buyruğı ile o Avrupalılar'ın özel mülkiyetine geçecektir. Şu duruma göre, hukuk ve adalet, emperyalistlerin yerli halkın elinden topraklarının alınmasının şemsiyesi olmaktadır.

Bu yönü ile **LOCKE**, emperyalizmin ideologlarının ön sıralarında gelmektedir.²¹³

213 John LOCKE, yerli halkların özel toprak mülkiyetinden habersiz oldukları konusunu öne sürenlerin önde gelenidir. BLAUT'un dediğı gibi "Aslında kuram büyük ölçüde hukukçular, Avrupa sömürge kurumları ve idarecileri tarafından ortaya atılmıştı. Çok somut bir amaçları vardı: Sömürgeleştirilmiş halkların toprak mülkiyeti hakkı kavramından habersiz oldukları varsayımına dayanarak topraklarını istimlak etmek için hukukî zemini hazırlamak."-J.M.BLAUT: **Sömürgeciliğın Dünya Modeli: Coğrafi Yayılmacılık ve Avrupa-Merkezci Tarih**; çev. Serbun BEHÇET, Dergâh yyn., İstanbul, 2012, s. 51.

Immanuel KANT

Felsefesi geniş yankı bulan ve çağının önemli filozofu olarak görülen **Immanuel KANT**'ın (1724-1804) bizi ilgilendiren yapıtı *Ebedî Barış Üzerine Felsefî Bir Deneme* (1795) adlı kitapçığı. **KANT**, bu yapıtında bütün dünyayı kapsayacak bir dünya devleti tasarlamış. Birleşmiş Milletler'in kurulmasının **KANT**'ın orada ortaya koyduğu görüşlerinden esinlenildiği öne sürülüyor.

KANT'ın düşüncesi, bu dünya devletinin özgür devletlerden oluşan bir federasyon. Her devlet merkezî yönetimde temsil edilecek. Federasyonun uluslararası bir ordusu ve mahkemesi de olacak, vb.. İşte ancak o zaman dünya üzerinde barış sağlanabilir, başta mülkiyet olmak üzere tüm haklar güvence altına alınmış olur.

Ebedî [yani sonsuz] Barış Üzerine Felsefî Bir Deneme'de şu satırlar da yer alıyor:

“Vahşilerin, hukukî bir müeyyideye bağlanacakları yerde, hiçbir kaideye tabi olmayan bir bağımsızlık aşkı içinde, durmaksızın dövüşmeyi üstün tutmalarına, böylece çılgınca bir hürriyeti, bir esas teşkilât düzenine dayanan makul bir hürriyetten üstün tutmalarına derin bir hor görme duymadan bakabiliyor muyuz?... kuvvetli olduğu kadar aydın olan bir millet....kurulma mutluluğuna da ererse, artık böyle bir federatif ittifakın bir merkezi de kurulmuş olacaktır; diğer devletler de devletler hukuku prensiplerine uygun olarak bu merkeze katılabileceklerdir, bu ittifak her gün yeni katılımlarla daha da genişleyecektir.

..... Devletlerin birbirleriyle münasebetlerinde harbi açık kanunsuz durumdan kurtaracak, akla uygun tek yol, tek tek insanlar gibi, vahşi ve başıboş hürriyetlerinden vazgeçerek umumî kanunların müeyyidesi altına girmek ve daima gelişerek sonunda bütün dünya milletlerini kucaklayacak bir milletler devleti (civitas gentium) kurmaktır....”²¹⁴

214 Immanuel KANT: *Ebedî Barış Üzerine Felsefî Bir Deneme*; çev. Yavuz ABADAN – Seha L. Meray, Ankara Ü. Siyasal Bilgiler F. ypn., Ankara, 1960, s. 25.

Sormamız gereken ilk soru, işin başını çekecek ve merkezde bulunacak olan bu **“kuvvetli olduğu kadar da aydın olan millet” hangi millettir?** Hiç kuşkusuz, Avrupa milletlerinden biridir!

İkinci soru, **“Durmaksızın dövüşmeyi”** ve **“çılgınca bir hürriyeti”** uluslararası anayasal barış düzeninden üstün tutan **“vahşi”**ler, **“vahşi ve başı boş hürriyetlerinden”** nasıl vaz geçeceklerdir? **KANT**, bu konuda hiç de açık değil. Ama şurası kesin: Vahşilerin sürekli dövüşerek dünya barışını bozmalarına olanak tanınmamalıdır!

Üçüncü bir soru: “Vahşi” kime denir? **KANT**’ın dünyaya bakışına göre vahşileri Avrupalı/Batılı olmayanlar arasında aramamız gerekiyor. Kaldı ki, yeryüzünün birçok yerinde insanlar özel mülkiyet nedir bilmiyorlar, tanımıyorlar. Oysa, **KANT** mülkiyet konusuna büyük önem veriyor. Bu duruma göre özel mülkiyet hakkını tanımayanlar vahşi, tanıyanlar uygar oluyorlar.

Bütünüyle bakıldığında **KANT**’ın Batı’nın değerlerini merkeze aldığı, dünya barışının ve devletin ancak bu değerlerle sağlanabileceğini öne sürdüğü görülür. *“Bir kültürün evrenselliğini savunmak en azından diğer kültürlerin hak ettiği saygıyı göz ardı etmek demektir.”*²¹⁵

Sömürgeleştirme sürecini incelediğimizde Batılılar’ın kendi değerlerine göre yerli halkları (vahşileri) yargıladıklarını, kültürlerini hiçe saydıklarını göreceğiz.

215 Hakkı BÜYÜKBAŞ – Nilgün ATICI: **“Liberal Demokratik Barış Kuramı: Eleştirel Bir Deneme”**; Erciyes Ü. İktisadi İdari Bilimler F. D., Haziran-Aralık 2012, sayı 40, s. 2.

Robert Charles DARWIN

DARWIN'in (1809-1882) *Evrin Kuramı* ırkçı görüşler için bir dayanak oluşturmakta gecikmemiştir. **DARWIN**, canlıların kökenini ve evrimini salt bilimsel açıdan açıklamış, tüm türlerin aynı kökten geldiğini, ancak doğanın ve doğadaki canlıların değişkenlik içinde olduğunu, canlı sayısının geometrik olarak artmasına karşın besin kaynaklarının aynı kalması ve iklim koşullarının değişikliğe uğraması karşısında tümünün de bir var olma savaşı içinde bulunduğunu, bunlara uyum sağlayabilenlerinin ve güçlü olanlarının varlıklarını sürdürebildiklerini belirtiyordu. Örneğin, ulaştığı temel sonuçlardan biri de şuydu: **“Var olma savaşı, bütün organik varlıkların büyük oranda çoğalma eğiliminde olmasının kaçınılmaz sonucudur.... Yaşayabilecek orandan daha çok birey üretildiği için, var olma savaşı her durumda, bir bireyle aynı türden başka bireyler arasında, aynı türlerin bireyleri arasında, ya da fiziksel yaşam koşullarına karşı, vardır.”**²¹⁶ Geniş alanlara yayılmış, sık rastlanan türlerin ve her ülkede büyük cinslerin türlerinin küçüklerinden daha çok değişikliğe uğradığını, bu süreçte ilkim koşullarının zorluğunun ve besin darlığının zayıf ve cılız olanları kırdığını vb. öne sürüyordu.²¹⁷ Böylece, **“doğal ayıklanma”** sonucunda en güçlü olanlar ve yeni koşullara uyum sağlayabilenler var olmayı sürdürebilmişlerdir. Öte yandan, **DARWIN**, evrimin aşamalarını ortaya koymuş ama bir üstün-aşağı ırk ayırımı yapmamıştı. Ne var ki, **DARWIN**'in bu kuramı insan toplumsal yaşamına uygulanmakta gecikmemiş ve o günden bu yana da büyük tartışmalara yol açmış bulunuyor. **Herbert SPENCER**, insanlar arasında da en güçlü ve en iyi uyum sağlayanın var olmasını savu-

216 Charles DARWIN: **Türlerin Kökeni**; 2. basım, çev. Öner ÜNALAN, Onur yın., Ankara, s. 88.

217 a.y.s. 78 v. d.

nacaktı. Ona göre, yaşamda başarılı olabilmek buna bağlıydı. Her ne kadar **SPENCER**, 1893 yılına gelindiğinde bu görüşünden cayacaksa da, bir kere **Toplumsal Darwinizm** artık gündeme gelmişti ve liberalizmin felsefesine de uygun düşüyordu.²¹⁸ Özellikle de dönemin “*Amerikan kapitalistlerinin gözünde Darwinci kuram kapitalizmin felsefesi idi... Amerikan iş dünyasının devleri kendilerini yaşam savaşında hayatta kalabilmeyi başarmış kişiler olarak görüyorlardı.*”²¹⁹ **DARWIN**’in kuramını toplumsal alana taşıyanlar onun evrim yönünü görmezden gelerek, yaşam kavgasını ve güçsüzlerin ayıklanması öne çıkarmışlardı. Nazi ırkçılığının da **DARWIN** kuramına nasıl sarıldığını ilerde göreceğiz.²²⁰

Böylece, **DARWIN**’in kendisi öngörmemesine karşın, kotarılan **Sosyal Darwinizm**’e göre sonuçta yerli halklar gelişime uyum sağlayamayan, bu nedenle ayıklanması gereken bir insan türü oluyordu. Buna karşılık tarihsel gelişim sürecinin koşullarına uyum sağlayanlar ise sömürgeciler, kapitalistlerdi.

218 Wilma GEORGE: **Darwin**; çev. Müfide Pekin, Afa yyn, İstanbul, 1986, s.109, 111.

219 a.y., s.110..

220 Darwin ile ilgili bu bölüm Çetin YETKİN: **Siyasal Düşünceler Tarihi**; C. IV, s.1321-1322’den alıntılanmıştır.

Halkların Sınıflandırılması

ve

İrkçilik

Batı dünyasında sömürgecilik gelişirken eşzamanlı olarak ortaya atılan insanları sınıflandıran ya da ırkçı görüşlerde hedef ülkeler halklarının Avrupalı üstün beyaz ırktan aşağı oldukları öne sürerek emperyalist vahşete bu açıdan da gerekçe sağlamışlardır. Örneğin; **Montesquieu**'nün (1689-1755) sınıflandırması şöyleydi:

“....sıcak iklimlerde oturan insanlar korkak ve ürkek oldukları için öteden beri köle halinde, soğuk iklimlerde oturan insanlar devamlı olarak özgürlük içinde yaşamışlarsa buna şaşmamak gerekir. Bu durum tabii bir nedenin sonucudur.”²²¹

Yine ona göre:

“Asya’da ise tersine, orada yaşayanların varlığından bir an olsun ayrılmayan bir köle ruhu vardır.; bu kıtanın tarihinde, özgürlüğe düşkün bir milletin izine rastlamak bile olanaksızdır.”²²²

Thomas Carlyle (1795-1881) ise, zenciler, doğuştan efendi olan beyazlara (yani İngilizler’e) boyun eğmek ve onlar için çalışmak zorundadırlar, diyordu. Çünkü doğanın yasası aptal olanların akıllı olanlara hizmet etmelerini gerektirir.²²³

G.W.F.Hegel de (1170-1831

“Negroların [zencilerin] Avrupalılar’la ortaklaşa taşımış oldukları ve taşımayı sürdürdükleri biricik özsel bağ Kölecilik bağıdır. Bunda Negrolar onlara uygun olmayan hiçbir şey gör-

221 MONTESQUIEU: **Kanunların Ruhu Üzerine**; çev. Fehmi BALDAŞ, Toplumsal Dönüşüm yyn., İstanbul, 1998, C.I, s. 380.

222 A.y.,s.386.

223 Thomas CARLYLE: **“Occasional Discourse on the Negro Question”**; Frazer’s Magazine for Town and Country, C. XL, Şubat 1849, s. 537.

mezler"²²⁴ görüşündeydi.

Ona göre, zenciler saygı görmeyi hak etmezlerdi, çünkü insanlık niteliklerinden ve kültürden yoksundular.²²⁵

Ancak, bu ve benzer görüşlerin yanı sıra doğrudan doğruya ırkçı kuramlar da söz konusudur. Örneğin, Alman filozofu **Christoph MEINERS** 1898'de yayınlanan *İnsanlık Tarihinin Özeti*'nde açık tenli olanların koyu tenlilere göre daha güzel ve zeki, bu nedenle de yukarı ırk; ötekilerin ise çirkin, yarı uygar ve aşağı ırk olduklarını öne sürmüştür.²²⁶ Ne var ki, özellikle iki kişi bu alanda öne çıkıyor: **Arthur de GOBİNEAU, Gustave LE BON...**

GOBİNEAU (1816-1882), *İnsan Irklarının Eşitsizliği* (1853-1856) adlı kitabında insanın zaman içinde değişik nedenlerle dünyanın başka başka yerlerinde nasıl değişerek gelişime uğradığını uzun uzadıya anlattıktan sonra artık üç ana ırk olduğuna karar vermiş: Siyah, sarı ve beyaz. Sarı ırk, en aşağı olanıdır, insanların zekâları kıttır, ilkeldirler. Sarı ırk, siyah ırktan üstündür ama onun da enerjisi düşük ve istekleri azdır, orta karardır. Beyaz ırk, en üstün olanıdır, zekidir, onurludur v.b..²²⁷

Gustave LE BON ise (1841-1931), *Tarih Felsefesinin Bilimsel Temelleri*'nde (1931) ırkları ilkel, aşağı, orta ve yüksek olmak üzere sınıflandırmış. Her türlü kültürden yoksun olanlar, ilkel ırk oluyor. Aşağı ırk ise Zenciler, Kızılderililer vb. Çinliler vb. de orta ırk. Hint-Avrupa ırkları da yüksek ırktan olanlar.²²⁸ Bu sonuca, insanların kafataslarını ölçerek ulaşmış; kafatası büyük olanların beyni büyük, küçük ise beyni de küçük.²²⁹ Demek ki, kafatası, dolayısıyla da beyni büyük olanlar daha zeki ve akıllı olduklarından yüksek ırkı oluşturuyorlar. **LE BON**, ayrıca yüksek ırktan olanların aşağı

224 Georg WILHELM Friedrich HEGEL: **Tarih Felsefesi**; çev. Aziz Yardımlı, İdea yn., İstanbul, 2006, s. 80.

225 A.y., s. 76.

226 Bkz. Çetin YETKİN: **Siyasal Düşünceler Tarihi**; C. IV: **Batı'da, Sömürülen Ülkelerde ve Türkiye'de Irkçılık ve Ulusçuluk**; Güler yyn., Ankara, 2013, s. 1321.

227 Ç. YETKİN: **Siyasal...**; C.IV, s.1332. GOBİNEAU için bu ciltte s.1326-1334'te ayrıntılı bilgi bulunmaktadır.

228 Gustave LE BON: **Tarih Felsefesinin İlmî Esasları**; çev. Haydar RIFAT, İstanbul, 1932, s. 45.

229 A.y.,s. 124-125.

ırklardan olanlarla çiftleşmemeleri gerektiğini, yoksa ırkın saflığının bozulacağını da belirtiyor, buna İspanyol ve Portekizler'in yerli halkla çiftleşmelerinin melez bir halkın ortaya çıkmasıyla sonuçlanmış olmasını kanıt gösteriyor. Avrupa Birliği kurulursa buna dikkat edilmelidir görüşünde!²³⁰

Bu gibi görüş ve düşüncelerin sömürgeciler için nasıl bir ortam yarattığını kestirmek güç olmasa gerektir. Şunu da belirtmeliyim: Batılı bilim adamları, düşünürler ve yazarlar arasında ırkçı savlarda bulunanlar ya da ırkçılıktan yana görüşler öne sürenler oldukça çoktur.²³¹⁻²³²

230 Gustave LE BON: **Devrimin Psikolojisi: Kitle Zihni Üzerine Tarihin Gözden Geçirilmesi**; çev. Ayten Gündoğdu, Scala yyn., İstanbul, 2011, s. 148.

231 Örneğin; Georges BUFFON (1707-1788), David HUME (1711-1776), Jean-Baptiste de LAMARCK (1744-1829), George CUVIER (1769-1843), William Frederic EDWARDS (1777-1857), Robert KNOX (1791-1862, George Robins GLIDDON (1809-1857), Benedict-Augustin MOREL (1809-1873), Herbert SPENCER (1820-1903), Mathew ARNOLD (1822-1888), John BEDDOE (1826-1911), Houston Stewart CHAMBERLAIN (1855-1927), Maurice BARRES (1862-1923)—Ç. YETKİN: **Siyasal....**; C. IV, s. 1324, n. 23.

232 Ayrıca bkz. J. M. BLAUT: s. 98-105.

SÖMÜRGEÇİLİK

Sömürgeciden söz edildiğinde bir yerin sömürge sayılabilmesi için o yerin anavatandaki devletin hammadde, değerli maden, yiyecek ve işgücü kaynağı olması ve yönetimin sömürgeci devlette bulunması, sanayileşmeye olanak tanınmaması, ekonomik bağımlılık gerekir. Sömürgelerin önemli özelliği ise, yerli halkın Avrupalılar'dan nüfusça çok olmasıdır.²³³

233 Aimé CÉSAIRE, sömürgeciliğin ne olmadığını şu sözlerle belirtmiş: “*Ne İncil’i öğretmektir, ne hayırsever bir girişimdir; ne cehaletin, hastalıkların ve tiranlığın sınırlarını geriletme arzusudur, ne Tanrı’nın yüceltilmesi için üstlenilen bir projedir, ne de hukuk düzenini genişletme çabasıdır.*”-Aime CESAIRE: **Barbar Batı; Sömürgecilik Üzerine Söylev**; çev. Güneş AYAS, Salyangoz yyn., İstanbul, 2007, s. 64.

Güney ve Orta Amerika

Bartolomé de LAS CASAS (1484-1576) bir Dominiken tarikatı papazı. İspanya'dan genç yaşta ayrılarak Yeni Dünya'ya gitmiş, Küba'nın işgalinde yer almış, ancak daha sonraları orada kalarak papaz olmuş. İspanyollar'ın yerli halka yaptıkları zulme kendisi tanık olduğu gibi, bu olayları yaşayan ve gören güvendiği başka görgü tanıklarından öğrenmiş. Gördüklerini, bildiklerini ve duyduklarını önce kırala göndermiş ve 1542 yılında yayınlamış.²³⁴ Diyor ki,

“Ben Dominikketn Kilisesi mensubu Bartholomé de LAS CASAS, Rabbimin lütfuyla, başka insanların başına gelen felâket ve ıstırapları üzüntüyle karşılayan pek çok kişi tarafından, şu anda önünüzde bulunan eseri kaleme almaya ikna edildim. Bunu, Yeni Dünya'daki milyonlarca insanın ölmeye devam etmemesi ve kurtulması için yazdım.”²³⁵

LAS CASAS, ayrıca, yerli halkın İspanyollara karşı hiçbir kötülük yapmadıklarına, onları hoş karşıladıklarına, İspanyollar'ın ise her türlü zulmü yaptıklarına **“her şeye kadir Rabbimin huzurunda yemin ederim”** demektedir.²³⁶ **LAS CASAS**, yaşanan korkunç vahşeti bölge bölge, kent kent anlatmış.

Örneğin, **Hispaniola**'da yaşananlar:

“Yerli yerleşim bölgelerine zorla girerek küçük çocuklar, yaşlı erkekler, hamile kadınlar, hattâ yeni doğum yapmış kadınlar dahil karşılarına çıkan herkesi katlettiler. Şiddetle vurarak parça parça kestiler, sürüler halinde ağıla toplanmış koyunlar gibi karnınlarını yardılar. Bir adamı tek bir darbede ikiye bölüp böleme-

²³⁴ LAS CASAS için bkz. MARC FERRO: **Sömürgecilik Tarihi: Fetihlerden Bağımsızlık Hareketlerine, 13. Yüzyıl-20. Yüzyıl**; çev. Muna CEDDEN, 3. basım, İmge yyn., Ankara, 2017, s. 282-286; J. ATTALI: s. 237-239.

²³⁵ Bartholome De LAS CASAS: **Kızılderili Katliamı**; çev. Ömer Faruk BİRPINAR, 2. basım, İstanbul, 2005.

²³⁶ s. 29.

yeceklerine veya bir kişinin başını gövdesinden ayırıp ayıramayacaklarına ya da tek bir balta darbesiyle bağırsaklarını çıkarıp çıkaramayacaklarına dair bahislere bile girdiler. Memeden kesilmemiş bebekleri ayaklarından tutup annelerinin göğüslerinden ayırdılar ve baş aşağı kayalara çarptılar. Bütün bunlar olurken diğerleri gülüp eğleniyorlar, bebekleri omuzlarının üzerinden bir nehre atıp, ‘Kıvrın, seni gidi küçük velet!’ diye bağıryorlardı. Yollarına çıkan herkesi öldürdüler, fırsat buldukça bir kadını ve bebeğini tek bir hamleyle kılıçtan geçiriyorlardı. Kimseyi sağlam bırakmadılar, kurbanlarını ayaklarından asabilmek için özellikle ters L şeklinde geniş darağaçları kurarak bir defada on üç tanesini diri diri yakıyorlardı. Vücutlarına kuru saman bağlayıp ateşe veriyorlardı. Bazılarını öldürmeyip bileklerini kesiyorlar, ellerini öylece asılı bırakıp ‘Bu mektubu al’ diyorlardı. Amaçları, onları böyle zavallı durumlara düşürerek, tepelerde gizlenenleri tehdit etmektir. Yerli liderleri ve eşrafı ise yere çakılı iki yaba üzerine oturtulmuş dal parçalarından oluşan, bir tür demirden düz ızgaraya bağlayıp kısıp ateşte kızartıyorlardı. Yerli liderler yavaş yavaş ölürken acı ve çaresizlik içinde inliyorlardı....”²³⁷

David E. STANNARD *Amerika’nın Soykırım Tarihi*’nde bu vahşeti şöyle değerlendiriyor: “*Hispaniola*’da vukuu bulanlar, biraz daha uzun bir zaman, yani tek bir insan neslinin ömrü kadar bir zaman almakla beraber, yıkım elli Hiroşima’dan fazlasına bedeldi. *Hispaniola* sadece bir başlangıçtı.”²³⁸

LAS CASAS, İspanyollar’ın ulaştıkları her yerde bu ve benzer vahşeti yineleyip durduklarını tek tek anlatmaktadır. Bunları burada alıntılarla gereksiz. Ancak, bazı olaylar ayrıca anılmaya değer. Örneğin, Anakara’da bir yerleşim yerinin şefi İspanyollar’a kendiliğinden başta altın olmak üzere değerli armağanlar vermiş, İspanyollar ise mutlaka kendisinde daha fazlası vardır diye yerini söyletmek

²³⁷ s. 22-23.

²³⁸ David E. STANNARD: *Amerika’nın Soykırım Tarihi*; çev. Şaban BIYIKLI, Ketebe yin., İstanbul, 2020, s. 10.

için işkence yapmışlar.²³⁹ Nikagagua'da zorla yük taşıttıkları yerlileri zincirle boyunlarından birbirlerine bağlamışlar; yorgunluktan, açlıktan, yükün ağırlığından bitkin düşenlerin hemen kafasını kesmişler, böylece onları bir arada tutan zincirleri koparmaktan kurtulmuş oluyorlarmış.²⁴⁰ Çolula'da yerliler İspanyolları törenle karşılamışlar, ziyafet vermişler, ziyafetten sonra komutanla görüşmeleri için kentin ileri gelenlerini bir yere topladıktan sonra öldürmüşler. Bu arada, yük taşıtmak için adam istemişlermiş, bunlar bir yerde beklerken kılıçtan geçirdikten sonra kadınları kazıklara bağlayıp diri diri yakmışlar.²⁴¹

“Bütün bu olanları ve başka olayları kendi gözlerimle gördüm”²⁴² diyen LAS CASAS’a göre bu vahşetin “listesini hazırlamak bir insanın yapabileceği işlerin ötesindedir.”²⁴³ (s. 45)²⁴⁴

Ayrıca, sağ bırakılan yerliler zorunlu olarak insanlık dışı koşullarda çalıştırılacaklardı. Koşullar o denli ağırdı ki, örneğin Dominik'te insanlar çocuklarını öldürdükten sonra intihar ediyorlardı. Çağdaş bir tarihçi bu durum için şöyle yazmış:

“Çoğu neredeyse sırf eğlence olsun diye, artık çalışmamak için zehirlediler kendi kendilerini; çoğu kendi elleriyle kendilerini astı.”²⁴⁵

Öte yandan, çocuklarının madenlerde çalıştırılmasını engellemek, onları bekleyen yazgılarından kurtarmak için anneler kendi çocuklarını öldürmüşlerdir.²⁴⁶ Annelerin neden böyle davrandıkları 1616-1619 yıllarında valilik yapan **Juan de SOLORZANO**, Huancavélica'da civa madenlerindeki koşullarla ilgili yazdığı rapordan açıkça anlaşılmaktadır:

239 LAS CASAS: s. 41-42.

240 A.y., s. 46.

241 A.y., s. 53.

242 A.y., s. 23.

243 A.y., s. 45.

244 Küba'da, Kırıl HATUAY diri diri yakılacağı sırada bir rahip ona şu anda Hıristiyan olmayı kabul ederse cennete gideceğini söylemiş; Kırıl, İspanyollar'ın da mı öldüklerine cennete gidip gitmediğini sormuş. “Evet” yanıtını alınca cehenneme gitmek istediğini bildirmiş. (s.36)

245 Eduardo GALEANO: **Latin Amerika'nın Kesik Damarları**; çev. Roza HAKMEN – Attila TOKATLI, Sel yın., 2020, ss.31.

246 A.y., s. 61.

“....omuriliğe kadar sızan zehir, kolları ve bacakları zayıf düşürüyor ve sürekli bir titremeye yol açıyor, işçiler genellikle dört yıl sonunda ölüyorlar.”²⁴⁷

XVI. yüzyılda en az 1.000.000 yerli, madenlerde çalıştırıldıkları için ölmüştür.²⁴⁸

Portekizliler 1496'da Septe ve Kanarya adalarını ele geçirdiklerinde 80.000 kişi olan yerli halktan bir süre sonra kimse kalmamıştı.²⁴⁹

Bu vahşet sonucunda 1494-1498 arasında 300.000 nüfuslu Hispaniola'nın yerli halkının sayısı 200.000'e, 1508'de 60.000'e 1548'de 500 kişiye düşmüştür. *“Bugün adanın ilk yerlilerinden gelen bir tek kişi bile yoktur.”²⁵⁰*

Aztekler'den 67.000 kişi öldürülmüş, 50.000 kişi de açlıktan ölmüştür.²⁵¹ Sonuç, Aztek uygarlığının tarihe karışması olmuştur. Başkent Tenochtitlan o tarihte Madrid'ten beş, Sevilla'dan iki kat daha fazla nüfusa sahipmiş!²⁵²

Orta Meksika halkının ise %90'a yakını yok edilmiştir.²⁵³ 1519'da 25.000.000 olan Meksika'nın nüfusu 1605'te 1.000.000'a düşmüştür.²⁵⁴

Aztek İmparatorluğu gibi ortadan kaldırılan İnka İmparatorluğu'nun sınırlarının Peru, Bolivya ve Ekvator'u, Kolombiya ve Şili'nin bir bölümünü, Arjantin'in kuzeyini ve Brezilya'nın ormanlık bölgelerini kapsadığı belirtiliyor.²⁵⁵⁻²⁵⁶ İspanyollar gelmeden önce 9.000.000-14.000.000 oluğu düşünülen İnkalar'ın nüfusu kısa sü-

247 A.y., s. 63.

248 J. ATTALI: s. 242; ayrıca bkz. D. E.STANNARD: s. 196.

249 Güray ALPAR: **“Geçmişten Günümüze Kültürel Unsurların Sömürge Amaçlı Kullanımı”**; Al-FARABİ International Journal on Social Sciences, C. III, sayı 1, Mart 2019, s. 209.

250 Raimondo LURAGHI: **Sömürgecilik Tarihi**; çev. Aydın EMEÇ, E yyn., İstanbul, 2015, s. 49; ayrıca bkz. M. FERRO:, s. 183.

251 M. FERRO: s. 68.

252 E. GALEANO: s. 32.

253 J. M. BLAUT: s. 266.

254 J. ATTALI: s. 237.

255 E. GALEANO: s. 67.

256 İspanyollar gelmeden önce Güney Amerika kıtasındaki yüksek uygarlıklar düzeyi için bkz. David. E. STANNARD: s. 78 vd..

rede 8.500.000-13.500.000 azalarak %94'ü yok olmuştu.²⁵⁷

Beyaz adamlar gelmeden önce kıtadaki toplam yerli nüfusun en az 70.000.000 olduğu tahmin ediliyor. 150 yıl sonra yerli nüfus 3.500.000'e düşmüş bulunuyordu.²⁵⁸ Az sayıda yerli ise bu soykırımdan kurtulmak için tropik ormanlara kaçarak gizlendiler.²⁵⁹

Bu kıyım, zorla çalıştırılacak yeterli işgücü bırakmamıştı. Öte yandan, kimi yerliler de bulundukları yerlerden kaçıyorlardı ve kaçanlar yakalandıklarında topluca yakılıyorlardı.²⁶⁰ Sömürgeciler, Afrika'dan zenci köle getirmek zorunda kalacaklardır.²⁶¹ Köle ticareti de para kazanmanın bir başka yöntemi olacaktır. 1512'de Aragon kralı Ferdinando köleliğin "meşru" olduğunu ve yerlilerin mülkiyet haklarının bulunmadığını resmen doğrulayınca köle katliamı patlak verecektir.²⁶²

Beyaz adamın servet edinmesinin bir başka yolu da uyuşturucu ticaretiydi. Yalnız Cuzco'da 400 İspanyol tacir uyuşturucu satışından para kazanıyordu. Potosi'ye yılda bir milyon kilo koka yaprağı getiriliyordu. Kilise de bu uyuşturucu ticaretinden vergi almaktaydı. Başlıca alıcılar ise yerlilerdi ve aldıkları üç beş kuruşu bu yolda harcıyorlardı.²⁶³

Yerli halk üzerine yapılan her seferin sonunda sağ bırakılanlara komutanların bir bildirim (tebliğ) okumakla görevlendirilmişlerdi. Önce Hıristiyanlık'ı (Katolikliği) benimsenmeleri isteniyor ve sonra da şöyle deniyordu:

“Sana beyan ediyorum ki Tanrı'nın yardımıyla kudretle ülkeni girip elimizden gelen her yol ve usulle sana karşı savaşağız ve seni Kilise ve Majestelerine itaate ve onların boyunduruğına tâbi kılacağız. Seni, karını ve çocuklarını yakalayıp köle kılacağız ve Majesteleri nasıl emrederse, ya satacağız ya bertaraf ede-

257 D. E. STANNARD: s. 188.

258 E. GALEANO: s. 62.

259 İ. M. DİAKONOFF: s. 212.

260 A.y., s. 198.

261 R. LURAGHI: s. 58.

262 J. ATTALI: s. 235.

263 E. GALEANO: s. 73.

ceğiz. Mallarını alacağız ve efendisini kabule yanaşmayıp itaat etmeyen, direnip karşı koyan vassallara yaptığımız gibi sana elimizden gelen her kötülüğü yapacak ve her türlü zararı vereceğiz.”²⁶⁴⁻²⁶⁵

Kuzey ve Güney Amerika’da 1579’da 150.000.000 beyaz adam bulunuyordu. XVII. yüzyılın sonunda bu sayının 400.000-500.000 olduğu düşünülüyor.²⁶⁶

Yerli halka karşı yürütülen kıyım sürüp gidecektir. Örneğin, XIX. Yüzyılda büyük çiftliklere ve hayvancılığa zarar verecekleri gerekçesiyle Uruguay ve Patagonya’da hayvanlar gibi avlanıp öldürülecekler, aynı yazgıyı Meksika yerlileri de paylaşacaklardır. Uruguay’da direnmeyi bırakan ve bir yerde toplanan yerliler de toptan katledileceklerdir. 19 Ağustos 1890 tarihli La Epoca gazetesi bu olayı şöyle vermiş:

“Hücum boruları çaldığında ortalık karıştı. Korumasız yerli delikanlılar arkadan vurulan boğalar gibi birbirini ardına yere düştüler.”²⁶⁷

*“Kolomb’dan önceki büyük uygarlıkların yıkılması çok insafsızca olmuştu ve bu iş öylesine akılsızca yapılmıştı ki, bugün bile insanı isyan ettirmektedir.”*²⁶⁸⁻²⁶⁹

Colomb, karaya ilk ayak bastığında kendilerini karşılamaya gelen yerlileri anlatırken şöyle diyordu:

264 D. E. STANNARD: s. 151; ayrıca bkz. E. GALEONE: s. 27.

265 *“Bir İspanyol fatihi ve tarihçisi usulü şöyle tasvir eder: ‘Zincirlendikten sonra, birisi Kızılderililere dilini bilmediği halde ve arada bir tercüman da olmadan, requerimiento [bildirgeyi] okuyordu; ancak ne okuyan ne de Kızılderililer bu dili anlamadıklarından, yerlilerin cevap verme imkânı olmuyor ve derhal esir alınıyorlar, İspanyollar ise hızlı yürümeyenlerin üzerinden sopayı hiç eksik etmiyorlardı.’”*-E. STANNARD: s.151.

266 M. FERRO: s. 182-183.

267 E. GALEANO: s. 74.

268 R. LURAGHI: s. 94.

269 Kilise’nin, Kırallık’ın ve İspanyol tacirlerinin uyuşturucu ticareti yapmış olduklarını bilmek ilginç olacaktır:

“Analarından doğdukları gibi çıplaktılar. Hepsi de mevsun, çok güzel vücutlu, çok hoş yüzlüdür.”

Bu **“güzel gözlü”** insanların silahları yokmuş, ilk kez kılıç görmüşler, bakmak isteyince de keskin tarafından tuttukları için ellerinde kesikler olmuş.²⁷⁰

COLOMB, Hispaniola’nın yerli halkı için de şöyle yazmış:

“Bu adanın ve görüp görmediğim öteki bütün adaların sakinleri kadın erkek hep anadan doğma çıplaklar, sadece bazı kadınlar bitki yaprakları veya bu amaçla yapılmış pamuktan ağlarla bir yerlerini kapatıyorlar Bunlar öyle samimî ve cömertler ki kimse görmeden inanamaz. Sahip oldukları herhangi bir şeyi onlardan isterseniz, asla hayır demezler; bilâkis kendileri insanı paylaşmaya davet eder, kalplerini verircesine sevgi gösterirler ve değerli, değersiz kendilerine verilen herhangi bir şey ne kadar küçük ve ne türden olursa olsun, bundan hoşnut olurlar.”²⁷¹

Oysa, aynı **COLOMB**, çok geçmeden Kırالیçesi’ne bu **“canavarları”** köle yapmayı önerecektir.²⁷²

“Eski Dünya’yı arkada bırakarak “Yeni Dünya”ya yelken açıldığı sırada bu “Eski Dünya’nın ne durumda olduğunu da anımsamak gerekir. Örneğin Engizisyon’u, Moriskolar’ı, onlarla aynı yazgıyı paylaşan Yahudiler’i anımsamalıyız. **STANNARD**’ın sözleriyle, ayrıca, *“Bu, muazzam sayıda insanı öldüren, ancak en önemlisi, hayatta kalanlara da genel olarak bağıışıklık kazandıran hastalıklarla kırılan bir dünyaydı. Çoğunlukla zenginlerden başka kimsenin karınının doymadığı, zenginlerin de altın peşinde koştukları bir dünya. Aynı zamanda zalimce şiddetin ve kutsal hakikatin kesinliğinin hükmü sürdüğü bir dünyaydı bu.”*²⁷³ İşte, beyaz adam, Güney ve Kuzey Amerika’ya bu bulaşıcı hastalıkları, zalimliği, şiddeti, bağnazlığı, doymazlığı taşımış bulunuyor.

270 Jacques ATTALI: 1492; çev. Mehmet Ali KILÇBAY, Yapı Kredi yyn., İstanbul, 1992, s. 197.

271 D. E. STANNARD: s.147.

272 J. ATTALI: s. 213.

273 D. E. STANNARD: s.145.

Kuzey Amerika

Kızılderililer

İngilizler²⁷⁴ Kuzey Amerika kıtasına ayak bastıkları zaman bu topraklarda ancak 500.000 Kızılderili bulunduğu sanılıyor. Ne var ki bunlar çoğunlukla göçebeydi ve avlanmak için geniş alanlara gereksinimleri vardı. Beyaz yerleşimciler bu topraklarda tarla açarak ve çitler koyarak Kızılderili'nin avlanma alanlarını daraltıyor ve onları engelliyorlardı. Buna karşılık, beyaz göçmenlerin yaşayabilmeleri için tarım yapmaktan başka çareleri de bulunmuyordu.²⁷⁵ Kaldı ki, İngiliz göçmenler bu kıtaya altın ya da gümüş aramak için değil, yurt edinmek amacıyla geliyorlardı, bu nedenle de onlara gerekli olan şey, yerleşebilecekleri ve tarım yapabilecekleri topraklardı. Kızılderililer için ise toprak özel mülkiyeti yabancı bir kavramdı;²⁷⁶ oysa göçmenlere göre toprak alınıp satılabilen özel mülkiyet konusuydu. Ama Kızılderililer onların toprak edinmelerine engel oluşturmuyordu.²⁷⁷ Bu nedenle, Kızılderililer bulundukları ve avlandıkları yerler üzerinde bir hakları bulunmadığı için sürülme-
li,²⁷⁸ yok edilmeliydiler. “...hile, dolan, hırsızlık ve başka uygun baskı biçimleri kullanılarak topraklarından edilmeleri, kârlı olduğu kadar ah-

274 Bu tarihlerde İngiltere'deki yaşam koşulları için bkz. D. E. STANNARD: s. 205 vd..

275 R. LURAGHI: s.102-103.

276 İngilizler gelmeden önce Kuzey Amerika kıtasındaki uygarlık düzeyi için bkz. David. E. STANNARD: s.27 vd..

277 A.ğ., s. 461.

278 Kızılderili kabilelerinden Kiowa'ların şefi SATANTA bu durum karşısında şöyle demiş: “Çok uzun zaman önce bu topraklar atalarımıza aitti; ama ırmağın oralara gittiğinde, iki yaka boyunca asker kamplarının uzanıp gittiğini görüyorum şimdilerde. Bu askerler benim ağaçlarımı kesiyorlar, benim yaban sığırlarımı öldürüyorlar; bütün bunları görünce yüreğim parçalanıyor, üzüntümden ne edeceğimi bilemiyorum.... Yoksa beyazlar etini yemeyecekleri bir hayvanı öldürecek kadar çocuklaştılar mı? Yerliler av avlıyorlar ama, bunu hayatlarını sürdürmek, aç kalmamak için yapıyorlar.”-S. ÖZBUDUN-T. DEMİRER: “Wounded Knee’ci Negroponte’li ABD Müdahale-si”; S. ÖZBUDUN ve başkaları: Latin Amerika Yerlileri; s. 55.

*lâkî bir eylemdi de.*²⁷⁹ Sömürgecilere göre, “*Batı Düşüncesinde Vahşete Kılıf*” başlıklı bölümde belirtildiği üzere “ahlâkî” olduğu kadar “hukukî”ydi de! 1622’de Londra’da yayınlanan bir dergide bir sömürgeci şöyle yazmıştı:

“...onların toprakları büyük ve boş, kendilerinin sayıları da az fakat vahşi hayvanlar ve tilkiler gibi buralarda gezinmekten başka bir şey yapmıyorlar. Ne çalışanlar, ne de topraklarını veya bunun ürünlerini kullanmak için herhangi bir sanat, bilim, hüner veya yetenekleri var, gübreleme, geliştirme ve düzenleme vs. ihtiyacıyla her şey çürüyüp bozuluyor. Bundan dolayı, atalar, üzerinde yaşayanlar olmasına rağmen, onları dar yerlerinden atıl, boş ve ekim yapılmayan daha geniş alanlara sürüyorlardı....bu sebeple şimdi, kimsenin kullanmadığı toprakları almak hukukîdir.”²⁸⁰

Bu yaklaşımın sonucu, 1492’de var olan Kızılderili kabilelerin üçte ikisinin ortadan kaldırılması olmuştur.²⁸¹ Bu süreçte New England’da 1703’te bir Kızılderili kafası ya da tutsağı getirene 40 sterlin ödül verilmesi karar altına alınacak, 1720’de bu ödül 100 sterlin olacaktır. Massachusetts-Bay’de ise 1744’te erkek kafasına 100, kadın ve çocuğunkine 50 sterlin veriliyordu.²⁸² 1860-1870 yıllarında da kalanların tümü, bulundukları yerlerden atıldı²⁸³ ve verimsiz bölgelere zorla yerleştirildiler. Bazı Kızılderili kabileleri ise toptan yok edildiler; örneğin 29 Aralık 1890’da ABD. askerleri Wounded-Knee’de dans etmekte olan *Sioux*’lara baskın düzenleyerek tüm kabileyi öldürmüşlerdir. Amerikan ordusunun vahşeti öylesine idi ki, 29 Kasım 1862’de *Çeyen*’lere saldırarak kadın erkek öldürdükleri her Kızılderili’nin kafa derilerini yüzmüşlerdi.²⁸⁴ Oysa, tıpkı Güney Amerika’da olduğu gibi burada da Kızılderililer ilk geldiklerinde beyaz adamı dostlukla karşılamışlardı:

279 E. HOBSBAWN: s. 165,;

280 D. E. STANNARD: s.458-459.

281 J. ATTALI: s.240.

282 Taner TATAR: “Sömürgecilik ve Kızıl-Kara Katliamı”; İstanbul Ü. Sosyoloji Konferansları D., sayı 44, 2011 — <https://www.altayli.net/somurgecilik-ve-kizil-kara-katliam.html>, s. 15.

283 G. ALPAR: s. 212.

284 Sibel ÖZBUDUN – Temel DEMİRER: “Wounded Knee’ci Negroponte’li ABD Müdahalesi”; S.ÖZBUDUN ve başkaları: *Latin Amerika Yerlileri*; s.53.

“Bütün o sevgi ve nezaketle ve kendi âdetlerine göre, ellerinden gelen bütün cömertlikleriyle bizi eğlendirdiler. Bu insanların çok sevgi dolu ve inançlı, Altın Çağ âdetleriyle yaşar gibi, her türlü kurnazlık ve hainlikten ırak olduğunu gördük....bugüne kadar gördüğümüz kadarıyla, dünyada bunlardan daha kibar ve sevecen bir halk bulunmaz.”²⁸⁵⁻²⁸⁶

Kızılderililer, ilkeldi ama özgürlüklerine düşkündüler. Bu nedenle onları, Güney Amerika’da olduğu gibi, zorla tarım işçisi olarak çalıştırmak olanaksızdı.²⁸⁷ Bu durum karşısında beyaz adam da çareyi zenci köle çalıştırmakta buldu. Böylece önce Virginia’da zenci köleliği başlamış oldu.²⁸⁸ Köleler, özellikle pamuk tarlalarında çalıştırılmışlar ve İngiliz tekstil sanayine pamuk hammaddesi sağlamışlardır.. **HOBBSAWN**’ın deyişiyle, “kölecilik ve pamuk el ele gitmiştir.”²⁸⁹ Ancak, köle emeğinden yararlanma, tarımsal üretim koşulları uygun olduğu için, güneydeki kolonilerde yaygınlaşacaktır.²⁹⁰ Buna karşılık, kuzeyde iklim sert ve toprak verimsiz olduğundan köle çalıştırmak güçtü.²⁹¹

Zenciler

Zenci köleler kendilerine hiçbir hak tanımaksızın pamuk, tütün, mısır vb. tarlalarda çalıştırılmışlar, efendilerine mutlak bir biçimde boyun eymeğe zorlanmışlardı. Ağır ve acımasız koşullara dayanamayan köleler kaçacak olurlarsa köpeklerle izlenirler, yaka-

285 D. E. STANNARD: s. 443.

286 Ayrıca, İngilizler’in anlayışlarına göre “Avrupalılar’ın gelişinden önce, Yeni Dünya ‘uğursuz ve ıssız bir yabankılıktan, vahşi hayvanlar ve vahşi insanlarla dolu’ bir ülkeden başka bir şey değildi. Bundan dolayı İngilizler, çok sayıda Kızılderili’yi öldürmekle kendilerini koruyan Tanrı’yla el ele vererek sadece kutsal bir görevi yerine getiriyorlardı.”
-D. E. STANNARD: s. 465.

287 Ayrıca bkz. Eric WILLIAMS: **Kapitalizm ve Kölelik**; çev. Arul TARAR, dipnot yyn., 2. basım, Ankara, 2020, s.26-28.

288 R. LURAGHI: s. 104.

289 E. HOBBSAWN: s. 43.

290 James Truslow ADAMS: **Amerika Tarihi: Başlangıcından Bugüne Kadar**; çev. Ziya YAMAÇ, İstanbul, 1943, s.54.

291 A.y., s. 58.

ladıklarında önce işkenceden geçirilip sonra da asılırlardı.²⁹² Böylece, Kızılderili soykırımından sonra Avrupalı'nın uygarlığı kölecilik ve katliam yoluyla bu topraklara da gelmiş oluyordu.”²⁹³

Afrika'dan Kuzey Amerika'ya maliyeti düşük işgücü olarak getirilen²⁹⁴⁻²⁹⁵ zencilerin çilesi bugüne değin sürmüştür bulunuyor. Örneğin, 1705 yılında çıkarılan Virginia Kölelik Yasası'nda şu hüküm yer alacaktır:

“Bu yönetim bölgesindeki tüm zenci, melez ve Kızılderili köleler taşınmaz mal olarak elde tutulacaktır. Herhangi bir köle efendisine karşı direnirse sahibi ıslah etmeye çalışırken asi köleyle öldürecek olursa böyle bir kaza hiç olmamış gibi köle sahibi tüm cezalardan muaf tutulacaktır.”²⁹⁶

ABD Başkanı LİNCOLN, 1865 yılında köleliği resmen kaldıracaktır ama kölelikten kurtulan zenciler toplumun en yoksul kesimini oluşturduğu gibi, birçok yerde zencilere sokağa çıkma ve silah bulundurma yasağı vb. kısıtlamalar sürecektir. Başka bir deyişle, zenciler için özgürlük çoğu yerde kâğıt üzerindeydi. O denli ki, yakın zamana kadar toplu taşıtlarda, okullarda, hastanelerde, lokantalarda vb. zenciler ayrı yerlerde oturmak, beyazlara ait bölümlerden uzak durmak zorundaydılar. Öte yandan, zenci ve beyaz evlilikleri de yasaktı.²⁹⁷

292 Hıfzı TOPUZ: **Kara Afrika**; Milliyet yyn., İstanbul, 1971, s. 34.

293 J. ATTALI: s. 211.

294 E. WILLIAMS: s. 41.

295 Williams köklerinden koparıp İngiliz sömürgelerine getirilen zencilerin sayısı için şu bilgiyi vermektedir: “Kıraliyet Afrika Şirketi 1680 ve 1686 yılları arasında yıllık ortalama 5.000 köle nakletti. Serbest ticaretin ilk dokuz yılında ise sadece Bristol tek başına 160.950 Zenci'yi şeker plantasyonlarına gönderdi. 1760 yılında, 146 gemi toplamda 36.000 kölelik kapasiteyle Britanya limanlarından Afrika'ya doğru hareket etti. 1771'de gemilerin sayısı 190'a, kölelerin sayısıysa 47.000'e çıkmıştı. 1700'den 1786'ya kadar Jamaika'ya yapılan ithalat 610.000 kadardı ve 1680 ile 1786 yılları arasında bütün Britanya sömürgelerine getirilen kölelerin sayısının iki milyonun üzerinde olduğu tahmin ediliyor.” —a.y., s. 56.

296 Baransel MIZRAK: “Amerika'da Ayrımcı Politikalar ve Siyahî Mücadele Tarihi”; https://insamer.com/amerikada-ayrimci-politikalar-ve-siyahi-mucadele-tarihi_542.html, s.2.

297 ABD zencilerinin beyazlarla eşitlik savaşımı ve sonuçları için Baransel Mızrak'ın adı geçen makalesine bakılabilir.

Amerikalı zenci yargıç **Raymond P. ALEXANDER** 6 Mayıs 1968’de Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde *“Amerika’da Zencilerin Başkaldırısı”* konusunda verdiği konferansta o tarihteki durumu kendisinden örnek vererek özetlemiştir:

“Ben, Harvard gibi ünlü bir Amerikan Üniversitesi’nden hukuk diploması almış bir avukat olarak mahkeme önüne çıktığım zaman neler görmüş ve ne küçültücü davranışlara uğramışım. Adaleti dağıtmakla yükümlü olan bu mahkemeye bile ön kapıdan değil, arka kapıdan girebilirdim. Mahkeme salonunda en arkada zencilere ayrılmış köhne bir köşede oturabilirdim...”

“Seçimlerde oy kullanmak hakkına sahip olduğumuzu yasalar kaç kez ilan etmişti. Ama ne var ki seçim memurunun hakkımızda beslediği önyargı ve duygular seçim kütüğüne yazılmamıza imkân vermiyordu. Kütüğe yazılamayınca da oy hakkımızı kullanamıyorduk. Oy verme konusunda karşımıza binbir türlü engel ve zorluk çıkarılıyordu.”²⁹⁸

Bu, Afrika’dan hangi koşullarda ve nasıl Yeni Dünya’ya getirildiklerini aşağıda göreceğimiz zencilerin Amerika’da yaşadıklarının bir yönü. Olayın bir de **Ku Klux Klan** boyutu var.²⁹⁹

LİNCOLN’un köleliği kaldırmasından ve güneylilerin Konfederasyon ordusunun yenilmesinden sonra, yaşamları ve refahları köle emeğine bağlı olan güneyliler bundan yoksun kalınca, çoğu yeni durumu kabul edememişti. Üstelik, iç savaş sırasında plan-tasyonları ve çiftlikleri de yıkıntıya dönmüştü. Serbest kalan ama hiçbir geçim olanağı bulamayan zenci grupları da onların gözünde büyük bir tehditti. İşte bu ortamda 1866 yılında yeniden “Beyaz İktidar”ı canlandırmak savıyla Ku Klux Klan adıyla bir örgüt kurulacak ve bu örgüt halktan da destek görecekti. Kısa sürede Batı Tennessee, kuzey Alabama, Georgia ve Mississippi’den binlerce kişi bu örgüte katılacaktı. Bu örgüt, yaygınca bilindiği üzere, vü-

298 Raymond P. ALEXANDER: *“Amerika’da Zencilerin Başkaldırısı”*; çev. T. KARAMUSTAFAOĞLU, dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream... 3271. pdf...

299 **Ku Klux Klan: A History of Racism and Violence**; ed. Richard BAUDOUIN, 6. basım, The Southern Poverty Law Center Montgomery, Alabama, 2011’den özetlenmiştir.

cutlarına beyaz çarşafı sararak ve başlarına kukuletalar geçirerek üyelerinin kimliklerini gizlemek suretiyle zencileri kamçılayarak, evlerini yakarak, öldürerek eski köleleri üzerinde terör yaratıyor, böylece de onlara tanınmış olan özgürlük ve haklardan yararlanmalarını engelliyordu. Ne var ki, Ku Klux Klan, resmi yetkililerden de, basından da, siyasilerden de destek gördüğü gibi üyeleri arasında onlar da bulunuyordu. Bu nedenle de hiçbir engelle karşılaşmadan eylemlerini rahatlıkla südürebilmişlerdir. Ancak, Klu Klux Klan'ın³⁰⁰ bu kanlı eylemleri giderek azalacak, uzun sürmeyecek, federal hükümetin aldığı önlemler üzerine hızını bir dönem için yitirecektir. Örgüt, 1920 yılına geldiğinde yeniden canlanacaktır. Bu kere, hedefinde yalnız zenciler değil, fakat Katolikler, Yahudiler ve daha sonra da komünistler yer alacaktır. Bu tarihte canlanmasının nedeni bu dönemde ABD'ne Avrupa'dan 20 milyonluk en büyük kitlesel göçün olmasının yabancı düşmanlığını körüklemesi, I. Dünya Savaşı'nın ve bu savaşta zencilerin de Amerikan üniforması giyerek askerlik yapmalarının ülkenin bünyesindeki sonuçları olmuştur. Bu dönemde Ku Klux Klan o denli güçlenmiştir ki, 1925 yılının Ağustos ayında başkent Washington'da üzerlerinde beyaz çarşaf ve kukuletalarıyla 40 bin kişi ile gösteri yürüyüşü yapabilmişlerdir. Ancak, cinayetler, zencilere ait kiliselerin, evlerin ve işyerlerinin bombalanması birbirini izleyince zaman içinde soruşturmalar ve sonunda mahkûmiyetler olmuş, giderek Klan gücünü yitirmiştir. 1979 yılına gelindiğinde 10 bin aktif üyesinin ve 75 bin destekçisinin olduğu sanılıyordu. Yargı kararlarından anlaşıldığına göre, 1990'lı yıllarda da örgüt varlığını şu ya da biçimde sürdürmekteydi.

Ku Klux Klan konusunda önemli olan şudur: Bu suç örgütünün Amerika'nın beyaz vatandaşlarının önemli bir kesimi tarafından benimsenmiş ve desteklenmiş olmasıdır. Üstelik, örgüt içinde eyalet yargıç ve polisleri, kamu görevlileri de yer almışlar ve hatta eylemlere katılmışlardır. Ku Klux Klan'ın cinayetleri herkesçe bilinirken, bu katillerin başkent Washington'da o dehşet saçan giysi ve

300 Kısaltılmışı, K.K.K..

kukuletalarıyla yürüyüş yapmalarına federal hükümetin ve eyalet polisinin yalnızca seyirci kalmış olması ve örgütün kökünün kazınmamış olması ortada durup dururken, ABD yöneticilerinin dünyaya insan hakları ve demokrasi dersleri vermeye kalkışması, öteki değineceğim insanlık suçları da düşünülürse, insan aklıyla alay etmekten başka bir şey değildir.³⁰¹

301 Afrika'dan köle olarak getirilen, sözümona özgürlüklerine kavuştuktan sonra da acımasız bir ırkçılığın kurbanı olan zencilere yapılan zulmün dışında da ABD'nin bu alandaki sabıka listesi kabarıktır. Kuzey Amerika kıtasının "Kızılderili" yerli halkına uygulanan soykırım, bu listenin başında yer alır. Dahası, Amerikan Hükümeti, II. Dünya Savaşı sırasında, hiçbir olumsuz davranışları görülmemiş ve eskiden beri Amerikan vatandaşı olan Japon kökenli yüz binlerce insanı, kadın-erkek demeden çocuklarıyla birlikte, işlerinden ve okullarından alarak savaş sonuna kadar toplama kamplarına kapatmıştır. Bu tutumun nedeni, ola ki bunlar düşmana, yani Japonya'ya yardım ederlerdi. Ne var ki, ABD Almanya ile de savaşta olmasına karşın, aynı uygulamayı Alman kökenli vatandaşlarına yapmamıştır. Başkan Roosevelt, bu uygulama için 1798 Alien Act'e dayanmış ve 19 Şubat 1941'de askeri yetkililere gerekli önlemleri almalarını bildiren bir emir yayınlamış, Batı Savunma Komutanı General DeWitt de emrin gereğini yerine getirmiştir. Kimi Japon kökenli Amerikan vatandaşları bu uygulamanın Amerikan Anayasası'na aykırı olduğunu belirterek Federal Yüksek Mahkeme'ye başvurmuşlarsa da, örneğin 21 Haziran 1943 günlü kararda da belirtildiği üzere, her ne kadar kişilerin soygeçmişlerine bakılarak ayrımcılık yapmak anayasaya ve insan haklarına aykırı ise de savaş zamanında bu gibi kişilerin olası yıkıcı eylemlerde bulunabilecekleri düşünülerek askeri yetkililerin gerekli önlemleri almaya hakları olduğu gerekçesiyle bu başvurular geri çevrilmiştir. -Bu konudaki emirler, bildirimler, başvurular ve Yüksek Mahkeme kararları için bkz. Zechariah CHAFEE, JR: **Documents on Fundamental Human Rights**; New York, 1963, C.II, s. 270-304.

Afrika

Avrupalılar gözlerini dikinceye kadar Afrika'nın kendine özgü bir uygarlığı, kentleri ve düzeni vardı. Avrupalılar bu uygarlığı Afrikalı zencileri köleleştirmekle yıktılar, arkasından da bütün doğal kaynaklarını acımasızca sömürdüler. Nüfus azaldıkça ekili alanlar ve otlaklar da azaldı.³⁰² Ve sonuç açlık, yoksulluk ve hastalıkla kıvranan bir Afrika oldu.

Köle Ticareti

Köle ticaretine, Afrika'dan köle getirmeye önce Portekizliler başlamış, onu İspanyollar izlemiştir. 1517'de köle ticareti resmen tanınmıştır. Hollandalılar, İngilizler ve Fransızlar, köle ticaretinden büyük paralar kazanacaklardır.³⁰³ Ancak, Hristiyan olup olmama bu ticarete de kendini gösterecek, köleler Hristiyan olmayanlardan, yani kâfirlerden seçileceklerdir.³⁰⁴ Bununla birlikte, "kâfir" kavramı, örneğin Floransa'da başrahiplerce sonradan vaftiz edilerek Katolik olanları da kapsadığı, başka bir anlatımla şimdi Hristiyan olsalar da kökeni kâfir olanların köle yapılabileceği biçiminde yorumlanmıştır.³⁰⁵ İngiltere'de de 1729'da başsavcı vaftiz olmanın kölelik bakımından bir anlam taşımadığına, birinin bu yolla kölelikten kurtulamayacağına kara vermiştir.³⁰⁶ Böylece, Hristiyanlığa geçmiş olan zencilerin kölelikten kurtulmaları engellenmiştir.

Gerçi köle ticareti eskiden de vardı ve özellikle de Araplar köle alıp satıyorlardı *"ama köle ticareti, büyük çaptaki köle ticareti, ticaret uygarlığının ve sömürgeciliğin ürünü oldu."*³⁰⁷ Bu ticaretin

302 J. M. BLAUT: 127-128.

303 Hıfzı TOPUZ: **Kara Afrika**; Milliyet yyn., İstanbul, 1971, s. 31.

304 A.y., s. 29.

305 D. E. STANNARD: s. 410.

306 E. WILLIAMS: 71.

307 R. LURAGHI: s. 213.

boyutu anlamak için eldeki bazı rakamlara bakmak yeterli olacaktır: 1486-1641 yılları arasında yalnızca Angola'dan 1.390.000, 1580-1680 Angola ve Mozambik'ten Brezilya'ya 1.000.000'dan fazla köle getirilmiştir. 1783-1793 arasında ise Liverpool Lima-nı'na 300.000 köle ulaştırılmıştır.³⁰⁸ Jamaika'da 1703'te 45.000 olan köle sayısı 1778'de 205.000 olmuştur.³⁰⁹ Bu insanların gemilerle taşınması sırasında kötü koşullar yüzünden ölenler de düşünülürse işin boyutunun korkunçluğu daha iyi anlaşılır. Öte yandan, köle olarak gönderilmek üzere seçilenler en sağlıklı ve genç olanlardı, yani Afrika'nın en dinamik kesimiydi. Almanya'nın 30 Yıl Savaşları sırasında ve sonunda nasıl bir çöküntüye ve vahşete sürüklenmiş olduğunu anımsatan **LURAGHİ**, *“otuz değil üç yüz elli yıllık bir köle ticaretinin Afrika'yı karanlıklara gömdüğü, insanları ormanlara ya da çöllere sürüklediği, onları ilkel hayata indirgeyip yamyamlığa sürüklediği için şaşkınlık duyabilir miyiz?”* demektedir.³¹⁰

Bu köle ticareti nasıl yapılmış, bir de ona bakalım:

“Dahomey kıyılarındaki Ouidah bölgesinde yaşayanlar, bizden mal almak için ayda bir zenci getirebiliyorlardı. Yerliler zencileri kadın erkek, çırlıçıplak büyük bir alanda topluyorlar, biz de geminin hekimlerine bunları inceletiyorduk. Yaşı 35'i geçmiş olanlar, kolu veya ayağı sakat olanlar, dişleri sağlam olmayanlar, gözlerinde perde olanlar, utandırıcı bir hastalığa yakalanmamış olanlar bir kenara ayrılıyordu, bunları satın alıyorduk. Beğendiklerimizin göğüslerine ateşte kızdırılmış bir demirle bizim kumpanyanın damgası vuruluyordu. Kadınların fiyatı erkeklerinden dörtte bir düşüktü. Sonra köleleri bir zindana kapatıyorduk. Günde iki defa kendilerine ekmek ve su veriliyordu. İlk fırsatta da çırlıçıplak gemiye alıyorduk. Bazan bir gemiye altı yüz, yedi yüz köle doldurduğumuz oluyordu.”³¹¹

“Zenciler kolay kolay köleliğe alışamıyorlardı. Daha yolda

308 A.y., s. 213.

309 M. FERRO: s. 216.

310 R. LURAGHİ: s. 215.

311 William BOSMAN: *Voyage de Guinée*; Utrecht, 1705, s.96-97 -Hıfzı TOPUZ: s. 31-32'den.

birçoğunun kederden öldüğünü görüyorduk. Bu hayvanlar bir defa dertlenmeye başladılar mı yapılacak bir şey yoktur. Yere çöker, çenelerini dizlerine dayar, elleriyle de kulaklarını kapatır, başlarlar düşünmeye... Ne yerler, ne içerler, ölüp giderler.”³¹²

Köle taşıyan gemilerde zenciler ikişer ikişer kollarından ve bacaklarından birbirlerine zincirlenirlerdi. Her birine ayrılan yer 1.5 m. uzunluğunda 40 cm. genişliğindeydi. Eğer yeterli sayıda zenci bulunamazsa bu yerlere büyük baş hayvanlar konuluyordu.³¹³ Zenciler, insan sayılmıyordu; o denli ki, 1783'te **Zong** adlı gemide su sıkıntısı baş gösterince kaptan tam 132 köleyi denize atıvermişti. İngiliz başsavcılığı bu durumu atların denize atılmasıyla bir görecekti.³¹⁴

Kölelerin durumu o denli acımasızdı ki, 1734'te Saint-Jean adasındaki kölelerin tümü, XIX. yüzyılda Saint Vincent'da kaçak köleler topluca, bir başka yerde 30 köle birden, bir çiftlikte 400 köleden 380'i kendilerini asarak intihar etmişlerdir.³¹⁵⁻³¹⁶

Afrika'da ırkçılığın bayraktarlığını Güney Afrika Cumhuriyeti yapmış ve yakın zamana kadar da sürdürmüştür. Irkçı uygulamalara karşı çıkanlar ise ağır yaptırımlarla karşılaşmışlardır. O kadar ki, ırkçılığa karşı Afrika Ulusal Kongresi çatısı altında bir araya gelenler 1969 yılında tutuklandılar, tutuklananların sayısı bir milyona yaklaşıyordu. Liderleri tutuklandı, hapse atıldı. Bunlar arasında **Nelson MANDELA** da bulunuyordu.³¹⁷

Cezayir

Batılılar, Afrika kıtasını kendi aralarında paylaşarak sömürgeleştirmişlerdir. Bu sömürgeleştirme sürecinin her bir anı vahşetin zaferleridir ve kıtadaki Batılı egemenliği vahşetin egemenliğidir. Bunların tümünü belirtmek **“Bir Açıklama”**da da değinildiği gibi

312 **Voyage aux côtes de Guinée et en Amerique**; Amsterdam, 1719 -Hıfzı TOPUZ: s. 32'de.

313 E. WILLIAMS: s. 59.

314 A.y., s. 72.

315 M. FERRO: s. 192-193.

316 Ayrıca bkz. E. GALEANO: s. 112, 117.

317 M.FERRO: s. 244.

olanaksız olduğundan bir örnek olarak Fransa'nın Cezayirli'ler'e yaşattıkları üzerine durmakla yetinilecektir. Fransa'nın bu kıtada başka sömürgeleri olduğuna göre neden Fransa-Cezayir diye sorulacak olursa, bunun ilk nedeni bu vahşetin XX. yüzyılda “uygar” dünyanın gözü önünde yaşanmış olmasıdır. Ama Fransa açısından asıl önemli olanı ise, Fransızlar'ın tarihte **Yurttaş ve İnsan Hakları Bildirgesi**'ni dünyaya sunan ilk ulus olmasıdır. Bilindiği üzere bu bildirgede “**insanlar haklar bakımından özgür ve eşit doğar ve yaşarlar**” denilmekte ve doğal ve dokunulmaz insan haklarının **özgürlük, mülkiyet, güvenlik** ve **baskıya karşı direnmek** olduğu açıklanmaktadır. Ne var ki, aynı Fransa, başka sömürgelerinde de olduğu gibi Cezayir'de de ama bu kere soykırım yaparak Cezayirli'lerin özgürlüklerini, yaşam haklarını, güvenliklerini, mülklerini ayaklar altına alan, buna karşı direnenleri ise işkenceden geçiren, topluca öldüren, kadınlara tecavüz eden sömürgecilerin anavatanı olmuştur. İkinci neden de budur. Başka bir deyişle, Fransa'nın bu tutumu, Batılı ikiyüzlülüğünün çok açık bir örneğidir.

Fransa, Osmanlı Devleti'nin yönetiminde bulunan Cezayir'e 1830'da saldırmış, ancak direnişle karşılaşmış, yoğun çatışmalar on yedi yıl sürmüş, sonunda 9 Aralık 1848'de bu ülke resmen Fransa toprağı olmuştur. Bu süreçte Osmanlı Devleti çeşitli güçlüklerle boğuştuğu ve zayıf düşmüş olduğu için Fransız işgaline doğrudan karşı koyamamış, ancak başarısız olacağı diplomatik girişimlerde bulunabilmiştir. Eylemli direnişler Cezayirli Müslümanlarca yapılmıştır.

Fransa, daha çatışmalar sürerken, ele geçirdiği bölgelere başta Fransızlar olmak üzere Avrupalılar'ı yerleştirmeye koyulmuştur. Öyle ki, 1839'da Cezayir'de 11.000'i Fransız olmak üzere 22.000 Avrupalı varken 1848'e gelindiğinde bu sayı 109.000 olmuş bulunuyordu, bunun 62.126'ı Fransız'dı. Toplam yerleşimcilerin sayısı 1857'de 131.000, 1876'da 333.957, 1914'te 750.000 olacaktır. 1952 yılına gelindiğinde Cezayir'de 9.000.000-10.000.000 yerli halka karşılık 800.000 Avrupalı bulunuyordu.³¹⁸

318 Mehmet NAM: “İşgalden İstiklâl Cezayir”; Tarih D., sayı 55, 2012, s. 164-165.

Fransızlar ve öteki Avrupalılar Cezayir'e yerleşip dururken verimli topraklar da yerli halkın elinden alınarak bu yabancılara devredilmiştir. Örneğin, Cezayirli'lerin 1871'de Fransızlar'a karşı ayaklanmaları bastırılınca yüz binlerce hektar toprak ellerinden alınmıştır. Öte yandan, Cezayirli'lere bırakılan topraklar da "*bir dilim ekmek parasına*" Avrupalılar tarafından satın alınmıştır.³¹⁹ Öyle ki, 1952'de 1 Cezayirli'ye 14 hektar toprak düşerken 1 Avrupalı'nın elinde 108 hektar bulunuyordu.³²⁰ Yerli nüfus Avrupalılar'dan 8 kat fazla olduğu düşünülürse, Cezayir halkının nasıl bir yoksulluğa ve açlığa sürüklendiği kolayca anlaşılır. Avrupalılar'ın sahiplendikleri toprağın artışı şöyle olmuştur: 1850, 115.000; 1900, 1.600.000; 1950, 2.703.000 hektar! Böylece Cezayirli'ler bir yüzyıl içinde topraklarının üçte ikisini yitirmişlerdir.³²¹ Öte yandan, Cezayirli'lerin elinde 1914'ten önce 9.000.000 baş hayvan varken, bu sayı 1950'de 4.000.000'a düşmüş bulunuyordu.³²²

Bu durum karşısında Cezayirli Müslümanlar zaman zaman direnişe geçmişler, ayaklanmışlardır. Ancak, başarılı olamamışlardır. Bu kalkışmalar Fransızlar'ın sert önlemler almasına yol açacaktır. Ne var ki, 8 Mayıs 1945'te Sedif'te yaşanan olaylar, o güne kadar görülmemiş tam bir katliam ile sonuçlanacaktır: I. ve II. Dünya Savaşları'nda Fransız ordusu için askere alınan ve cephelede savaşırılan Cezayirli'ler, II. Dünya Savaşı'nın bitmiş olmasını kutlamak üzere izin alarak bazı kentlerde gösteriler düzenlemişlerdir. Cezayirli'lerin bağımsızlık, özgürlük ve eşitlik isteyen pankartlar taşıyarak yürüyüşe geçmeleri üzerine yer yer çatışmalar çıkmış, ancak Sedif'te halkın üzerine polisin ateş açmasıyla başlayan olaylar, Fransızlar'ın tankları ve savaş uçaklarını da devreye sokmasıyla, katliama dönüşmüştür. Olaylar sırasında Fransız yetkililer 15.000 Cezayirli'nin yaşamını yitirdiğini söylemesine karşılık, Cezayirli'ler bu sayının 45.000 olduğunu bildirmektedirler. Dönemin ABD

319 Jean Paul SARTRE: **Hepimiz Katiliz: Sömürgecilik Bir Sistemdir**; çev. Süheyla N. KAYA, Belge yyn., İstanbul, 1995, s. 19.

320 M. NAM: s. 165.

321 J. P. SARTRE: s. 19.

322 A.y., s. 22.

konsolosluğunun açıklamasına göre ise öldürülenler 40.000 kişidir.³²³

Bu katliamın gösterdiği gibi ve sonrasında yaşanan baskılar, tutuklamalar ve işkencelerden ve Fransız yetkililerinin çeşitli açıklamalarından açıkça anlaşılıyordu ki, Fransa, Cezayir Müslümanları'na bağımsız ve özgür yaşam hakkını hiçbir zaman tanımayacaktı. Ne var ki, **Ulusal Kurtuluş Cephesi** (F.L.N. = Front de Libération Nationale) adı altında örgütlenen Cezayirliler, 1 Kasım 1954'te Fransız sömürgecilere karşı sekiz yıl sürecek olan Bağımsızlık Savaşı'nı başlatacaklardır. Bu savaş sırasında, kardeşlik, eşitlik ve özgürlük haykırılarıyla devrim yapan ve Fransa'yı özgürlükler ülkesi diye adlandıran Fransızlar'ın gerek Cezayir'de ve gerekse Fransa'da Cezayirliler'e uyguladıkları vahşet, ikiyüzlülüklerinin ve insanlıktan ne denli uzak olduklarının yadsınamaz kanıtlarını tarihin sayfalarına büyük harflerle yazmış bulunuyor. Bu vahşeti kavramanın en kestirme yolu da Fransızlar'ın kendilerinin çektiği ve şimdilerde internette yayınlanan fotoğraflara ve filmlere bakmaktır. Ama biz yine de bu Fransız vahşetini burada birkaç kesitle görelim:

Cezayir'i sömürgeleştirme sürecinin başlarında General Arnaud:

“Yakıp yıkıyoruz, yağmalıyoruz, evleri ve ağaçları yok ediyoruz.”³²⁴

Kont d'Hérisson, Meclis'te:

“Oradan gelirken mahkûmlardan çiftter çiftter toplanmış bir fiçı dolusu kulak getiriyoruz.”³²⁵

Cezayir'de görevli bir Fransız subayı olan **MONTAGNAC** da şöyle yazmış:

“Beni zaman zaman rahatsız eden düşünceleri aklımdan çıkarmak için bazı kafaları kestiriyorum, enginarların kafalarını değil, insanların kafalarını.”³²⁶

323 M.NAM: s. 171.

324 Aïme CESAIRE **Barbar Batı: Sömürgecilik Üzerine Söylev**; çev. Güneş AYAS, Sal-yangoz yyn, İstanbul, 2007, s. 73.

325 A.y., s. 73.

326 A.y., s. 73.

Ambike kentinin ele geçirilmesi üzerine **General GERARD:**

“Yerli silahlı adamlar sırf erkekleri öldürmek için emir almışlardı, fakat onları kimse engellemedi, kan kokusuyla kendinden geçmiş bir şekilde, tek bir kadının ve tek bir çocuğun bile canını bağışlamadılar....Akşam üzerine doğru hararet hafif bir sisin yükselmesine neden oldu: Şehrin hayaleti batan güneşle buharlaşan şey, beş bin kurbanın kanıydı.”³²⁷

İsveçli gazeteci **Christina LİLLİESTIERNA**’nın Cezayir’de bir toplama kampında yaptığı röportajdan:

“Şimdi de yedi yaşlarında bir erkek çocuğuyla beraberim. Vücudu yara bere içinde. Anasını, babasını ve kız kardeşlerini önce tartaklayan, sonra da öldüren Fransız askerleri, onu da tellerle sınıksı bağlamışlar. Bir teğmen de, görsün ve gördüğü şeyleri uzun süre hatırlasın diye, çocuğun gözlerini elleriyle açık tutmaya çalışmış.”³²⁸

LURAGHİ, “*bütün dünyanın tüylerini ürperten*” gelişmeleri öyle anlatıyor: Cezayir’lilerin kurtuluş savaşının ilerlemesi üzerine Fransızlar kuşkulandıkları ya da yakaladıkları kişilere işkence yapmaya ve toplama kampları kurmaya başladılar. Bazı yerleşimleri yasak bölge ilan ederek buralarda yaşayanların kadın ve çocuk olduklarına bakılmaksızın tümünün toplama kamplarında toplanmalarını kararlaştırdılar. Yerlerinden yurtlarından edilen bu insanlar, dikenli tellerle çevrili alanlara kapatılıyor, aç ve güneş altında bırakılıyordu. Yasak bölgelerde görülenler ise hemen vuruluyorlardı. Öte yandan, tutuklanan direnişçilerin kurşuna dizilmeleri başladı. Cezayir’deki Avrupalılar da gizli bir örgüt kurarak bombalı eylemlerle halkı yıldırma amaçlıyordu.³²⁹

SARTRE, “*ışkence Cezayir’de düzenli ve sistemli bir biçimde yapılmaktadır*” dedikten sonra işkencenin ne denli yaygın olduğunu ise şöyle belirtiyor: “*Kendisine, ‘eğer tırnaklarımı sökerlerse konuşur*

327 A.y., s. 73-74.

328 Frantz FANON: **Cezayir Bağımsızlık Savaşının Anatomisi**; çev. Kâmil ÇİLEÇÖP, Pınar yyn., İstanbul, 1983, s. 12.

329 R. LURAGHİ: s. 314.

*muyum acaba?’ sorusunu sormadan ölen şanslıdır.”³³⁰ Dahası, “Ayrıca tutuklamalar gelişi güzel yapılmaktadır, her Müslüman bir kez sorgudan geçmiştir.”³³¹ Sakiet’in uçaklarla bombalanmasının amacının bu köyü bütünüyle yok etmek olduğunu belirttikten sonra da “yabancı basınbizim kudurmuş köpekler olup olmadığımızı kendilerine ciddi bir biçimde sormaya başladılar” demektedir.³³² **SARTRE**, ayrıca, “Fransız militarizmi, Hitler rejimi yıkıldıktan 15 yıl sonra.... İşkenceyi Avrupa’da bir kurum haline getirdiği”nin altını çizmiş.³³³*

Bunların yanı sıra, Fransızlar, Cezayirli bir radyo istasyonu kurup yayına başlayınca, polisten ya da askerî yönetimden “iyi hal kâğıdı” alamayanlara radyo alıcısı satışını yasaklayacaklar, pilli radyolara ise hiç izin verilmeyecektir.³³⁴ 1957 yılından sonra da Fransız birlikleri gittikleri bütün yerlerde radyoları toplayacaklardır.³³⁵

Cezayir bağımsızlık savaşı başlar başlamaz Fransızlar’ın aldığı önlemlerden biri de, antibiyotikler, alkol, eter ve tetanoz aşılarını almak isteyen yerli halka, kimin için aldığı ve kendisi hakkında ayrıntılı bilgi vermek yükümlülüğü getirmek olmuştur. Ancak, bir süre sonra bu ilaçların ve cerrahi aletlerin satışı yasaklanacaktır. Bu nedenle, yaralar su ile temizlenecek, ameliyatlar yaralıları bayıltılmadan yapılacaktır. Ne var ki tetanoz aşısı bulunamadığı için birçok kişi ölecektir. Kendisi de bir hekim olan **FANON** diyor ki, “Bugün bize sayısız Cezayir ailesi, tetanoz zehirinin tesiriyle günden güne gözlerinin önünde felçleşen, bir ara iki buklüm olan, sonra tekrar kötürümleşen yaralının, yavaş ama korkunç ölümünü anlatabilir. Hiç kimsenin, yaralının son dakikalarına kadar yanında kalamadığı söylenir.”³³⁶

Fransızlar’ın bütün çabalarına, insanlık dışı davranışlarına, uyguladıkları vahşete karşın, sonunda Cezayir halkı kazandı. Fransızlar, “Cezayir, Fransa’dır” diyorlardı, onun yerini “Fransa, vahşettir” aldı

330 J. P. SARTRE: s. 47-48.

331 A.y., s. 54.

332 A.y., s. 45.

333 A.y., s. 112.

334 F. FANON: **Cezayir....**; s. 62.

335 A.y., s.73.

336 A.y., s.114-115.

Cezayir’de yaşananları **SARTRE** özetlerken der ki:

*“Fransa yedi yıldır, kuyruğunda bir tencere sürükleyen ve her geçen gün kendi çıkardığı gürültü içinde biraz daha boğulan azgın bir köpektir. Bugün herkes, yoksul insanlardan oluşan bir halkı dizlerinin üstüne çökmesi için mahvettiğimizi, açlığa terkettiğimizi, katlettiğimizi biliyor. Ve bu halk diz çökmedi. Ama ne pahasına! Delegasyonların işi bitirdikleri anda, insanların yavaş yavaş öldükleri kamplarda 2.400.000 Cezayirli bulunuyordu: bir milyondan fazla Cezayirli’yi ise öldürmüştük. Tarlalar bomboş, köyler bombalarla yerle bir edilmiş, tüm hayvanları, köylülerin son derece sınırlı varlıkları yok olmuştu...”*³³⁷

337 J. P. SARTRE: s. 130.

Asya

Portekizliler, Hollandalılar, Fransızlar, İngilizler bu kıtada da vahşi yüzlerini gösterecekler, Doğu'nun kendine özgü uygarlıklarına ağır darbeler indirecekler, sömürgeciliğin barbarlığını sergileyeceklerdir. Yapacakları vahşet şu ana kadar gördüğümüz vahşetin çeşitlemeleri olacaktır. Bu nedenle bütün Asya halklarının acılarını ayrı ayrı ele almak, bir bakıma, aynı vahşetin anlatımını yinelemek olacaktır. Ancak, Hindistan'ın sömürgecilik tarihinde ayrı bir yeri bulunuyor. Bunun yanı sıra Çin'de yaşanan **Afyon Savaşları** apayrı bir özellikte ve Batılılar'ın bir başka çirkin ve karanlık yüzü. Bu nedenle bu bölümde Hindistan'a ve Çin'deki Afyon Savaşları'na ve Yunanlılar'ın Anadolu'daki vahşetine değinilmekle yetinilecektir.

Hindistan

Batılılar'ın Hindistan'a el atmaları 1502'de Hint Okyanus'a ulaşan **Vasco de GAMA**'ın Arap ticaret gemilerini batırması ve kıyı kentlerini top ateşine tutması ile başlamıştır. Bu arada aldıkları bütün tutsakları öldürmüşler ve kimilerinin de kulaklarını ve ellerini kesip yerli hükümdarlara göndermişlerdir. Böylece "*Avrupa uygarlığı Hint Okyanusu'na ulaşmıştı.*"³³⁸ Ancak, Hindistan'ın bütünüyle sömürgeleştirilmesi İngilizler tarafından gerçekleştirilecektir.

İngilizler el attığında bu ülkede imalat sanayii oldukça gelişmişti, üretilen mallar başta Avrupa olmak üzere birçok ülke pazarlarında yer buluyordu. Gelişmiş bir bankacılık sistemi vardı ve ticaret kapitali oluşmuştu. Hatta Napoleon savaşları sırasında bir İngiliz amiralinin gemisi Hindistan'da yapılmıştı. Hindistan sanayi

338 R. LURAGHI: s.124.

devrimine doğru yürümekteydi.³³⁹⁻³⁴⁰ *“Avrupa, Çin ve Hindistan’da gelişen kapitalizm-öncesi toplum biçimleri belirgin farklar gösteriyordu. Ne var ki bu farklılıklara rağmen bunlar, eşit olmayan gelişmeyle belirlenen tek bir sürecin birbirine paralel ifadeleridir. Sınıflı toplumun gelişmesinin temel etkeni, meta üretiminin gelişmesiydi ve kapitalizm-öncesi toplumların tümü de bu doğrultuda ilerlemekteydiler.”*³⁴¹

Ne var ki, İngilizler’in sanayi ürünleri karşısında Hindistan’ın genelde zanaatkârlığa dayanan mal üretiminin rekabet şansı olmamıştır. Ama özellikle İngilizler yerli halktan ucuza aldıkları ipliği, İngiltere’de ileri sanayi kuruluşlarında düşük maliyetle işledikten sonra kumaş olarak Hindistan pazarlarına sürmüşler ve böylece bu ülkenin bir dışsatım malı olan kumaş üretimini engellemişlerdir.³⁴²⁻³⁴³ Öte yandan, yaptıkları geniş demiryolu ağı da İngiliz mallarının hemen her yere ulaşmasını sağlamıştır. Bu da yetmezmiş gibi İngilizler, öteki birçok üretim dalını kendi tekellerine alıyorlardı. Böylece, zaman zaman kendini bile beslemekte sıkıntıya düşen tarımla uğraşan kırsal nüfus, dışalıma bağlı tüketim yüzünden işsiz kalan zanaatkârların kırsal bölgelere göç etmesiyle artmış, bu bölgelerde açlık baş göstermekte gecikmemiştir.³⁴⁴ Ayrıca, dışsatım ürünlerine ağır vergiler konulmuş ya da dışarıya satılmalarına yasak getirilmiş, ülkeye makine getirilmesi engellenmiştir.³⁴⁵ Öte Yandan, İngilizler’in yapmakla övündükleri İngiltere’den Hindistan’a çekilen telgraf hattının maliyeti, Çin ve İran’daki elçiliklerinin

339 Jawaharlal NEHRU: “**The British Rule in India**”; Nehru’nun 1946’da yayınlanan **The Discovery of India** adlı kitabından, Martin Deming LEWIS (ed.): **British India: Imperialism or Trusteeship**; D.C.Heath, BOSTON, 1962, s. 13-14.

340 “...[Avrupalılar’ı] başkalarından ayıran bir denizcilik teknolojisi de bulunmuyordu. Sahip oldukları bir fırsattan ibaretti: Erişebilme kelimesinin dar anlamıyla bir konum avantajına sahiplerdi. Bu noktayı vurgulamakta yarar var. Eğer Batı yerküre, örneğin Güney Hindistan merkezlerine Avrupa merkezlerinden daha yakın olsaydı, büyük ihtimalle Hindistan kapitalizmin beşiği, burjuva devriminin yatağı ve dünyanın efendisi olacaktı.” -J.M.BLAUT: s.258.

341 G.THOMSON: s. 61-62.

342 Romesh DUTT: “**The Nationalist Critique**”; Martin Deming LEWIS (ed.): B (ed.): **British India: Imperialism or Trusteeship**; D.C. Heath, Boston, 1962, s. 2-3.

343 “Bulunmaz Hint kumaşı” sözü, Hindistan yapımı kumaşların kalitesini belirtmektedir.

344 R. LURAGHI: s. 161-162.

345 J. NEHRU: s. 14.

ve konsolosluklarının giderleri, Akdeniz filosunun harcamaları, İngiltere'yi 1868'de ziyaretinde **Sultan Abdülaziz**'in ağırlanması için harcanan para da Hint halkına ödettirilmiştir.³⁴⁶

Sonuç şudur: 1770'de açlıktan Bengal ve Bihar halkının üçte biri,³⁴⁷ 1877-1878, 1889-1892 ve 1900'de milyonlarca insan ölecektir. İngiliz resmi verilere göre ise açlıktan ölenlerin dönemlere göre sayısı kesin olmamakla birlikte şöyledir: 1800-1825: 1.000.000, 1825-1850: 400.000, 1850-1875: 5.000.000, 1875-1900: 15.000.000!...³⁴⁸

Bu sömürü, önceleri İngiliz Devleti'nin denetimi dışında çalışan tacirler tarafından kurulan Doğu Hindistan Kumpanyası tarafından yapılıyordu. Kumpanya'nın yöneticileri elinde silahlı güç bulunan sorumsuz, yalnızca daha çok zenginleşmeyi amaçlayan, *"imparatorluk içinde imparatorluk kurmuş"*, acımasız ve ahlâk tanımayan kişilerdi.³⁴⁹ Kumpanya'nın Hindistan'da ticaret yapmasına 1833'te son verilecek, 1859'da da tümünden kapatılacaktır. Kumpanya'da görevli bir İngiliz 1769'da şöyle yazmış:

"Bir İngiliz'in, Kumpanya'nın yönetimini ele alışından beri bu ülkede yaşamakta olan insanların durumlarının daha da kötüye gitmiş olduğunu düşünmek zorunda kaldığı zaman, utanç duyması gerekir. Keyfi ve despotik yönetimler altında bile refah içinde olan bu ülke, şimdi yıkılmanın eşiğinde bulunmaktadır."³⁵⁰

İngiltere'nin Hindistan Genel Valisi **Lord BENTİNCK** 1834 yılında yazdığı raporunda da durumun korkunçluğunu şu sözlerle belirtilmiş bulunuyor:

"....böyle bir sefaletin ticaret tarihinde bir benzeri yoktur. Pamuk dokumacılarının kemikleri Hindistan topraklarını beyaza büründürüyor."³⁵¹

346 R.P.DUTT: : **"The Exploitation of India"**; M.D.LEWIS:4-6.

347 A.y., s. 16.

348 J. NEHRU: s. 15; R.P.DUTT: s. 50.

349 Reginald COUPLAND: **"Re-statement and Balance Sheet"**; M.D.LEWIS: s. 27.

350 R. LURAGHI: s. 155.

351 J. NEHRU: s. 17.

Hindistan'daki sömürü öyle korkunçtu ki, *“Avrupa devletlerinin, hatta Çarlık Rusyası dahil Avrupa tarzı hükümetlerin idaresinde bulunan bütün ülkeler arasında sadece Hindistan, en büyük ve öldürücü kıtlıkların pençesinden kurtulamıyordu.”*³⁵²

Bu durum karşısında İngilizler'e karşı ayaklanmalar da olmuştur. Örneğin, 10 Mayıs 1857'de paralı Hintli askerler İngiliz yönetimine isyan edecekler ve önlerine gelen İngilizler'i acımasızca öldüreceklerdir. İsyan bastırıldığında hemen öldürülmeyen Hintliler birkaç kişi birden olmak üzere ateşlenecek top namlularına bağlanıp parçalanacaklardır.³⁵³ **GANDHİ**'nin önderlik ettiği pasif direniş sırasında halkın üzerine ateş açılmış, 379 kişi ölmüş ve 1200 kişi de yaralanmıştır.³⁵⁴

1931 nüfus sayımına göre Hindistan'da 168.000 İngiliz bulunuyordu. Bunun yalnızca 12.000'i yönetimde yer almaktaydı. Hindistan'ın toplam nüfusu ise 390.000.000'dü. Bu duruma göre Hindistan'da 4.000 Hintli'ye karşılık 1 İngiliz “efendi” vardı!³⁵⁵

Çin-Afyon Savaşları

Çin'de XV. yüzyılın sonlarından başlayarak afyon, kolera ve bazı başka hastalıklara karşı kullanılan bir ilaçtı, XVIII. yüzyıla gelinceye kadar da uyuşturucu olarak kullanılmamıştı. Fakat giderek uyuşturucu olarak kullanılmasının yaygınlaşması üzerine 1729'da Merkezî Çin İmparatorluk Hükümeti afyon içimini yasaklayacak ve kullananlara ağır cezalar getirecekti. Ne var ki, İngilizler bu yasağa aldırıyorlar, Hindistan ve öteki sömürgelerinde üretilen afyonu Çin'e getirip satıyorlardı. Çin'e satılan afyonun tutarı da günden güne artmaktaydı: 1728'de 2.330 sandık iken, 1810'da 4.968, 1835'te 17.257 sandığa ulaşacaktı. Bu uyuşturucu ticaretine Amerika da katılmış bulunuyordu. Sonunda Çin yetkilileri 1839'da

352 E. HOBSBAWN: s. 179.

353 R. LURAGHI: s. 167-168.

354 R. LURAGHI: s. 284.

355 Kate MITCHELL: “**The Mechanism of British Rule**”; M.D.LEWIS: s. 71.

afyon alımını durdurdular ve getirilmiş bulunan afyona da el koydular. Bunun üzerine İngilizler, afyon satışını sürdürmek amacıyla Çin'e savaş açarak Çin kıyılarını top ateşine tuttular ve işgal ettikleri kimi yerlerde tam bir kıyım yaptılar. Sonunda 29 Ağustos 1842 yılında Çinliler Nanking Antlaşması'nı yapmak zorunda kalarak başta Kanton olmak üzere Çin limanlarını İngilizler'e açtılar, buralara yabancıların yerleşmesini ve İngiliz tacirlerinin zararları karşılığında da 15 milyon dolar ödense vermeyi kabul ettiler. 1844'te Amerikalılar ve Fransızlar da aynı hakları elde ettiler. Böylece Çinliler'in egemenlik hakları çok büyük ölçüde kısıtlanmış oluyordu. 1856 yılında, Çinliler'in bu uygulamalara direnmeye kalkışması üzerine bu defa İngilizler Fransızlar'la birlikte Çin güçlerini bir kez daha yenilgiye uğrattılar ve 1858'de Tienşin Antlaşması'nı imzalamak zorunda bırakıldılar. Buna göre, daha başka limanlar da yabancılar açıldı, yabancılarının Çin'in iç bölgelerine kadar girmelerine, mülk sahibi olmalarına ve Hıristiyanlık propagandası yapmalarına olanak tanındı.

Halka afyon içilerek koca bir ulusu uyuşturmanın ve bundan fahiş kâr edinmenin adı “ticaret özgürlüğü”ydü.³⁵⁶ **LURAGHİ**, Afyon Savaşları sonunda imzalanan Tienşin Antlaşması için sömürgeciliğin Çin'e hangi yoldan girdiğini göstermesi bakımından büyük önemi olduğunu belirtiyor.³⁵⁷

Böylece, “uygar” Batılılar'ın özgeçmişlerinde *uyuşturucu ticareti* yazılmış oldu.

356 R. LURAGHİ: s. 178.

357 A.y., s.1 79.

Avustralya

İngilizler'in Avustralya'da yerli halka karşı yaptıkları vahşet, İspanyollar'ın Güney ve Orta Amerika'daki vahşetlerini aratacak türden olmuştur. Fakat arada önemli iki başkalık da vardır: İspanyollar'ın Amerika kıtasındaki vahşeti XIV. ve XV. yüzyılda yaşanmış olmasına karşın, İngilizler'inki XIX. ve hatta XX. yüzyıldadır, yakın zamanlardadır. Öte yandan, vahşetin kurbanı olan Avustralya yerlileri, Güney ve Orta Amerika yerlilerinin aksine Büyük Britanya İmparatorluğu'nun hukukuna göre bu imparatorluğun vatandaşlarıydılar.³⁵⁸ Bu nedenle de, İngiliz hukukuna göre Aborjinler'e karşı girilen bu eylemlerin suç sayılması gerekirken, bu gerçek gözardı edilmiş, yok sayılmıştır.

Avustralya'nın yerli halkı Aborjinler, Güney Doğu Asya'dan bu kıtaya gelmişlerdi ve 15.000 yıldır bu topraklarda yaşıyorlardı, İngilizler'in kıtaya geldikleri yıl olan 1797'de sayılarının 1.000.000 olduğu sanılıyor.³⁵⁹ 1850'ye kadar İngilizler'in yerleşimlerinin büyük çoğunluğu Tasmanya'yı da içermek üzere Güney Avustralya'daydı. Bu tarihten sonra da kuzeye doğru ilerlemeye koyulmuşlardır. Bütün bu bölgelerde yüzyıl boyunca Aborjinler ortadan kaldırılmak için katliamlar yapılmış, nüfusça çoğalmalarını engellemek için erkekler hadım edilmiş, melez çocuklar annelerinden zorla alınarak kamplara konulmuştur.³⁶⁰ Bu katliamlarda atlı polisler de yer almışlardır.³⁶¹ Aborjinlerin üzerinde yaşadıkları topraklar sahihsiz/

358 Thomas James ROGERS-Stephen BAIN: "**Genocide and frontier violence in Australia**"; Journal of Genocide Research, C. XVIII, sayı 1, 2016.

359 Yale Üniversitesi Soykırım Araştırmaları Orogram'ı direktörü Profesör Ben KIERMAN İngilizler'den önce Aborjin nüfusunun 750.000 olduğu belirtmektedir. -Laura DAVIDOFF-Alan DUHS: "**Aboriginal Australia: An Economic History of Failed Welfare Policy**"; Archives of Economic History, C. XX, sayı 1; (<https://espace.library.uq.edu.au/view/UG:176965>). Bazı kaynaklar ise bu sayının 300.000-400.000 arasında olduğu görüşündedir. Örneğin bkz. M.FERRO: s.251;

360 G.ALPAR: s.211; 1910-1970 yılları arasında Aborjin annelerinin çocuklarının yüzde onu bu şekilde alınmıştır. -L. DAVIDOFF-A. DUHS: s. 5, 9.

361 T. J. ROGERS-S.BAIN: s.3.

boş arazi olarak görülerek el konulmuş, böylece yaşam alanlarından yoksun bırakılmışlardır.³⁶² İngilizler'in yerli halka karşı bu tutumları özellikle merkezden uzak bölgelerde daha acımasız olmuştur. 1911 yılına gelindiğinde bütün ülkede 31.000 Aborjin kalmış bulunuyordu.³⁶³

Bu katliamları yapan kimi İngilizler'in mahkeme önüne çıkarılıp ara sıra yargılandıkları olmuşa da, sanıklar suçsuz bulunmuşlardır. Örneğin, 1838 Myali Creek katliamı yapanlar yargılanmış ama ilk duruşmada jüri onların suçsuz olduğuna karar vermiştir. Bu yargılamada jüri üyelerinden biri *The Australian* gazetesi muhabirine göre şöyle demiş: **“Siyahileri bir dizi maymun olarak gördüm ve yüzünden ne kadar erken yok edilirlse bunun en iyisi olacağını biliyordum.... (Sanıkların) cinayetten suçlu olduklarını biliyordum, fakat hiçbir beyaz adamın bir siyahîyi vurmak yüzünden acı çekmesini birinin asla görmemesi gerekir.”**³⁶⁴

Aborjinler topraklarından sürülür, yaşam kaynakları ellerinden alınır ve av hayvanı gibi avlanırlarken bu arada bazı toplu katliamlar da yapılmıştır. Örneğin, 1838 yılının Mayıs ayında askerler tarafından Fermantle'de yapılan saldırı bunların ilklerindendir. Arkasından 1833-184 Convincing Ground katliamı, 1838 Waterloo katliamı gelmiştir. 1842 Kilcoy yerleşimdeki çobanlar ise 60 Aborjin'i zehirleyerek öldürmüşlerdir 1857 ve 1861 Horner Bank ve Cullin-la-Ringo'da yerleşimler ve polis üç ay içinde yaklaşık 400³⁶⁵ Aborjin'i katletmişlerdir. Son büyük katliam 1928'deki Coniston'da olmuştur.

Tasmanya'da olup bitenler, soykırım için bir örnek olarak genellikle kabul edilmektedir.³⁶⁶ O nedenle Tasmanya'ya biraz daha yakından bakalım:

İngilizler, Tasmanya'ya 1803 yılında geldiklerinde, bu toprak-

362 Ancak 1992 yılında, Avustralya Yüksek Mahkemesi, bu anlayışın geçersiz olduğuna karar verecektir. -L. DAVIDOFF-A. DUHS: s. 8.

363 L. DAVIDOFF-A. DUHS; s. 5.

364 T. J. ROGERS-S. BAIN: s. 11.

365 A.y., s. 7.

366 A.y., s. 14.

larda 4.000-15.000 kadar Aborjin denilen yerli halkın yaşadığı sanılmaktadır. 1835 yılına gelindiğinde 400'den az Aborjin vardı. Bu sağ kalanlar da toplama kamplarına kapatılacak, kamplardaki insanlık dışı koşullar nedeniyle de 1347'de ancak 47 Aborjin sağ kalabilecektir. Başka bir deyişle, Tasmanya'daki yerli halkın neredeyse tümü yok edilmiştir. Oysa, Güney Doğu Asya'dan Avustralya'ya gelen Aborjinler binlerce yıldır bu ülkede yaşamaktaydılar. Gerçi, ilkindiler, yazıları yoktu ama düzenli bir toplumsal yaşamları vardı.

İngiliz hükümeti, Londra'dan en uzak olan bu kıtayı bir ceza sömürgesi olarak değerlendirmiş, yerleşimci İngilizler'in yanı sıra İngiltere'de ağır suçlar işlemiş olan mahkûmları da göndermişti. Öyle ki, 1822'de 12.464 İngiliz'in %58'i mahkûmdur.³⁶⁷ Bunlar zorunlu çalışmaya tabiydi ama cezalarını bitirenler serbest yerleşimci oluyorlardı. İlk sorun da bu mahkûmlar yüzünden çıkmış bulunuyor. Mahkûmlar olanak buldukça kaçacaklar, çeteler halinde yerleşimcilerin çiftliklerine saldıracaklar, Aborjinleri gördükleri yerlerde öldürecekler ve kadınlarına tecavüz edeceklerdir. Bu çete üyelerinden 134'ü 1 Ocak 1823-24 Ağustos 1827, 260'ı 1824-1836 yıllarında idam edilmiş olması, bunların bölgede yaşattıkları terörü anlamaya yeter.³⁶⁸ Ancak, tecavüz eylemleri yalnızca bu mahkûmlara özgü değildi. Yerleşimciler de üzerlerinde bir giysi olmadan çıplak olarak gezen Aborjin kadınlara tecavüz etmekte gecikmeyeceklerdir. Bu eylemlerinin sonucunda melez çocuklar olunca da bunlar annelerinden alınarak kamplara konulmuşlar, oralarda yetiştirilmişlerdir. Çocukların kendi dillerinde konuşmaları yasaklanmış, köklerinden koparılmışlardır.³⁶⁹

Çetelerin saldırıları sürerken yerleşimciler de insandan saymadıkları Aborjinler'i av hayvanı gibi öldürmeye koyulmuşlardır. Zaman zaman bu cinayetlere askerler de katılmışlardır. Gerçekte amaç, toplayıcı ve avcı bir halk olan Aborjinler'in bu topraklardaki

367 Benjamin MADLEY: "From Terror to Genocide: Britain's Tasmanian Penal Colony and Australia's History of Wars"; Journal of British Studies, C. XLVII, sayı 1, Ocak 2008, s.82.

368 B. MADLEY: s. 85-86.

369 G. ALPAR: s. 211.

varlığına son vermektir. Bu çerçevede 3 Mayıs 1804'te İngiliz askerleri 50'ye yakın Aborjin'i topluca öldürecekler ve bu olay **Risdon Cove Killings** olarak anılacaktır.³⁷⁰ Gerçi bu dönemde kâğıt üzerinde bir Aborjin'i öldürmek ya da tecavüz etmek suç sayılıyordu, ama bu son olayda da görüldüğü üzere, hiçbir olay için soruşturma açılmıyordu.

Bu arada, göçmenler iş gücü yokluğu nedeniyle Aborjinler'in çocuklarını kaçıracak ve erkekleri vurup kadınları alarak onları köle olarak çalıştırmışlardır.³⁷¹

Bu olaylar ve su ve yiyecek kaynaklarının (ki başlıca yiyecekleri kanguru idi) yok edilmesi, av alanlarının ellerinden alınması yüzünden 1826 yılının Ağustos ayında yalnız buldukları mahkûmları ve yerleşimcileri öldürmeye başlamışlardır. Vali, bunlara karşı özel birlikler oluşturduğu gibi yerleşimciler de kendi aralarında bu amaçla örgütlenmişlerdir. İngiliz yönetimi 29 Kasım 1826'da Aborjinler'i "düşman" ilan ederek görüldükleri yerde öldürülmelelerine resmen olanak sağlayacaktır. Bundan böyle Aborjin öldürmek, daha doğrusu avlamak, kâğıt üzerinde bile suç olmaktan çıkmış oluyordu. Artık beyazlar arasındaki genel kanı, Aborjinler'in insan değil, maymun ile insan arası bir yaratık olduğu ve yok edilmedikçe rahat yüzü göremeyecekleri olmuştu.³⁷²

Şubat 1828'de sıkıyönetim ilan edilecek ve Sömürgeler Bakanı **Sir George MURRAY**, Aborjinler'in ancak "terör" yoluyla dizginlenebileceğine karar verince, bütün Aborjinler'in kökünü kazımak üzere yeni getirilen askerî birliklerle geniş çaplı bir katliam başlayacaktır.³⁷³

1835 yılına gelindiğinde ancak 317 Aborjin sağ kalmış bulunuyordu. Bunlar da Tasmanya'dan Flinders adasındaki Wybalenna'ya toplama kampına kapatılmış, 1838'de kamp kapatıldığında yalnızca 47 Aborjin sağ kalmıştı. Ekim 1847'de sağ kalanlar Van

370 B. MADLEY: s. 89.

371 A.y., s. 89.

372 A.y., s. 90-93.

373 A.y., s. 96-99.

Diemen's Land'de Oyster Bay'e yerleştirileceklerdir.³⁷⁴

Sonunda bu denli ezilen, horlanan, kendi toplumsal düzenleri ve değer yargıları yok edilen ve sağ kalmayı başarabilen ama işsizlikle boğuşan Aborjinler, içine sürüklendikleri yoksulluk, sağlıksız koşullarda üst üste yaşamak zorunda kalmaları yüzünden büyük ölçüde alkolizm bataklığına sürüklenmişler, aralarında intiharlar sıklıkla görülmeye başlanmış, içinde bulundukları koşullar ve bunların neden olduğu hastalıklar yüzünden ölüm oranları artmış bulunuyor. Her ne kadar son dönemde Avustralya hükümeti bazı iyileştirme programları uygulamak istemişse de bunda başarı sağlanamamıştır.³⁷⁵

374 A.y., s. 101-103.

375 L. DAVIDOFF-A.DUHS: s. 10-12, 14.

KAPİTALİZM VE VAHŞET

Yeni Dünya'dan Avrupa'ya akan altın, gümüş ve yağma sonucunda elde edilenler, kapitalizm için "ilk birikim"i sağlamıştır. Buna köle emeğini de eklemek gerekir. Başka bir deyişle, incelediğimiz zulüm ve vahşet, "*medenî dünyanın inşasının harcı olmuştur.*"³⁷⁶⁻³⁷⁷ Ne var ki, kapitalist gelişimin kendisi de bir zulüm kaynağıdır, acımasız emek sömürsüdür. İleride görüleceği üzere bu sömürü, artık kılık değiştirmiştir ama özü yine aynıdır. Demek ki, bir yandan sömürgelerin yağmalanmasıyla "kapital" için ilk birikim sağlanmış, öte yandan kapitalist üretim sürecinde emek sömürüsüyle gelişim gerçekleşmiştir. **Karl MARX**'ın sözleriyle, "*sermaye vampir gibi ancak canlı emek emmekle hayatta kalan ve ne kadar fazla emek emerse o kadar uzun yaşayan, ölü emektir.*"³⁷⁸

Kapitalizm, ülke içi emek sömürüsüyle yetinmeyecektir. Artık yeni bir aşama söz konusudur: Sömürgelerin sömürülmesi. Bu, ucuz (bazan bedava) işgücü, bol hammadde, kârlı pazar demektir. Ama aynı zamanda da sömürülen ülkenin insanları için giderek yoğunlaşacak ve yeğinleşecek olan sefalet, açlık, hastalık, ölüm olacaktır.³⁷⁹ Bir işçinin o zaman dediği gibi, böyle bir düzende çalışmaktansa köle olmak daha iyi idi.³⁸⁰

Şu halde kapitalizmin kendi işçi sınıfına reva gördüğü vahşeti, yoksulları çalışmaya zorlamak için sert önlemler alan³⁸¹ İngiltere örneğinde görelim. İngiltere'yi ele alıyoruz; çünkü İngiltere, sanayi devriminde, kapitalist gelişimde ve sömürgecilikte başı çeken ülkedir. Kaldı ki, **ENGELS**'in dediği gibi "*proleterya tüm yönlerden ve*

376 T. TATAR: "**Sömürgecilik ve....**"; s.20.

377 G. THOMSON: s. 65 v.d..

378 Karl MARX: **Kapital**; C.I, 2.Kitap, çev. Mehmet SELİK, Sol yyn., Ankara, 1966, s.150.

379 Daha sürecin başlarında dilencilikle geçinen kitleler belirmişti. İngiltere'de bunları tanımlamak için serseri, dolandırıcı anlamına gelen "rogue" sözcüğü bulunmuştu. Kraliçe Elizabeth döneminde bu yoksullar Londra nüfusunun yaklaşık üçte birini oluşturuyordu. -P. SMITH: s. 113.

380 Yoksul Yasası Komiserleri'ne verilen bir ifadeden -E. P. THOMPSON: s. 281.

381 P. SMITH: s. 115.

tüm ilişkileri içinde en iyi İngiltere örneği üzerinden incelenebilir.”³⁸²

ENGELS, “birçok kişinin açlıktan öldüğü”³⁸³ İngiltere’de; “**Journal of the Statistical Society**’ye göre 1840’da St. John ve St. Margaret bölgelerinde 5,294 ‘konut’ta (Tabii onlara böyle bir isim takmak doğruysa) 5.366 iş ailesi, yaş ya da cinsiyet ayırımı olmadan tam 26830 erkek, kadın ve çocuk bir arada yaşıyorlardı. Bu ailelerin dörtte üçünün sadece bir tek odası vardı.”³⁸⁴ dedikten sonra St. Philip VAIZI G. ALSTON’un basında yer alan şu açıklamasını anmaktadır:

“...bölgedeki on aile reisinin bir tanesinin bile iş elbisesinden başka giyeceği yoktur, zaten olan iş elbiseleri de çok kötü durumda ve paramparçadır. Gerçekten de birçoğunun bu paçavralardan başka geceleri üstlerine örtecek hiçbir şeyi ve bir ot torbasından başka yatakları yoktur.”

Açlıktan ölen bir kadının bulunduğu odada yapılan incelemede ise odanın zemininde bir delik açıldığı ve bunun tuvalet olarak kullanıldığı görülecektir.³⁸⁵ İşçi sınıfının durumu 12 Ekim 1843 günlü *Times* gazetesinde şöyle belirtiliyordu:

“...yoksulluk, kıtlık, hastalık ve yüzlerce dehşetli yüze bürünmüş kötülü bedenleri ve ruhları birer birer tüketmekte! Yaşça genç, günahkârlıkta ve çilekeşlikte ise olgun, toplumdan dışlanmış kadınlar açlıktan, pislikten ve hastalıktan çürüyorlar....”³⁸⁶

ENGELS, bu kapsamda resmî belge ve raporlar, basında çıkan haberlerle işçilerin durumlarını göz önüne sermekte ve doktorların çocuk işçilerin insanı dehşete düşüren durumlarına ilişkin raporlarına ve açıklamalarına kitabına almış bulunuyor.³⁸⁷

ENGELS’ten sonra **Karl MARX** da, *Kapital*’in birinci cildi-

382 Friedrich ENGELS: İngiltere’de Emekçi Sınıfların Durumu: Kişisel Gözlemlerden ve Otantik Kaynaklardan; çev. Oktay EMRE, 2. basım, Ayrıntı yyn., İstanbul, 2019, s. 44.

383 A.y., s. 63.

384 A.y., s. 66-67.

385 A.y., s. 67.

386 A.y., s. 69.

387 Çocuk işçiler için örneğin bkz. a.y., s. 170 vd..

nin ikinci kitabında, İngiltere’de kapitalizmin doruğa ulaştığı XIX. yüzyılda “İspanyollar’ın Amerikan Kızılderilileri’ne reva gördükleri vahşetin bile aşamadığı”³⁸⁸ korkunç durumu, resmî rapor ve belgelerden, yetkili-görevli kişilerin açıklamalarından belirtmiş bulunuyor. Örneğin, Nottingham kent meclisinde 14 Ocak 1860’da ‘belediye başkanı **Broughton CARLTON**’un yaptığı konuşmadan:

“...9 ve 10 yaşındaki çocuklar gece yarısından sonra saat 2, 3 veya 4’te kötü ve pis yataklarından zorla alınıp geceleyin 10, 11, 12’ye kadar çalıştırılıyorlar....Elleri, kolları ve bütün vücutları harap oluyor, kavruk ve güdük yaratıklar haline geliyorlar; yüzleri bembeyaz, ifadeleri insanlıktan uzak, bütün insanlıkları tamamiyle yok olup gitmiş, sanki taştan yapılmışlar gibi; görüşleri bile insana dehşet veriyor.”³⁸⁹

Children’s Employment Comissioner’e 1841’de verilen rapor, **Longe**’un 1860 ve 1863 raporları ve **Dr. GREENHOW**’un *Privy COUNCIL*’ın isteği üzerine 1860’daki raporunda tanık olarak dinlenen çocukların anlatımlarına yer verilmiş. Bunlardan ikisini okuyalım:³⁹⁰

William WOOD, 9 yaşında, çalışmaya 7 yaşında başlamış:

“Hafta içinde her gün akşamları 9’a kadar çalışırım.”

Demek ki bu çocuk günde 15 saat çalışıyormuş.

J. MURRAY, 12 yaşında:

“Sabahları saat 6’da, bazan 4’te gelirim. Bu sabah saat 6’ya kadar bütün gece çalıştım. Dün gecedan beri uyumadım....Bütün gece çalıştığım zaman ayrıca bir şey almam. Geçen hafta iki defa bütün gece çalıştım.”

Tanık olarak dinlenen çocuklardan 270’inin 18 yaşın altında, 40’ının 10 yaşından küçük, 10’unun 8 yaşında, 5’inin 6 yaşında olduğunu da belirteyim.

Kuzey Staffordshire Hastahanesi’nde **Op. Dr. Charles PARSONS**:

388 A.y., s. 167.

389 Karl MARX: **Kapital**; C.I, 2.Kitap, çev. Mehmet SELİK, Sol yın., Ankara, 1966, s. 168.

390 s. 169.

“İstatistiklere dayanarak değil, sadece kendi gözlemlerime dayanarak konuşabilirim; ama sıhhatleri, ana babalarına ve kendilerini çalıştıranların kazanç hırslarına kurban edilen bu zavallı çocukları gördükçe, kanımın hep beynime sıçradığını ifade etmekte tereddüt etmem.” ³⁹¹

Aynı hastanenin başhekimisi **Dr. J. I. ARLEDGE**’in 1863 yılındaki raporu:

“Kadın ve erkek bu iş kolunda çalışan insanlar, bir sınıf olarak, fizik bakımından da moral bakımından da soysuzlaşmış [dejenere olmuş] nüfusu temsil ederler. Genel olarak, boysuz ve çelimsizdirler, yapıları biçimsizdir ve çok kere bozuk teşekkül etmiş bir göğüsleri vardır. Zamanı gelmeden ihtiyarlar, vaktinden önce ölürlər.”

Doktor, bu işçilerin kansız olduklarını, karaciğer ve böbrek hastalığı yaşadıklarını, romatizmaya yakalandıklarını ama özellikle zatürre, verem, bronşit ve astımın yakalarını bırakmadığını da raporunda yazmış bulunuyor.³⁹² Öte yandan, *“Doğu Yakası’ndaki koşullar öylesine iğrençti ki, doktorlar ve belde görevlileri görevleri sırasında hayatlarını tehlikeye atıyorlardı. Üstelik....en kötü koşullar Sanayi Devrimi’nin hızla büyüyen kentlerinde görülüyordu....Tekstil yörelerinde.... Çürüme, bodrum odaları ve anlatılması imkânsız pislik söz konusuydu.”*³⁹³⁻³⁹⁴

Bir başka hekim, **Dr. Turner THACKRAH**, Manchester pamuklu dokuma fabrikasında çalıştırılan çocukları anlatıyor:

“...hemen hemen istisnasız hasta görünüşlü, küçük, hastalıklı, çıplak ayaklı ve kötü giyinmiş. Pek çoğu yedi yaşından yukarı görünmüyordu....”

³⁹¹ s. 171.

³⁹² s. 170-171.

³⁹³ E. P. THOMPSON: s. 395.

³⁹⁴ *“...anlamadıkları bir toplumsal felâketle karşı karşıya kalan, yoksul bırakılmış, sömürülmüş, sıkıntı ve pisliğin bir arada bulunduğu varoşlara ya da durmadan genişlemekte olan küçük ölçekli endüstri köylerine tıktırılmış, gırtlığına kadar ahlâki çöküntüye batmış yığınla insan vardı.... Denetimsiz bir endüstrileşmenin ve kentleşmenin neredeyse kaçınılmaz eşlikçisi olan yoğun bir alkolizm.... Fuhuşun ve diğer serbest cinsellik türlerinin yaygınlaşması....Bu kentsel bozulmanın en gözle görülür sonucu (özellikle suyla yayılan) salgın hastalıkların....yeniden hortlaması oldu....”* -E. HOBBSAWN: s. 221-222.

Pamuk işinde çalışanlara gelince:

“....dumura uğramış, mecalsizleşmiş ve ahlâkı bozulmuş insanlar, yaşlanmayacak erkek ve kadınlar ve hiçbir zaman sağlıklı yetişkinler olamayacak çocuklar şeklinde dejenere bir ırk gör-düm....”³⁹⁵

Bu da sekiz yaşındaki bir kız çocuğunun *Çocukların İstihdamı Komisyonu*’nun (1842) raporunda yer alan anlatımından:

“İşimi ışıksız yapmak zorundaydım ve korkuyordumIşık olunca bazan şarkı söylerdim ama karanlıkta şarkı söylemeye cesaret edemezdim.”

Bu çocuk, günde 13 saat çalıştırılıyormuş!³⁹⁶

2 Temmuz 1863 günlü *The Times* gazetesinde yer alan şu satırlara yorum yapmanın gereksiz olacağını sanıyorum:

“Pek çoğumuz o kanıdayızdır ki, biz kendi genç kadınlarımızı, kırbaç darbeleri altında değil de açlığın kamçısı altında öldüresiye çalıştırdığımız sürece, doğuştan köle sahibi olan ve kölelerini hiç değilse, iyi besleyen ve dayanılabilir şekilde çalıştıran ailelere veryansın etmeye hemen hemen hiçbir hakkımız olamaz.”³⁹⁷⁻³⁹⁸

Yoksul halk bu insanlık dışı sömürü altında yaşamını sürdürmeye çabalarken,³⁹⁹ bir yandan da bilinçlenmelerini ve örgütlenmelerini engellemek üzere siyasal baskı altındaydılar.⁴⁰⁰ Öte yandan, egemen sınıf tarafından aşağılanıyorlardı da:

“Zararlı, melez küçük çiftçi, avlusundaki dişi domuz gibidir...”⁴⁰¹

395 E. P. THOMPSON: s. 404.

396 E. P. THOMPSON: s. 411.

397 E. P. THOMPSON: s.184, n.90. Burada söz konusu olan ABD’deki zenci köleliğidir.

398 Ayrıca bkz. Karl MARX: C.I. 5. Kitap s. 119 vd..

399 Thompson’un A.G.K. s.360’da yer verdiği *Jone o’ Grinfilt* baladından:

**Her gün, bugün son gündür diye altı hafta yün tarakladık,
Sonunda aklıktan ölene kadar bekledik ve elimizden geleni yaptık;
Isırgan otları yeterliyken, ısırgan otlarıyla beslendik...**

E. P. THOMPSON: s. 360.

400 E. P. THOMPSON: s.253.

401 E. P. THOMPSON: s. 276.

“....çeşitli bahanelerle köy topluluğunu aldatmaya çalışan dalavereci alçaklardır.”⁴⁰²

İşçiler, durumlarını düzeltmek amacıyla girişimlerde bulunacak, zaman zaman da direnişe geçeceklerdir. Örneğin:

1792 Londra Yazışma Derneği kurulacaktır. Amacı, esnaf, dükkâncı, teknisyenlerin parlamento reformu için çalışmalarıydı. Derneğin üye sayısı hızla artınca 12 Mayıs 1794'te dernek başkanını **Thomas HARDY** vatana ihanet suçlamasıyla tutuklanacak, evi aranacaktır.⁴⁰³⁻⁴⁰⁴

1802 yılı Kasım ayında 40 kadar işçi ve asker darbe yapmayı planladıkları savı ile tutuklanacak, yargılama sonunda liderleri **Albay DESPARD** kafası kesilerek öldürülecek, cesedi, albay ve adamları daha önceleri tavernalarda toplanmayı âdet edinmiş oldukları için, taverna taverna dolaştırılacaktır.⁴⁰⁵

1811-1813 Luddite denilen makineleri kırıp parçalama eyleminden sonra böyle yapanlara Parlamento ölüm cezası getirecektir.

1812 Kasım-Aralık aylarında dokumacı grevleri olacak, liderler tutuklanacak ve çeşitli cezalara çarptırılacaklardır.⁴⁰⁶

1816 East Anglia'da yiyecek için ayaklanmalar olacak, mülk sahiplerinden zorla para alınacak, harman makineleri kırılacak, ancak ayaklanmalar sert bir biçimde bastırılacaktır.⁴⁰⁷

1819'da Manchester'de işçi ayaklanması olacak Peterloo kıyımı asker kullanılarak yapılacaktır.

The Times gazetesinde yer alan bir haber şöyleydi:

“Ocak'ın 9'unda [1831] Buckingham'daki bir kağıt makinesi-ni kırdıkları gerekçesiyle 23 tutukluya ölüm cezası verildi; ayın

402 A.y., s. 277.

403 A.y., s. 49-50.

404 Thompson, bu derneğin önemini şöyle belirtiyor: “....siyasetin herhangi bir kalıtsal elitin ya da mülk sahibi gurubun korunmuş alanı olması nosyonunun sonu demektir.” -a.y., s. 54.

405 A.y., s. 582 vd..

406 A.y., s. 653.

407 A.y., s. 283.

11'inde Dorset'te üç kişiye, tehdit yoluyla para aldıkları, iki kişiye hırsızlık nedeniyle, Norwich'te elli beş kişi ayaklanma ve makine kırmaktan suçlu bulundu; tehditle para almaktan Ipswich'te üç kişi; Petworth'da ayaklanma ve makine kırmaktan yirmi altı kişi; Gloucester'de otuza yakın kişi; Oxford'da yirmi dokuz kişi, Winchester'de kırka yakın kişi suçlu bulundu, altısı infaz için ayrıldı....Salisbury'de kırk dört tutuklu hüküm giydi.”⁴⁰⁸

ENGELS de adı geçen kitabında bu kapsamda yapılan grevlerle ve bunlara gösterilen tepkilere yer vermiş bulunuyor.

İç ve dış sömürü yoluyla gelişen sanayi kapitalizmi, sömürgecilik yoluyla bu alanda henüz varlık gösterememiş olan ülkelerin gelişmelerini engellemiş, işgücünü ya yok etmiş ya da kendi çıkarları doğrultusunda kullanmış, doğal kaynaklarına el koyup tüketme sürecine girmiş, meta üretimine son vererek açık pazar durumuna getirmiştir. Böylece, gelişmek şöyle dursun, bu ülkeler ve insanları geriletirilmişlerdir. Ne var ki, bir süre sonra kapitalist egemen sınıflar sömürgecilik yoluyla sağladıklarının küçük bir bölümünü kendi ekmekçi sınıflarıyla paylaşarak onların durumunu göreceli olarak iyileştireceklerdir.

408 E. P.THOMPSON: s. 284.

ANADOLU'DA YUNAN VAHŞETİ

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nda yenilmesi üzerine, bilindiği gibi, İtilaf Devletleri başta İstanbul olmak üzere ülkenin birçok bölgesini işgal etmişler, bu arada Yunanlılar da İzmir'den başlayarak bu işgale katılmışlardır. Yunan işgali altındaki yerlerde Yunan ordusu ve onunla birlik olan yerli Rumlar, Türk halkına karşı tam bir vahşet sergilemişlerdir. Bu Yunan vahşeti, çeşitli yayınlarla belgelenmiş bulunmaktadır. Ancak, bir belgesel kitap, bu alanda ayrı bir önem taşımaktadır. Kitap, işgal altındaki İstanbul'da Dahiliye Nezareti (İçişleri Bakanlığı) Göçmenler Genel Müdürlüğü'nün 5 no'lu yayını olarak Ahmet İHSAN ve Şürekası (Ortakları) tarafından 1921 yılında *Atrocités Grecques en Turquie* adı altında yayınlanmış bulunuyor.⁴⁰⁹ Bu kitaptan söz etmemin ilk nedeni, işgal altındaki İstanbul'da işgal güçlerinin her türlü yayın üzerine sansür uygulamasına karşın yayınlanmış olmasıdır. Başka bir deyişle İngiliz, Fransız ve İtalyan işgal makamları kitabın yayınlanmasında sakınca görmemişlerdir. İkinci ve daha da önemli neden ise, Yunan zulmünü soruşturmakla görevli İngiliz, Fransız, İtalyan ve Uluslararası Kızılhaç yetkililerinin bu konudaki raporlarını içermekte olmasıdır. Kitapta bu soruşturma kurulu üyelerinin kendilerinin çektikleri fotoğraflar da yer almaktadır. Bu fotoğraflar kendi başlarına Yunanlılar'ın vahşetini açıkça belgelemektedir. Kitabın, Yunan işgal makamlarına karşın yayınlanmış olması ise, İngiliz, Fransız, İtalyan işgal güçlerinin kendi müttefikleri için ne düşündüğünü de ortaya koymaktadır. Bu nedenlerle, Yunan vahşetini belgelemek için başka bir kaynağa başvurmadan söz konusu kitaptan bazı bölümler alıntılanmakla yetinilecektir.

Önce soruşturma kurulu üyelerinin çekmiş oldukları fotoğraflardan birkaç tanesine bir göz atalım:

409 Yunan'ın Anadolu'daki Zulmü: Vahşet; çev. Necdet Ekinci, 2. basım, Güner yyn., İstanbul, 2013.

Yunanlılar'ın yaktığı Karacaali köyü tümüyle alevler içinde. Kurul'u getiren geminin güvertesinden çekilen bir iki başka fotoğraf: Narlı ve Kapaklı köyleri aynı şekilde yanarken. 9 yaşındaki Durmuş'un eli kesilmiş fotoğrafı. Kapaklı köyüne saldırı sırasında sırtından süngü ile yaralanan Kara Ahmet Ömer'in karısı Fatma. Kapaklı köyüne saldırı sırasında kaçmaya çalışan Arnavut Mehmet'in karısı Emine'nin dipçikle kırılan bacaklarını gösteren fotoğraf. Mehmet Ağa'nın oğlu 7 yaşındaki Hasan'ın süngü yaraları ile öldürülmüş hali. Yunan askerleri tarafından öldürülen ve İzmit Körfezi kıyısına atılan Türkler'in cesetleri. Yunan askerleri tarafından harabe haline getirilen İzmit'teki Türk mahallesi. Yenişehir'de halkın camiye doldurulup yakılan caminin durumu. Yetim bırakılan çocuklar. Karamürsel'in yıkılıp yakılmış fotoğrafı. İğrenç saldırılar sonucu aklını yitiren bir kadın. Tecavüz edildikten sonra Paslı oğlu Mehmet'in 13 yaşındaki kızı Hayriye çenesinin yarısı kopmuş durumda. Çoban Süleyman'ın Yunan askerlerinin öldürüp kafasını kesip cesedin yanına koyduğu fotoğraf.

Gerçekte bu vahşet Yunanlılar'ın İzmir'e çıktıkları daha ilk günden başlamış bulunuyordu. O kadar ki, daha o zaman İtilaf Devletlerinin temsilcileri **BRISTOL, BONOUST, HARE ve DALL'ORLO**'dan oluşan bir başka soruşturma kurulunun 19 Ekim 1919 tarihli raporlarında şu saptamalar yer almıştı:⁴¹⁰

“...Yunanlılar'ın....uyguladıkları işgal eylemi, bir uygarlaştırma girişimi olacağı yerde, daha başlangıcında bir fetih ve Haçlı Seferi görünümü almıştır.”

“Yunan birliklerinin Anadolu içlerine doğru ilerlerken ortaya koydukları ciddi ve kanlı kargaşalardan Yunan Hükümeti sorumludur.”

“Yunan üst makamlarının sorumluluğu, bölgede silahlı sivil-lerin dolaşımına izin vermesiyle başlamıştır.

Askerle ya da polisle yürütülen kimi operasyonlarda, düzenli birlikler kadar bu silahlı sivillerin yaptıklarına da göz yummuşlardır.”

410 s. 219-222.

“Menemen katliamından tek yanlı olarak Yunanlılar sorumludur....askerler, ortada hiçbir kışkırtıcı neden de yokken, savunmasız durumdaki sivil Türkler’e tam bir katliam uyguladılar.”

Yaptıkları inceleme ve soruşturma sonunda Soruşturma Kurulu üyesi ve Kızılhaç Uluslararası Komite delegesi **Maurice GEHRİ**’nin *Anadolu’da Soruşturma yapan Komisyon, 7-22 Mayıs 1921* başlıklı raporu,⁴¹¹ Anadolu’daki Yunan Vahşetini açıkça belgelemektedir. Bu rapor Kızılhaç’ın yıl 3, sayı 31 ve 15 Temmuz 1921 tarihli dergisinde de yayınlanmış bulunuyor. Bu uzun rapordaki saptamaların bazıları şöyle:

“Boğaziçi’nden 12 Mayıs günü öğle saatlerinde Bryilie adlı İngiliz torpil gemisiyle yola çıkan komisyon görevlileri 22 Mayıs’ta İstanbul’a döndü. On günde Gemlik, Yalova arasında kıyıdaki yerleşim yerlerinin çoğunu ve içerlerde birkaç yeri ziyaret etti.⁴¹²

Soruşturma yansız bir biçimde yürütüldü. Türkler kadar Rum ve Ermeniler’in de tanıklığına başvuruldu. Komisyon şu sonuçlara vardı: Yunan işgal güçleri iki aydan beri yarımada’daki Müslüman halkı bütünüyle yok etme çabasına girişmişti. Yapılan gözlemler -köylerin yakıp yıkılması, katliamlar, halkın içine düştüğü dehşet, yer ve tarihlerin anlatılanların çakışmaları, bu konuda hiçbir kuşkuya yer bırakmıyor. Kendi gözlerimizle gördüğümüz ya da izlerine rastladığımız vahşilikler silahlı sivillerden oluşan çetelerin ve düzenli ordu birliklerinin işiydi....”

“Komisyon, 12 Mayıs’ta Gemlik’e ulaştığında ertesi sabah hemen işe koyuldu; önce kundaklanmış köylere uğradı. İznik gölü yakınındaki Pazarköy (Türk), kuzeyinde Çengiler (Ermeni), Pazarköy ile Gemlik arasındaki Çeltikçi ve Gedelek (Türk) köyleriydi. Çeltikçi’de, bir önceki yangından kurtulmuş birkaç ev komisyon oraya vardığı sırada ateşe verilmişti. Büyük olası-

411 s. 226-240.

412 İtilaf devletlerinin kurduğu bir başka komisyon da eşzamanlı olarak Karadeniz üzerindeki Çatak Dağı kıyı şeridi ile İzmit körfez bölgesindeydi. O komisyonda Kızılhaç Uluslararası Komitesi’nde kimse bulunmuyordu.

lıkla kundaklamayı gerçekleştiren 4 Yunanlı asker yağmalama yaparken suçüstü yakalandı ve engellendi.”

“...kendi gözlerimle gördüğüm birkaç olay:Gedelek köyünün kadınlarını ve erkeklerini bir eve toplamışlar ve dışarıdan bombalamışlardı. O olayda bir çocuğun çenesi ve dili kopmuştu. Pazarköy’den 60 yaşındaki Huriye Hanım 5 ya da 6 Yunanlı asker tarafından ırzına geçilmiş, yaralanmış ve paraları elinden alınmıştı, kocası da gözleri önünde boğazı sıkılarak öldürülmüştü.”

“İznik başpiskoposu Visilios’la konuştum.... ‘Ben ki bir asker değil, din görevlisiyim. Bana göre bir teki bile bırakılmadan bütün Türkler yok edilmelidir’ [dedi].

“15 Mayıs Pazar günü.... Öğleden sonra Bryilie gemisi Karacali önlerine demir attı: Kıyıda 11 türk’ün cesedi ile karşılaştık. Birisi kadındı. Birkaç saat önce kurşunlanarak ve süngülenerek öldürülmüş, büyük olasılıkla kayalardan aşağı atılmışlardı. İkisi hala nefes alıp veriyordu.”

“[Askerler] 40 dolayında kadını da yanlarına alarak gitmişlerdir.”

“Bryilie gemisi, bir gün önce saat üçten beri yanmakta olan Kapaklı’ya gitti. Dumanı tüten yıkıntılar arasında bir iki kişiye rastladık yalnızca. Öteki insanlar dağlara kaçmıştı. 4’ü kadın 8 ceset vardı. Bunların üçünün üzerinden yaklaşık 15 gün geçmişti. Diğer 5’i de bir gün önce öldürülmüştü. Bir kadından hâlâ kan akıyordu. Her şey, hepsinin de oldukları yerlerde, evlerinde öldürüldüklerini gösteriyordu.”

“Kumla.... Üsteğmen Kostas, askerlerinin kundaklama olayını gerçekleştirmiş olabileceğini kabul ediyordu....Kumla’da 4 Türk’ü yakalatıp kurşuna dizdirmiştiben ve İtalyan çevirmenimiz, Yunanlı üsteğmen ve yardımcısıyla birlikte kurşuna dizilen 4 Türk’ün cesedini teşhise gittik....4 değil 7 cesetle karşılaştık. Üsteğmen onlardan sadece birisini teşhis edebildi. ‘Yalnızca tutuklanması emredilen bu insanları neden öldürttüğünü’

sorduğumda, ‘Canım öyle istedi’ diye yanıt verdi.”

“Akşam saat 17’ye doğru Gemlik’te Yorgo çetesinin şefi uğradı bize, o da Gemlikliydi; tepeden tırnağa silahlıydı....köyleri ateşe verdiğini övünerek anlattı....”

“Akköy’de...evlerin yakınında o gün öldürülmüş 60 insanın mezarı vardı.”

Gülnihal gemisiyle giden öteki Soruşturma Kurulu’nun raporundan da İzmit’teki vahşeti anlatan birkaç satır:⁴¹³

“Yapılan bir hesaba göre orada 360’ın üzerinde insan Rum ve Ermeni çeteleri ve hatta Yunan denizcileri tarafından katledilmişlerdi....özellikle de kentin uç kesiminde oturanlar, evlerinden çıkarılıp kurşuna dizilmişlerdi. Gömülmelerinden önce fotoğrafları çekilmiştirGenç kızlar ağlıyordu, ama niçin ağladıklarını sormaya gerek kalmamıştı.... Rumlar’ı gerçekleştirdiği yıkım şu aşamada ölçülecek gibi değil...”

Anlaşılan o ki, Batı uygarlığının temellerinden olan Antik Yunanlılar’ın XX. yüzyıldaki kalıntıları, gerçekten de Batılı olduklarını böylece kanıtlamışlar.

413 s. 241-245.

YAHUDİ SOYKIRIMI

1

Soykırıma Giden Yol

Batı uygarlığının Hıristiyanlık temeli üzerinde yapılandığını, bu özelliğinin belirgin olarak Haçlı Seferleri’nde, İspanya ve Potekiz’de Müslümanlar ve Yahudiler’e yapılanlarda vahşete dönüştüğünü görmüş bulunuyoruz. Sömürgecilik aşamasında ise, başka inançlarda olan yerlilerin “insan”dan sayılmadığına ve vahşetin ne boyutlara vardığına tanık olduk. Ancak, Batı dünyasında yaşanan en büyük ve korkunç vahşet, XX. yüzyılda Nazi Almanyası’nın Yahudi soykırımı ile gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, belirtmek gerekir ki, Hıristiyan Batı dünyasında Yahudiler’e karşı tarihsel süreçte beslenen düşmanlık ve aşağılama ve bu çerçevede yapılanlar, deyim yerindeyse, bu soykırımın provaları olmuştur. İlginçtir ki, ailesi Hıristiyanlık’a geçip kendisi de 6 yaşında iken vaftiz olunan ama daha sonra koyu bir atheist olan Yahudi kökenli **Karl MARX** da *Yahudi Sorunu Üzerine* başlıklı 1843’te yazdığı makalesinde şu yargılarda bulunmuştur:

“Yahudi dininin kendi esas temeli neydi? Pratik ihtiyaç, egoizm (ben-merkezcilik)”, “Para, İsrail’in kıskanç Tanrısı, ki onun yanında hiçbir Tanrı var olamaz.” “...Yahudi’nin gerçek Tanrısı kağıt paradır.”, Yahudiler’in asılsız milliyeti tüccarın ve bilhassa finansçının milliyetidir.”⁴¹⁴

Şener Aktürk’ün anlatımıyla, *“MARX’ın Yahudi-karşıtı söylemi esasen mecazî ve hattâ kuramsal olmakla birlikte, hem kapitalizmi hem de geneli itibarıyla modernizmi Yahudilikle özdeşleştirmesi, sosyalizm kisvesi altında ister istemez Yahudi-karşıtı bir ırkçılığın da fikrî temelini atıyor. Komünist rejimlerde zaman zaman Yahudiler’e karşı işlenen suçlar bir yana, Hitler’in Nasyonal ‘Sosyalist’ rejiminin Alman alt sınıflarına dayanarak, sosyalizme ve ekonomik sömürüye gönderme*

414 Şener AKTÜRK: “MARX’ın ‘Yahudi Sorunu’: Laik Devlet – Sivil Toplum Eleştirisi”; DoğuBatı D., sayı 55, Ocak 2011, s. 238-239.

yaparak, Yahudiler'in soykırımı tâbi tutulmasını meşrulaştırma çabası, MARX'ın bu söyleminin ne kadar tehlikeli olduğunu ortaya koyuyor."⁴¹⁵

Hristiyan Batı dünyasının bu düşmanlığının, daha önce de belirtildiği gibi dinsel, ama daha çok ekonomik ve siyasal nedenleri vardır. Değindiği üzere, **Hz. İsa'yı** Yahudiler'in öldürttüğü düşüncesi ve bazı boş inançlar başlıca dinsel nedendir. Ne var ki, İ.S. 135 yılında Roma'nın Yahudiler'i Filistin'de sürgün etmesi sonucunda, aslında bir tarım toplumu olan Yahudiler'e gittikleri yerlerde arazi sahibi olmalarına olanak tanınmaması, Hristiyan köle ve işçi çalıştırmalarının yasaklanması vb. nedenlerle kentlerde toplanan Yahudi azınlıklar, geçimlerini sağlamak için para kazandıracak işler yapmaya başlamışlar, bu arada Hristiyanlar için günah sayılan faizle ödünç para verme işine girişmişlerdir. Faizle alınan ödünç paranın geri ödenmesinin sevimsiz bir durum olduğu unutulmamalıdır. Kaldı ki, azınlık olmak kendi içinde dayanışmayı gerektirdiğinden, bu açıdan da göze batır olmuşlardır. Öte yandan, Hristiyan dünyasının karşısında yer alan Müslümanlar'a Yahudiler'in Kudüs'ün Araplar tarafından alınmasında karşı koymaları ve İspanya'nın fethinde Müslümanlar'a kolaylık sağlamalarından başlayarak yardım ettikleri de yaygın bir görüştü ki bunda doğruluk payı büyüktür.⁴¹⁶ Kaldı ki, İspanya ve Portekiz'den kovulduktan sonra, Polonya ve Ukrayna'dan kitlesel göçlerinde Yahudiler'in sığındıkları yer, Osmanlı Devleti ülkesi olacaktır.

Nazi soykırımına geçmeden önce, İkinci Dünya Savaşı sırasında bile, Batılı Devletler, Nazi zulmünden kaçabilen Yahudiler'e kolaylık göstermek şöyle dursun, güçlük çıkarmışlar ve hatta kaçışlarını engellemişlerdir. Örneğin, Batı Avrupa'da Yahudiler'in kaçmak için kullanabilecekleri tek ülke Portekiz'di ama 22 Ekim 1940'da hükümet Portekiz'den kaçışları yasaklamıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında ABD'nin Türkiye'deki büyükelçisi **Laurence STEIN-HARDT**, kendisi de Yahudi kökenli olmasına karşın, Amerikan

415 A.y., s. 237.

416 Yahudiler, Osmanlı Devleti'nin Hristiyan devletlere karşı kazandığı savaşları, Tanrı'nın Hristiyanlar'ın kendilerine yaptığı zulmün Türkler eliyle cezalandırılması ve onları bu zulümden kurtarması olarak görmüşlerdir. -Israel ZINBERG: **A History of Jewish Literature**; C.V, "The Jewish Center of Culture in the Ottoman Empire"-Hebrew Union Collge Press, Cincinnati, Ohio, 1974, s. 17-18.

Dışişlerine verdiği raporda Amerika'ya sığınmak isteyen Yahudiler'e vize verilmemesini, çünkü bunların alt tabakadan profesyonel kışkırtıcılar olduklarını, ülkesinin esenliği için Yahudiler'in Amerika'ya alınmamasını bildirmiştir.⁴¹⁷ 1942 yılında ABD.göçmen yasalarına göre 500.000 kişilik kontenjan açığı bulunmasına karşın, bundan Yahudiler yararlandırılmamıştır.⁴¹⁸ ABD, ancak ülkesinde daha önce gelip vatandaş olmuş Yahudiler'in birinci derece akrabası olanlara bu hakkı tanımıştır.

İngiltere'ye gelince, topraklarındaki petrolü Almanlar'a kaptırmamak amacıyla Araplar'a hoş görünmek için o sırada İngiliz sömürgesi olan Filistin'e Naziler'den kaçarak gelmek isteyen Yahudiler'in sayısını kısıtlamış, bunun dışında gelenleri güç kullanarak engellemiştir. Örneğin, savaşın ilk günlerinde Polonya'dan kaçarak Tigerhill adlı gemiyle Tel-Aviv'e ulaşabilen 1.400 Yahudi'ye karaya çıkmalarını engellemek için üzerlerine ateş açılarak, içlerinden bazıları öldürülmüşlerdir. Çekoslavakya'dan kaçarak gemiyle Hayfa'ya gelen Yahudiler tutuklanmışlar ve gerisin geriye gönderilmişlerdir. 25 Kasım 1940'da Avrupa'dan Nazi zulmünden kaçan 1.800 Yahudi Pasific ve Milos adlı iki gemiyle Filistin'e ulaşmaya çalışırken İngiliz savaş gemileri tarafından yakalanarak Kasım ayında Hayfa'ya getirilmişler ve hep birlikte Patria adlı gemiye dövülerek ve sürüklenerek bindirilmişler, Patria limandan ayrılmak üzere iken bir patlama sonucunda batmış, 250 kişi çoğu çocuk olmak üzere ölmüştür. Aynı hafta içinde Avusturya ve Çekoslavakya'dan kaçan Atlantik adlı gemiyle 1.700 Yahudi tutuklanmış ve geri gönderilmiştir. 1941, yılının Aralık ayında Romanya'dan Struma adlı gemiyle İstanbul'a gelen Yahudiler İngiltere'nin vize vermemesi ve Boğazlar'dan geçişini engellemesi üzerine Karadeniz'e geri dönmüş, Şile açıklarında bir patlama sonucu batmış, erkek, kadın ve çocuk 769 kişi yaşamını yitirmiştir.

İngiltere Hükümeti, kendilerinin öldürmediği bu Yahudileri bile bile ölüme göndermiş oluyordu. O kadar ki, 1939 yılının Nisan

417 Barry RUBIN: İstanbul Entrikaları; çev. Selim ATALAY, Milliyet yyn., İstanbul, 1994,s. 161 vd.

418 Ira A. HIRSCHMANN: **Life Line to a Promised Land**; New York, 1946, s. 197.

ayında Assandu, Assimi ve Panagia Konstario gemileriyle kaçan Yahudiler'in gerisin geriye gönderilmesi üzerine Avam Kamarası'nda Noel-Baker'in "Bu, toplama kampları mı demektir?" sorusunu Sömürgele Bakan MacDonalld şöyle yanıtlamış bulunuyor:

"Sorumluluk, bu illegal göçleri organize edenlerindir."⁴¹⁹

Arthur KOESTLER'in çizdiği şu sahne, İngilizler'in zulüm ve gaddarlıklarına ışık tutacaktır:

*"Patria'nın Hayfa limanında patlama sonucu parçalanıp batmasından bir gün önce, içinde Danzig'ten, Avusturya'dan ve Çekoslovakya'dan kaçan 1.880 kişinin bulunduğu Atlantik'te limana girmiş bulunmaktadır. Atlantik'te tifüs salgını baş göstermiştir ve bu yüzden de son 12 saat içinde 15 yolcu ölmüştür. Bu arada limanda Patria'dan denize dökülmüş cesetler kancalarla çekilip çıkarılırken Atlantik'in çocuk kadın, genç, yaşlı tüm yolcuları bir İngiliz toplama kampına zorla götürülmektedirler. 2 hafta sonra ise, pazar gününe rastlayan 8 Aralık'ta Mauritius adasındaki toplama kampına gönderileceklerdir. Filistin'den gitmemek için pasif direnişe geçmiş olan Yahudiler'in büyük çoğunluğu çırpıçlıdır. Sedyelere konulup götürülmektedirler. Bu insanlar bu tropikal adada, 1945 yılının Ağustos ayına değin tam 5 yıl kalacaklardır. İlk iki buçuk yıl erkekler eski bir Fransız hapisanesinin hücrelerine, kadınlar ise demir parmaklıkla kulübelere kapatılacaklardır, Özgürlüklerine kavuştuklarında tropikal hastalıklar yüzünden 126'sı ölmüş bulunmaktadır."*⁴²⁰

Şunu söyleyebiliriz: Bütün Hristiyan Avrupa'da yüzyıllardır beslenen ve geliştirilen Yahudi karşıtlığı, Batılılar'ın Naziler'in Yahudi soykırımını karşısında önce sessiz kalmalarına yol açmış, daha sonra da Almanlar'ın işlerini görmelerini kolaylaştırmış, soykırıma uğrayanların sayısını arttırmıştır.⁴²¹

419 Arthur KOESTLER: **Promise and Fulfilment: Palestine 1917-1949**; MacMillan & Co.Ltd., Londra, 1949, s.58.

420 A.y., s. 61 -Çetin YETKİN: **Struma: Bir Dramın İçyüzü**; 2. basım, Güner yyn., İstanbul, 2008, s. 142.

421 İsrail devleti kurulduktan sonra, devlet olarak Yahudiler'in Filistin halkına karşı izlediği siyasa, onları "mazlum" iken "zalim" yapmıştır. Benim burada söz konusu ettiğim dönem, 1948'e kadar olan, yani İsrail'in kuruluşuna kadar olan dönemdir.

Nazi Vahşeti

Adolf Hitler, *Kavgam* adlı kitabında “Yahudileri başka insanların istismardan vaz geçirmecek hiçbir zulüm yoktur” diyerek⁴²² Yahudiler’e zulüm yapmakla yetinmeyeceklerini, Yahudi sorunun çözümünün onları toptan yok etmek olduğunu belirtmişti.⁴²³ Ne var ki, Nasyonal Sosyalistler, yani Naziler, iktidara gelince “toptan yok etme” adım adım gerçekleştirilecektir.

15 Eylül 1935’te yapılan parti kongresinde alınan karar uyarınca 14 Kasım 1935 Alman vatandaşlık yasası değiştirilerek, Alman Yahudileri Alman vatandaşlığından çıkarılmış, Almanlar’la evlenmeleri yasaklanmıştır. Büyükannesi veya büyükbabası Yahudi olanlar, Yahudi; bunlardan yalnız biri Yahudi olanlar ise yarı-Yahudi sayılmıştır. Yahudiler’in ev işlerinde 45 yaşından küçük bir Alman çalıştırmalarına da yasak getirilmiştir. Yahudiler kamu görevlerinden çıkarılmıştır. Irkının ne olduğu belirlenemeyenlere, Çingeneler ve zencilere evlilik ve cinsel ilişki yasağı konulmuştur. 5 Kasım 1938’de bütün Yahudiler’in pasaportları iptal edilmiştir.

422 Adolf HİTLER: **Kavgam**; çev. A. NEJAD, 2. basım, Kağan Kitabevi, İstanbul, 1966, 1.Kitap, s.89.

423 Nazi Almanyası’nda ırkçılık yalnız Yahudiler’e karşı değildi. Zenciler de Almanlar’ın hedefindeydi. Örneğin Hitler’in zenciler için görüşü şöyleydi: **“Kaynağı itibarı ile yarın maymun olan bir mahlûku bir avukat olacak diye hayvanî bir terbiyeye tabi tutmak bir deliliktir.... Hotantolar’ı liberal meslekleri yapmaya müsait bir hale getirmek için, hayvan terbiyesi usullerine başvurmak, Allah’ın iradesine karşı büyük günah işlemektir. Çünkü bu terbiye, bir köpeği terbiyeden farksızdır.”** (Kavgam; Kitap 2, s.89). Ama vahşet açısından asıl önemlisi, özürlü Almanlar’a da, ırkın sağlığı bakımından bir dönem için yaşam hakkı tanınmamış olmasıdır. *“Almanya’da 1933’te bir yasa çıkarılarak kalıtsal akıl hastalığı olduğu varsayılanların ve kronik alkolik olanların kısırlaştırmaları yoluna gidilecek, daha sonraları bunlara özürlü olanlar da eklenecektir. 1945 yılına getirildiğinde bu işlemde geçirilenler 375.000 kişiye ulaşacaktır. Ancak, bununla yetinilmemiştir. Öjenik, ötanaziye de kapsayacak biçimde genişletilmiş ve ‘aşağı ırktan olanlar’ yaşamaya değer bulunmayanlar’ın yaşamlarına son verilmiştir. Bu cinayetler Almanya’da 1939 yılının Ekim ayında yarı gizlilik içinde başlamış ve 1941 yılının Ağustos ayına kadar sürmüştür. Bu süre içinde Alman olsun olmasın 72.000 kişi çoğunlukla taşınabilir gaz odalarında öldürülmüştür.”* -Bruce F. PAULEY: **Hitler, Stalin and Mussolini: Totalitarianism in the Twentieth Century**; Harlan Davidson, Wheeling, 2003, s.143’ten Çetin YETKİN: **Siyasal Düşünceler....**; C.IV, s. 1393.

1 Ocak 1939'da Yahudiler'in ırkını göstermeyen adlar almaları ve kullanmaları yasaklanmış ve kadınların adlarına "Sara", erkeklerinin de "İsrael" adları eklenmiştir.

1 Nisan 1933 **Yahudi Boykot Günü** olarak ilan edilmişti. Türkiye'ye gelerek öğretim üyesi olacak olan ve temel bazı yasalarımızın hazırlanmasında bulunan ve o tarihte öğretim üyesi ve Alman hukukuna göre ömür boyu yargıç sıfatıyla Almanya'da yargıç olan **Ord. Prof. Dr. Ernst E. HİRCH**, o boykot gününde tanık olduklarını şöyle anlatıyor:

"1 Nisan 1933 benim için her zaman 'Alman Utanç Günü' olarak kalmıştır. Çünkü 20. yüzyılın ilk çeyreğinin sonlarında pogrom kinciliği, Alman halkının büyük kısmında âdeta dünden hazırmışlar gibi, uygun zemin bulmuş, Almanlar Yahudi yurttaşlarına karşı ancak ortaçağlara yaraşır bir kıran tutumu alabilmişlerdir. Polis, Yahudiler'e saldırılmasına, bunların yaralanmasına, aşağılanmasına seyirci kalmış, halk da bütün bu iğrençlikler ve zorbalıklar sanki bir film perdesinde cereyan ediyormuş gibi kılı bile kıpırdamadan bakmıştır. O gün kim bilir kaç kişi SA'nın adamları tarafından sorgusuz sualsiz tutuklanmış, hakaretler yağdırılarak temerküz kamplarına sürüklenmiştir."⁴²⁴

9 Kasım 1938'de ise **Kristal Gecesi** adıyla anılacak olan vahşet yaşanmış bulunuyor. Hükümetin yeşil ışık yakması üzerine Nasional Sosyalist Almanlar her yerde dört gün boyunca Yahudiler'e, evlerine, işyerlerine saldırmışlar, yangınlar çıkarmışlar, olup bitenlere polis ve itfaiye seyirci kalmıştır. Bu saldırılar sırasında 100 kadar Yahudi öldürülmüş, birçoğu dövülmüş ve yaralanmış, 7.500 işyeri yağmalanmış, birçok ev 177 sinagog yakılıp yıkılmıştır. Bu vahşete **Kristal Gece** denilmesinin nedeni ise, saldırılar sırasında dükkânların vitrin camları kırılıp etrafa saçıldığından dolayıdır.

Kurulan toplama kampları herkesçe bilinir. Bu kamplarda 6.000.000 kadar Yahudi gaz odalarında öldürülmüş, cesetleri ya-

⁴²⁴ Ernst E. HIRSCH: **Anılarım: Kayzer Dönemi, Weimar Cumhuriyeti, Atatürk Türkiye'si**; çev. Fatma SUPHİ, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Ankara, 1997, s. 181-182.

kılmıştır. Ancak, bu arada kamplardaki insanlar, özellikle çocuklar üzerinde ölümcül tıbbi araştırmalar ve deneyler de yapılmıştır.

Şunu belirtmeden geçmemek gerekir: He ne kadar bu vahşetin Yahudiler'e yapıldığı bilinmekte ve bunun üzerinde bugüne değin kanıtlar ortaya konmuş, yayınlar yapılmışsa da, bu kamplara kapatılıp öldürülenler yalnız Yahudiler değildir; çingeneler, eşcinseller, komünistler de aynı yazgıyı paylaşmışlardır.

Ayrıca, şunu da yadsınamaz bir gerçektir: Önceleri Almanya'nın bu tutumunu görmezden gelen, binbir güçlkle soykırımdan kaçabilen insanlara kolaylık göstermeyen, hatta kaçış yollarını kapatan öteki Batılı ülkelerin de bu vahşette sorumluluğu bulunmaktadır. Kaldı ki, **Elie WİESEL**'in şu sözleri bir başka gerçeğin anlatımıdır:

*“Bütün katiller Hristiyan'dı.... Nazi sistemi bir fikir hareketinin sonucuydu ve katı bir mantığı izliyordu; bu sistem kendiliğinden ortaya çıkmamıştır, onun kökleri derinlerde, kendisini haber veren, hazırlayan ve oluşturan bir gelenekte yatmaktadır. Bu geleneği Hristiyan medenî Avrupa'nın geçmişinden ayırmak mümkün değildir.”*⁴²⁵

Dün bu acıyı yaşayan insanların bugünün mazlumlarına yardım elini uzatmaları gerekirken, unutmamalıdır ki, kendi devletlerine kavuştuktan sonra Filistin'de sergiledikleri gaddarlık da aynı şekilde tarihin sayfalarına yazılmaktadır.

425 D. E. STANNARD: s. 320.

SREBRENİTSA SOYKIRIMI

1995 yılınsa Srebrenitsa'da Sırplar ve onlarla birlik olan başka ulustan olanlarca Boşnaklar'a karşı yapılan soykırım, II. Dünya Savaşı'ndaki Naziler'in gerçekleştirdiğinden sonra Avrupa'da yaşanan en büyük ve vahşi soykırımdır. Bu soykırım, "uygar" Batılılar'ın göz yumması ve hatta Sırplar'ın eylemlerini kolaylaştırmakla yapılabilmiştir. Gerçekte Srebrenitsa soykırımı, bir dizi Sırp vahşetinin son aşamasıydı. Sırplar, her yaştan Boşnak'ı cinsiyet ayırımı yapmadan işkenceyle öldürmüşler, kadınlara tecavüz etmişler, bununla da yetinmeyerek Osmanlı'dan kalma ve Boşnaklar'a ait kutsal yerleri, tarihî eserleri yakıp yıkmışlardır. 1992-1995 yılları arasında Bosna Hersek'te 1.170.000 kişi ülkeden kaçmış, 2.200.000 kişi evlerinden yoksun kalmış, 200.000-250.000, Boşnak öldürülmüştür.⁴²⁶ Srebrenitsa'da ise bir hafta içinde öldürülenler 8.373 kişidir.⁴²⁷

Yugoslavya 1991 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre Srebrenitsa'da merkezde 7.000 kişi bulunuyordu. Çevresinde ise 36.666 kişi yaşamaktaydı. Bu nüfusun %75'i Müslüman Boşnak, %23'ü Sırp'tı. Ancak, Sırp vahşetinden kaçan Boşnaklar, Srebrenitsa kasabasına ve çevresine sığındıkları için merkezde nüfus 60.000'e ulaşmış bulunuyordu.⁴²⁸ Sırplar, kuşatma altın aldıkları bu bölgede halka yiyecek, içecek ve sağlık malzemesi ulaştırılmasına olanak tanımamaktaydılar. Savaşın ve katliamın sonunda buradaki Boşnak nüfus %2'ye düşecektir.⁴²⁹

Halkın bu bölgede toplanmasının başlıca nedeni, olayları önlemek için Birleşmiş Milletler'in Srebrenitsa'yı, diğer beş bölge ile birlikte **Güvenli Bölge** olarak belirlemiş olmasıydı.⁴³⁰ B. M. Güven-

426 İlker ALP: "Srebrenitsa Soykırımı (Temmuz 1995)"; Avrasya Etüdleri, C: LII, sayı 2, 2017, s. 157.

427 Halis AYHAN: "Bir Uygarlık İmecesi Olarak Bosna Savaşı'nın Batı'sı"; Avrasya Etüdleri, yıl 26, sayı 5, 2020, s.159.

428 İ. ALP: s. 155, 158.

429 A.y. s. 186

430 "Güvenli Bölge" kavramı için bkz. Naim DEMİREL: "Birleşmiş Milletler Güvenlik Bölge Uygulaması"; Fatih Sultan Mehmet Ü. İnsan ve Toplum Bilimleri D., Yıl 2016 Güz, sayı 8, s.111-132.

lik Konseyi kararına göre bu bölgelerin her türlü saldırıya karşı korunması gerekiyordu. Oysa, B.M. Genel Sekreteri **Butros GHALİ**, B. M. Barış Gücü komutanına görevlerinin askerî güç kullanmayı kapsamadığını, insani yardımla sınırlı olduğunu bildirecektir. Ayrıca, güvenli bölgede bulundukları gerekçesiyle Boşnaklar silahsızlandırılmış, silahları ellerinden alınmıştı. Bu arada bazı Boşnaklar başka bölgelere gönderilmiş bulunuyordu, bu nedenle de Srebrenitsa'da 10.000'i çocuk olmak üzere 42.000 kişi kalmıştı.⁴³¹

Sırplar 6 Temmuz 1995'te ağır silahlarla saldırıya geçeceklerdir. İçlerinde Yunan, Bulgar, Romen, Rus ve Ukranyalı gönüllüler de bulunuyordu.⁴³²⁻⁴³³ O sırada bir Hollanda taburu Srebrenitsa Güvenli Bölgesi'ni korumakla görevlendirilmişti. Ne ver ki, Albay **Thom KARREMANS** komutasındaki bu birlik saldırıyı önlemek için hiçbir şey yapmayacağı gibi, üstelik kendi gözetleme noktalarından da ayrılarak kamplarına çekilmişti. Dahası, bir grup Boşnak kampa sığındıklarında Hollandalı askerler bunları silah zoru ile çıkararak Sırplar'a teslim edeceklerdir. Bununla da yetinmeyen Hollandalılar, Sırplar'ın askerî araçlarına yakıt vermekten başlayarak yardımlarda da bulunmuşlardır.⁴³⁴

Srebrenitsa'da yaşananlar tam bir vahşetti. Örneğin, bir dere kenarında boğazlanmış 300 kişinin başları gövdelerinden ayrılmış olarak bulunmuştur.⁴³⁵ Bu arada 15.000 kişi kaçmayı başarmıştı. Bosna'daki Boşnak güçlerine katılmayı umuyorlardı. Ancak, yolda Sırp bombardımanı ve mayınlar yüzünden birçoğu ölecek, bir bö-

431 A.y.,s.161.

432 Sırp komutan Ratko MLADIĆ, Yunan gönüllülerinin komutanı Antoni'yi bir konuşmasında överken "Yunanistanlı kardeşlerimiz bize yardım ettiler. İki Yunanlı'dan biri Antoni olsaydı ve iki Sırp'tan biri Antoni olsaydı işimiz kolaylaşacaktı. İki Rus'tan birinin Antoni olduğunu söyleyebilsem savaşımız çok daha kolay geçecekti." demişti. 13 Temmuz 1995 günlü Yunan *Ethnos* gazetesinin bir haberi de şöyleydi: "İki milletin sevgi ile dayanışmasının ve Sırp askerlerinin, Yunan gönüllülerinin kendi yanlarında mücadele etmelerinden duydukları minnettarlığın canlı ispatı olarak Yunan ve Sırp bayrakları birbirinin yanında dalgalanmaktadır." -İ. ALP: s. 170, 172.

433 Bu gönüllüler ve Sırplar'a yapılan başka askeri yardımlar için bkz. H.AYHAN: s.168-171.

434 İ. ALP: s. 173.

435 İ. ALP: s. 177.

lümü de Jader nehrini geçmeye çalışırken boğulacaktı.⁴³⁶

Soykırımın boyutu 31 Aralık 2009 tarihine kadar 133 toplu mezarın bulunmuş olmasıyla daha da belirginleşmiştir.⁴³⁷ Bu toplu mezarlar açılıp incelendiğinde aynı kişiye ait kemiklerin değişik yerlerde bulunduğu, kemiklerin birbirine karıştırıldığı, çocuklara ait kemiklerin büyüklerinki ile içiçe olduğu görülmüştür.⁴³⁸ Sırp- lar'ın böyle yapmaktaki amacı, öldürdükleri kişilerin daha sonra kimliklerinin saptanması önlemektir. Bu sayede ölüm nedenlerinin ve dolayısı ile suçlarının da saptanamayacağını ummuşlardı.⁴³⁹ Bu amaçla da, ayrıca, katliam yaptıkları yerde ölüleri gömdükleri toplu mezardan bir süre sonra cesetleri çıkarmışlar başka bir yerdeki toplu mezara taşımışlardı.⁴⁴⁰ Bu mezarları da ellerindeki Boşnak- lar'a kazdırmışlardı. Bu mezarlardan birinden kurtulmayı başaran **Mevluddin ORİÇ**'in anlattığına göre:

“Her kimde ufak bir hayat belirtisi görülürse hemen ateş edip öldürülüyordu. Çukurlara doldukları cesetlerin üzerinde dolaşarak hâlâ canlı kalan olup olmadığını kontrol ediyorlar, bazan cesetlere bile defalarca hınçla ateş ediyorlardı.”⁴⁴¹

Bu soykırımı Sırp- lar ve onlarla birlik olan bazı gönüllüler gerçekleştirmiştir ama Batılılar Sırp- lar'a âdeta yeşil ışık yakmışlardır. Fakat başta B.M.Genel Sekreteri **Butros GHALİ** olmak üzere yetkililerin Sırp- lar'a karşı hava harekâtını engellemeleri de onları birinci derecede sorumlu kılmaktadır. Çünkü hava harekâtı yapılmış olsaydı, belirtildiğine göre Sırp saldırıları duracaktı. Nitekim, iş iştenden geçtikten sonra 30 Ağustos 1995'te Sırp mevzilerinin hava-

436 Hüseyin TÜRKAN (ed.): *Yirminci Yüzyılda BM Güvenlik Konseyi Daimi Temsilcisinin İşlediği Soykırım ve Katliamlar*; “Bosna-Hersek İşgali ve Srebrenica Soykırımı”; Uluslararası Hak İhlalleri İzleme Merkezi yyn., 2. basım, İstanbul, 2014, s. 232.

437 İ. ALP: s.191.

438 H. TÜRKAN: s.231.

439 Diana B. KONTSEVAIA: “**Mass Graves and the Politics of Reconciliation: Construction of Memorial Sites after the Srebrinica Massacre**”; The University of Western Ontario Journal of Anthropology Archives C.XXI, sayı 1, 2013, s. 17.

440 A.y., s. 20.

441 Halime PEHLİVAN: “**Srebrenitsa Katliamı**”; International Social Sciences Studies Journal, C. V,sayı 51, 2019, s. 6860.

dan bombalanması ile katliamlar sona erdirilecektir.⁴⁴² Oysa, BM Güvenlik Konseyi'nin 4 Haziran 1993 günlü ve 836 kararı güvenli bölgelerini korumak için hava kuvvetlerini de içermek üzere her türlü askerî güç kullanılmasını öngörmüş bulunuyordu. Özellikle, Hollanda taburunun gördüğümüz tutumu⁴⁴³ bir insanlık ayıbıdır ama Hollanda hükümeti savaştan sonra, **MLADIĆ** ile kadeh kaldırırken fotoğrafları bile bulunan Albay **KARREMANS**'ı⁴⁴⁴ Srebrenitsa'da gösterdiği üstün başarıdan dolayı ödüllendirmesi de ayrı bir insanlık ayıbıdır.^{445/446} Ödüllendirilen yalnızca bu albay değildir; **Butros GHALİ** de "barışa yaptığı katkılar" nedeniyle Atina'da Onasis Ödülü almıştır!⁴⁴⁷ Ne var ki, Birleşmiş Milletler'in kendi içinde de Bosna Hersek'teki (ve Rwanda'daki) barışı sağlama amacına yönelik "operasyonları eleştiri konusu olacaktır."⁴⁴⁸

Sonuçta bu soykırımın sorumlusu olarak 2001 yılında Sırbistan lideri **Slobodan MILOSEVIĆ** yakalanarak tutuklanmış Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde yargılanırken ölmüştür. "Bosna Kasabı" olarak anılan **Ratko MILADIĆ** ise sonunda 26 Mayıs 2011'de

442 **Aliya İZZETBEGOVİĆ**, kendisiyle yapılan bir görüşmede çatışmaları ve katliamları bitirecek hava harekâtının neden bu kadar geç yapıldığı sorusunu şöyle yanıtlamıştır: "...öyle görünüyor ki, yaşananlar bardağı taşıran son damla olmuştu. Dünya, ne olursa olsun, kayıtsızca izlemeye daha fazla devam edemezdi" - H. TÜRKAN: s. 236.

443 Hollandalılar bu tutumlarını Sırplar'ın 30 Hollandalı askeri rehin tutmuş olmalarıyla açıklamak istemişlerdir. Hollandalı bu 30 askerin hayatlarını tehlikeye atmamak için katliamı engellemekten kaçındıklarını söylemişlerdir.

444 H. TÜRKAN: s. 235.

445 H. AYHAN: s. 165.

446 "Yakınları öldürülen Boşnak aileler Hollanda'da, Hollanda aleyhine dava açmış ancak haklı bulunmamıştı. Zira Hollanda Yüksek Mahkemesi, 2013'te görülen davada, Karremans ve iki yardımcısına yönelik suç unsuru bulunmadığı kararını vermişti. Hollanda iç hukuk yollarını tüketen aileler A.İ.H.M.'ne başvurmuştur. 'Mediha Mustafic Mujic ve diğerleri v. Hollanda' kararında A.İ.H.M., 22.9.2016'da, Srebrenica'da yakınlarını kaybeden ailelerin, mezkûr üç Hollandalı B.M. askerinin mahkemeye çıkartılmasına dair başvurusunu 'kabul edilemez' bularak reddetmiş ve yargılanmalarına gerek olmadığına karar vermiştir. Mahkemenin red gerekçesi 'bu konunun Hollanda'da yeterince incelendiği, bu kişilerin sorumluluklarının tespit edildiği, Hollanda mahkemelerinin önceki soruşturmalarının yeterli, yargılamalarının ise tarafsız ve âdil olduğu'dur"-H. AYHAN: s. 175.

447 H.TÜRKAN: s. 231.

448 Cedric RYNGAERT-Nico SCHRIJVER: "Lesson Learned from Srebrenica Massacre: From UN Peacekeeping Reform to Legal Responsibility"; Netherlands International Law Review, sayı 62, 2015.

yakalanabilmiş ve müebbet hapse mahkûm edilmiştir.⁴⁴⁹

Prof. Dr. İlker ALP'ın deyişiyle, *“XX. yüzyılın son çeyreğinde, Avrupa'nın ortasında ve bütün dünyanın gözü önünde işlenen bu insanlık ayıbı, Batı'nın, haçlı zihniyetiyle ‘Şark Meselesi’ hedefleri doğrultusunda, Balkanlar'daki Türk ve Müslümanlar'a karşı takip ettiği yok etme politikalarını ve yaklaşım tarzını anlamayı sağlayan örneklerden birini teşkil etmektedir.”*⁴⁵⁰

449 Ne var ki, *“....Uluslararası Adalet Divanı sadece Srebrenitsa'da yaşananları soykırım olarak tanımlamış, diğer bölgelerde katliama uğrayan yaklaşık 200.000 Boşnak ise savaş kayıpları olarak nitelendirilmiştir. Halbuki bu dönemde iki taraf arasında bir savaş değil, tek taraflı bir soykırım ve düzenli bir ordunun masum halkı katli yaşanmıştır.* “—Cüneyt YENİGÜN-Ümit HACIOĞLU: **Bosna-Hersek: Batı'nın Güvenini Kaybettği Medeniyet**”; Dünya Çatışmaları, C. I, 3. basım, 2010, s. 686-687.

450 İ. ALP: s. 193.

GEÇMİŞTEN GELECEĞE

“Avrupa toprağında doğup, bazı doğurgan yaban otları gibi, tüm dünyayı istila eden siyasi medeniyet dışlayıcılığa dayanır. Yabancıları ya uzağında tutmak ya da yok etmek için hep tetiktedir. Eğilimlerinde etobur ve yamyamdır, diğer halkların kaynaklarıyla beslenir ve onların tüm geleceğini yutmaya yeltenir. Başka ırkların itibar kazanmasından daima korktuğundan onlara tehlike gözüyle bakar. Kendi sınırlarının dışında ne kadar büyüklük belirtisi varsa hepsini yok etmeye çalışır ve daha zayıf insan ırklarını sonsuza kadar zayıf kalmaya zorlar.”

Herbert DESCHAMPS

1925'te Martinik adasında doğan ve Fransa'da tıp okuyarak doktor olan, Cezayir halkının Fransa'ya karşı verdiği bağımsızlık savaşımında doktor olarak görev yapan **Frantz FANON** *Yeryüzünün Lanetlileri* adlı kitabında belirttikleri gerçeğin tam bir anlatımıdır:

Dünya iki parçaya bölünmüştür, her birinde iki ayrı tür yaşar. Bir kesiminde yaşayanlar beyazdır ve beyaz oldukları için varlıkdırlar, varlık oldukları için de beyazdırlar.⁴⁵¹ Avrupa'nın varlıllığı tam anlamıyla rezilliğin sonucudur; çünkü, kölelik üzerine kurulmuş, bu kölelerin kanı ile beslenmiş, ülkelerin yeraltı ve yerüstü kaynaklarının yağmalanmasıyla oluşmuştur. Avrupa'nın gönenci ve gelişmişliği, zencilerin, Araplar'ın, Hintliler'in ve sarı ırkların alinteri ve ölü bedenleri üzerine kuruludur.⁴⁵² Yüzyıllardır kapitalistler azgelişmiş ülkelerde tıpkı savaş suçluları gibi davranmışlardır. Sürgünler, kitlesel öldürmeler, zorunlu çalıştırma ve kölecilik, varlıllıklarını, altın ve elmas rezervlerini arttırmak ve yönetimlerini yerleştirmek için kapitalizmin uyguladığı başlıca yöntemlerdir.

451 Frantz FANON: **The Wretched of the Earth**; İngilizceye çev. Constance Farrington, Grove Press, New York, 1968, s.39-40. Jean-Paul SARTRE kitaba uzun bir “Önsöz” yazmıştır.

452 s. 96.

Emperyalist ülkelerin serveti, sömürülen halkların da servetidir.⁴⁵³ Beyaz adamın gözünde yerliler, bütün uygarlık değerlerinin düşmanındırlar, kötülüğün kendisidirler, temasa geldiği her şeyi çürütürler, bozarlar; bütün güzellikleri ve ahlâkı soysuzlaştırırılar, kör ve kötü güçlerin temsilcisidirler.⁴⁵⁴

FANON'un dile getirdiği bu gerçekler, bir eksiğiyle, elinizdeki kitabın bir özeti. Gerçekten de, sömürgecilerin, kölecilerin tümü de “beyaz”dır ve dünyanın gönenç içinde yaşayanları onlar olmuşlardır ve olmayı sürdüreceklerdir de! Eksikliği ise şu: Sömürgecilik öncesi dönemde de, Haçlı Seferler’inde, Engiziyon’da, din savaşlarında tanık olunduğu üzere, vahşetin cellatları, yine beyaz Hristiyanlar’dır. Bunların ortak özelliklerinin başında tümünün Hristiyan olmaları gelir. Bunun nedeni de Hristiyan beyaz adamın doğasının vahşet ile yoğrulmuş olmasıdır. O yüzdendir ki, kapitalizmin gelişme döneminde beyazların anavatanlarında o sömürü, o acımasızlık, o insanı insandan saymamak olağan olmuştur.

Sömürgecilik döneminde Hristiyan olmak, “medenî” olmak olarak görülmüştür. **STANNARD**’ın deyişiyle, “*bu çağda Avrupa-lılar’ın zihinlerindeki vahşilik kavramı bizzat ‘Hristiyanlığın norm-larının ve yerleşik Hristiyan toplum yapısının dışında kalan; tuhaf, karışık, ham, öngörülemeyen, yabancı, olgunlaşmamış ve işlenmemiş her şeyi anlatıyordu.’Bu vahşi adam eğer insanla hayvanı bir-birinden ayıran o belirsiz sınırın sağ tarafındaysa, elbette Hristiyan terbiye ve öğretisinin ulaşamayacağı bir yerde, Hristiyanlığa döndürüle-meyecek bir durumda değil demektir.ama vahşi adam olarak var olmayı bırakmalı, ya medenileşmeli ya da medeniyete kurban edilme-liydi ki ikisi de aynı şeydir.*”⁴⁵⁵

Öte yandan, sömürgeciler, yurtlarına el koydukları halklara uygarlık götürdüklerini, ülkelerini bayındırdıklarını da öne sürüp durmuşlardır. Doğru, demiryolu, karayolu, liman, hava alanı yapmışlardır, okul da açmışlardır vb.. Ama bunlar askerî amaçlar-

453 s. 101-102.

454 s. 41.

455 D. E. STANNARD: s. 351.

la yapıldığı gibi, o ülkenin hammaddelerini, değerli madenlerini, ürünlerini anavatanlarına taşımak içindir. Örneğin, **SARTRE** Cezayir’de yapılanlar için der ki, “*Cezayir’de yapılan her şey sömürgecilerin yararına yapılmıştır. Havaalanları ve limanlardan söz bile etmiyorum: Eğer açlık ve soğuktan telef olmak için Paris’in yoksul mahallelerine gitmek istemiyorsa, bunların bir fellaha ne yararı olabilir? Ya caddeler? Bu caddeler büyük kentleri Avrupalılar’ın topraklarına, askerî üslere bağlar. Bu caddeler, Cezayirli’lerin evlerine ulaşmaları için yapılmış değildir.*”⁴⁵⁶ “[Avrupalılar için] öncelikli görev, zaman olduğu sürece onları aşağılamak, onurlarını kırmak, onları hayvanlaştırmaktır. Yani, bedenlerinin yaşamalarına izin vermek, fakat ruhlarını öldürmek. Boyun eğdirmek, ders vermek, eğitmek, bunlar sömürgecinin tutkun olduğu sözcüklerdir.”⁴⁵⁷

Fransız bakan **Jules FERY** 1985 yılında şöyle buyurmuş:

“Üstün ırkların alçak ırklara karşı hakkı vardır. Onlar için bir hak var, diyorum; çünkü onlara karşı bir görev de var. Üstün ırkların aşağı ırkları medenileştirme sorumluluğu vardır.

Önceki yüzyıllarda bu görev yerine getirilmedi. İspanyol asker ve kâşifler köleliği Orta Amerika’ya getirdiklerinde üstün ırka mensup insanların görevlerini tamamlamadılar. Fakat günümüzde Avrupalı milletlerin bu üstün medeniyet görevini dürüstlük ve büyüklükle yerine getirmelerini savunuyorum. Bugün Hindistan’da İngiliz fethinden bu tarafa, eskiye göre, daha çok adaletin, ışığın, nizamın, kamu ahlâkının olduğunu inkâr etmek mümkün mü? Afrika’daki zavallı toplumların Fransız ya da İngiliz milletinin koruması altına girmesinin iyi olduğunu inkâr etmek mümkün mü?”⁴⁵⁸

Bu, bir Batılı’nın tipik düşüncesidir. Önemi, yetkili bir kişi tarafından ve XX. yüzyılın sonlarına doğru dile getirilmiş olmasıdır. Oysa, biz bu çalışmada Avrupalılar’ın “medeniyet”ten ne anladıklarını gördük. Binlerce yıllık uygarlıkları yok eden İspanyollar’ın,

456 J. P. SARTRE: s. 16.

457 A.y., s. 57

458 Ahmet Utku ÖZENSOY: “15. ve 16.yüzyılda Sömürgecilik Hareketleri, Fiyat Devrimi ve Sömürgecilik İdeolojisi”; Tarih ve Gelecek D., C. V, sayı 3, Aralık 2019, s. 833.

Kızılderili kafa derisini getirenleri ödüllendiren İngilizler'in, Cezayir'i kana bulayan Fransızlar'ın "üstün ırk" olduğunu ileri sürmek, Batılılar'ın "üstün ırk"tan ne anladığının çok açık ve kesin kanıtıdır ve bunun Naziler'in "üstün ırk" anlayışından hiçbir farkı yoktur. Bu üstün ırk, Çin'de uyuşturucu kaçakçılığı, Afrika'da köle ticareti yapan ırktır. Bu üstün ırkın efendileri, kapitalistleri gönenç içinde keyif sürerken onlara bunu sağlamak için ölesiye çalıştırılan çocuk işçiler, yoksulluk içinde kıvranan emekçiler de aynı "ırk"tan olduklarına göre bu ne biçim bir "üstün ırk" ola ki?

Olaya bir başka açıdan bakalım: işkenceyle adam öldüren, insanları diri diri yakan, yerli halkları kadın, çocuk, yaşlı demeden kitleler halinde katleden, annelerin karnını yarıp çıkardıkları cennetleri köpeklere yedirenler, "insan" mıdır ki insanın "üstün ırkı" olsunlar. **A. CESAIRE**'nin dediği gibi, *"...sömürgecilik, tekrarlıyorum, en medenî adamı bile insanlıktan çıkarır, yerlilere duyulan nefret üzerine kurulan ve bu nefret aracılığıyla meşrulaştırılan sömürgeci faaliyet ve sömürgeci fetih, kaçınılmaz biçimde onu üstleneni dönüştürmeye yönelir, sömürgeci de vicdanını yatıştırmak için diğer insanı bir hayvan gibi görme eğilimi içine girer ve kendini ona hayvan gibi davranmaya alıştırır ve nesnel olarak bizzat kendisini bir hayvana dönüştürmeye yönelir."*⁴⁵⁹

Engizisyon tarihe karışmış bulunuyor, Batılılar'ın kendi aralarındaki din savaşları da öyle. Ne var ki, Batı dünyası, Srebrenitsa katliamı karşısındaki tutumlarında, Irak, Libya'ya saldırılarında görüldüğü üzere, hâlâ bir Hıristiyan kulübüdür. Bu, yukarıda da belirtildiği üzere Batılılar'ın hep süregelen kimliklerinin belirleyici bir öğesidir. Kendi aralarında mezhep çekişmeleri yaşayabilirler ama kendi içlerinde laik olmalarına karşın Hıristiyan olmayan dünyaya karşısında Hıristiyanlıklar.

Öte yandan, sömürgecilik döneminin geride kaldığı, sömürge-

459 A. CESAIRE: s. 74.

lerin bağımsızlıklarına kavuştuğu öne sürülse de bu da yalnızca bir aldatmacadır. “Balkanlaştırma”yı, yani “böl ve yönet “ uygulamasına bir yana bırakalım ama artık karşımızda “yeni sömürgecilik”, “yeni emperyalizm” vardır. Ülke dışındayken bir askerî darbeyle düşürülen Gana devlet başkanı ve Afrika’nın birliği için çalışan **Kwame NKURUMAH**, bağımsızlığa kavuşan bir Afrikalı olarak yeni sömürgeciliği şöyle tanımlamış:

“....çağdaş yeni sömürgecilik, sözde bağımsız devletlerin dev malî örgütler tarafından denetimine dayanmaktadır”⁴⁶⁰ “....sömürgeciliğin temelindeki etken hâlâ bu ülkeler için geçerlidir. Yeni devletler hâlâ ham madde üreticisidirler....Kapitalizm, bu son döneminde, yeni sömürgeciliğe, emperyalizmin son aşamasına dönüştü.”⁴⁶¹ “Tekelci kapitalizmin önderleri her yerde, kapitalist sistemi her ne pahasına olursa olsun üzerinde titrenmesi gereken, ideal ve ahenkli bir uygarlıkmiş gibi gösteren bir imgenin halkta yerleşmesi için çalışıyorlar.”⁴⁶²

Dünya halklarına durumlarına şöyle bir göz atmak bile, dünya nüfusunun büyük çoğunluğunun, özellikle de Afrika ve Güney Amerika’da yaşayanların, nasıl yoksulluk, sefillik içinde yaşamlarını sürdürmeye çabaladıklarını görürsünüz. Bu yoksulluk ve sefillik, beyaz adamın vahşetinin sonucudur. Vahşetin cellatları en başta, artık insanların içecekleri suyu bile ellerinden alan çok uluslu şirketlerdir ama gerektiğinde devletlerinin istihbarat örgütleri, o da olmazsa orduları onların yardımına koşar ve Irak’ta olduğu gibi çocuk, kadın erkek ayırt edilmeksizin 1.500.000 insan öldürülür. Bir de utanmadan bu katliamlar “özgürlük, insanlık, medeniyet, demokrasi” naralarıyla yapılır. *“Her biri büyümlü birer sözcük olan bu ifadeler gerçeklerle değil, kurgularla inşa ediliyor....bu mezalim, medeni dünyanın inşasının harcı olmuştur. Geride sefalet bazan da hiçbir şey kalmamıştır.”⁴⁶³*

460 Kwame NKURUMAH: **Yeni Sömürgecilik**; çev. A. SARICA, Gerçek yyn, İstanbul, 1966, s. 9.

461 s. 11.

462 s. 37.

463 T. TATAR: **Sömürgecilik ve....**”; s. 20.

Bugün her ne kadar Batılılar başkalarına çamur atarak kendi vahşetlerini örtmeye çalışsalar da, Haçlı Seferleri, Engizisyon, birbirlerini en vahşi yöntemlerle boğazlamaları, sömürgeleri paylaşmadıkları için tüm dünyayı kana ve ateşe boğan dünya savaşları, mazlum ülkelerdeki katliamları bir kere tarihin sayfalarına yazılmıştır.

Evet, “Aydınlanma”, Batı’nın eseridir. Ne var ki, Aydınlanma çağı, aynı zamanda sömürgecilik çağıdır da!

KAYNAKÇA

- James Truslow ADAMS: **Amerika Tarihi: Başlangıcından Bugüne Kadar**; çev. Ziya Yamaç, İstanbul, 1943.
- Adı Bilinmeyen Bir Süryani: **I. ve II. Haçlı Seferleri Vakayinamesi**; notlar, H.A.R.Gibb; çev. Vedii İlmen, Yaba yyn., İstanbul, 2005.
- YE. AGIBALOVA –G.BDONSKOY: **Ortaçağ Tarihi**; çev. Çağdaş Sümer, Yordam Kitap, 2. basım, İstanbul, 2017.
- Raimundus AGUILERS: **Haçlılar Kudüs'te: Bir Papazın Gözünden İlk Haçlı Seferi**; çev. Süleyman Genç, Yeditepe yy., İstanbul, 2019.
- İlhan AKİPEK: **"John Locke'un Mülkiyet Hakkındaki Fikirleri"**; Ankara Ü. Hukuk F.D., C.XI, sayı 1, 1954, s.514-524.
- Şener AKTÜRK: **"Marx'ın 'Yahudi Sorunu': Laik Devlet-Sivil Toplum Eleştirisi"**; DoğuBatı D., sayı 55, Ocak 2011, s.223-240.
- İlker ALP: **"Srebrenitsa Soykırımı (Temmuz 1995)"**; Avrasya Etüdleri, C.52, sayı 2, 2017, s.153-197.
- Güray ALPAR: **"Geçmişten Günümüze Kültürel Unsurların Sömürge Amaçlı Kullanımı"**; Al-Farabi International Journal on Social Sciences, C.III, sayı 1, Mart 2019, s.204-218.
- Anonim Haçlı Tarihi**; çev. Engin Ayan, Selenge yyn., İstanbul, 2013
- ARİSTOPHANES: **Kurbağalar**; çev. Nevzat Hatko; M.E.B.yyn., Ankara, 1946.
- İrfan ATALAY: **XVI. ve XVII. Yüzyıl Fransız Yazınında Din Savaşları Ve Agrippa D'Aubigné'nin Les Tragiques Örneği**; Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler D. Sayı 6 (Özel Sayı), Güz 2015.
- Jacques ATTALI: **1492**; çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Yapı Kredi yyn. İstanbul, 1992.
- Halis AYHAN: **"Bir Uygarlık İmecesi Olarak Bosna Savalı'nın Batı'sı"**; Avrasya Etüdleri, Yıl 26, sayı 57, 2020, s.153-178.
- Doğacan BAŞARAN: **"Pax-americana Kavramı ve Soğuk Savaş Sonrasında ABD'nin Balkanlar Politikasının Dönüşümü"**; Giresun Ü. İktisadî Ve İdarî Bilimler D., C. IV, sayı 1, İlkbahar 2018, s.37-52.

Joseph BERG: **De iniustitia belli: Violence Against Civilians in the Thirty Years War**; <http://digitalcommons.Imu.edu/honors-thesis/> 115, 2016.

Mustafa BIYIK: “**Katolik Tiranlığından Protestan Teokrasisine: John Calvin Ve Cenevre Modeli**”; Dini Araştırmalar D., C.VIII, sayı22, s.41-62.

FERİDUN BİLGİN: “**Endülüs’te Kalan Son Müslümanların (Moriskolar) İspanya’dan Sürgünü**”; Dil Bilimleri Akademik Araştırma D., C.XIII, sayı 2, 2013, s.37-61.

Feridun BİLGİN: **Katolik İspanyol İktidarında Endülüs Müslümanları’nın Kimlik Mücadelesi: Moriskolar Örneği**; Milet Ve Nihal, İnanç, Kültür ve Mitoloji D., C.XII, sayı 1, Ocak-Haziran 2014, s.51-69.

J.M.BLAUT: **Sömürgeciliğin Dünya Modeli: Coğrafi Yayılmacılık Ve Avrupa-merkezci Tarih**; çev. Serbun Behçet, Dergâh yyn., İstanbul, 2012.

Hedley BULL: “**The Importance of Grotius in the Study of International Relations**” -Hugo Grotius and International Relations; ed. Hedley Bull -Benedict Kingsbury -Adam Roberts, Clarendon Press, Oxford, 1992.

J.B.BURY: **A History of Greece to the Death of Alexander The Great**; The Modern Library, New York, tarihsiz.

J.B.BURY: **Fikir ve Söz Hürriyeti**; çev. Samih Tiryakioğlu, Varlık yyn., İstanbul, tarihsiz.

Hakkı BÜYÜKBAŞ – Nilgün ATICI: “**Liberal Demokratik Barış Kuramı: Eleştirel Bir Deneme**”; Erciyes Ü. İktisadi İdarî Bilimler F. D., Haziran-Aralık 2012, sayı 40.

ThomaS CARLYLE: “**Occasional Discourse on the Negro Question**”; Frazer’s Magazine for Town and Country, C. XL, Şubat 1849, s.537, s.527-538.

Fulcherius CARNOTENSİS: **Kutsal Toprakları Kurtarmak: Kudüs Seferi**; çev. İlcan Bihter Barlas, IQ Kültür Ve Sanat yyn., İstanbul, 2009.

Bartholome De Las CASAS: **Kızılderili Katliamı**; çev. Ömer Faruk Birpınar, 2. basım, İstanbul, 2005.

Aime CESAIRE: **Barbar Batı: Sömürgecilik Üzerine Söylev**; çev. Güneş Ayas, Salyangoz yyn., İstanbul, 2007.

Zechariah CHAFEE, JR: **Documents on Fundamental Human Rights**; New York, C.II, 1963.

- Felicien CHALLAYE: **Dinler Tarihi**; çev. Samih Tiryakioğlu, Varlık yyn., İstanbul, 1960.
- Brady COCERILL: **“The Thirty Years’ War”**; <https://ucn.ca/sites/mftn/winter2018/Pages/Pages/Article-3.aspx>
- Fatma MANSUR COŞAR: **Din Savaşları**; Evrim yyn., İstanbul, 2.basım, 2008.
- Foussel De COULANGES: **Antik Site: Yunan’dan Roma’ya Kadar Tapınma, Hukuk Ve Kurumlar**; çev. İsmail Kılıç, Epos yyn., Ankara.
- Reginald COUPLAND: **“Re-statement and Balance Sheet”**; M.D.LEWIS: s.26-40.
- Charles DARWIN: **Türlerin Kökeni**; 2.basım, çev.Öner Ünalın, Onur yyn., Ankara.
- Laura DAVIDOFF-Alan DUHS: **“Aboriginal Australia: An Economic History of Failed Welfare Policy”**; Archives of Economic History, C. XX, sayı 1; (<https://espace.library.uq.edu.au/view/UG:176965>).
- Natalie Zemon DAVIS: **“The Rites of Violence: Religious Riot in Sixteenth-Century France”**; Past and Present, sayı 59, Mayıs 1973, s.51-91.
- Naim DEMİREL: **“Birleşmiş Milletler Güvenlik Bölge Uygulaması”**; Fatih Sultan Mehmet Ü. İnsan ve Toplum Bilimleri D., Yıl 2016 **Güz**, sayı 8, s.111-132.
- Dinçer DEMİRKENT: **“Adaleti Sağlamak Değil, Hakikati İnşa Etmek: Engizisyon Yargılama Usulü”**; Ankara Barosu D., sayı 2, 2017, s.203-217.
- Herbert DESCHAMPS: **Sömürgeciliğin Sonu**; çev. J. – F.Orsan, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1965.
- İgor M. DİAKONOFF: **Tarihin Yörüngeleri**; çev. Mete Tunçay, İstanbul Bilgi Ü. yyn., İstanbul, 2004.
- John William DRAPER: **History of Connflict Between Religion and Science**; Londra, 1882.
- R.Palme DUTT: **“The Exploitation of India: A Marxist View”**; M.D.LEWIS: s.41-52.
- Çiğdem DÜRÜŞKEN: **Paulus’un Kutsal Görev Gezileri ve Anadolu Halklarına Mektuplar**; Homer Kitabevi, İstanbul, 2003.
- Friedrich ENGELS: **İngiltere’de Emekçi Sınıfların Durumu: Kişisel Gözlemlerden Ve Otantik Kaynaklardan**; çev. Oktay Emre, 2.basım, Ayrintı yyn., İstanbul, 2019.

Ali ERBAŞ: **Hıristiyanlık'ta Reform Ve Protestanlık Tarihi**; İnsan yyn., İstanbul, 2004.

Ernoul Kroniği: **Haçlı Seferleri Tarihi-Selahaddin Eyyübi Ve Kudüs'ün Fethi**; çev. Ahmet Deniz Altunbaş, Kronik Kitap, 3.basım, İstanbul, 2020.

Ahmet Hikmet EROĞLU: **"Farklı İnanıcı Tehdit Olarak Algılamamanın Sonucu: Engizisyon Terörü"**; Dini Araştırmalar D., C.VII, sayı, s.93-100.

Mehmet ESGİN: **"İşkence ve Engizisyon"**; Bozok Ü. İlahiyat F.D., C.III, sayı 3, 2013.

Frantz FANON: **Cezayir Bağımsızlık Savaşının Anatomisi**; çev. Kâmil Çileçöp, Pınar yyn., İstanbul, 1983.

Frantz FANON: **The Wretched of the Earth**; İngilizceye çev. Constance Farrington, Grove Press, New York, 1968.

Vaclav FANTA-Miroslav SALEK-JAn ZOUHAR-Ptr SKLENICKA-David STORCH: **Equilibrium Dynamics of European Pre-industrial Populations: the Evidence of Carrying Capacity in Human Agricultural Societies**; <https://royalsocietypublishing.org>, 2018.

Marc FERRO: **Sömürgecilik Tarihi: Fetihlerden Bağımsızlık Hareketlerine, 13.Yüzyıl-20.Yüzyıl**; çev. Muna Cedden, 3.basım, İmge yyn., Ankara, 2017

Eduardo GALEANO: **Latin Amerika'nın Kesik Damarları**; çev. Roza Hamen- Attila Tokatlı, Sel yyn., 2020.

Wilma GEORGE: **Darwin**; çev. Müfide Pekin, Afa yyn, İstanbul, 1986.

Hüseyin GÖKALP: **"Moriskoların Hıristiyanlaşma Süreci"**; Necmettin Erbakan Ü. İlahiyat F. D., sayı 47, 2019, s.359-376.

Hugo GROTIUS: **Savaş ve Barış Hukuku-Seçmeler**; çev. Seha L. Meray, Say yyn., İstanbul, 2011.

James A. HAUGHT: **Kutsal Dehşet: Dinsel Cinayetler Tarihi**; çev. Uğur Alkapar, Aykırı yyn., İstanbul, 1999.

Georg WILHELM-Friedrich HEGEL: **Tarih Felsefesi**; çev. Aziz Yardımlı, İdea yn., İstanbul, 2006.

Ernst E. HIRSCH: **Anılarım: Kayzer Dönemi, Weimar Cumhuriyeti, Atatürk Türkiye'si**; çev. Fatma Suphi, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Ankara, 1997.

- Ira A. HIRSCHMANN: **Life Line to a Promised Land**; New York, 1946. **Hitler's Speeches**; ed.N.H.Baynes, Oxford, 1942.
- Eric HOBSBAWM: **Devrim Çağı: Avrupa 1789-1848**; çev. Bahadır Sina Şenel, Dost Kitabevi yyn., 4.basım, Ankara, 2005.
- Leo HUBERMAN: **“Latin Amerika Ve Azgelişmişlik: Amerikan Ekonomik Müdahalesinin Tarihi”**; S.ÖZBUDUN ve başkaları: **Latin Amerika Yerlileri**”; s.37-50.
- Ionnes Kinnamos'un **Historiası**; yyn. Hz. Işın Demirkent, A.K.D.T.Y.K. yyn. 2.basım, Ankara, 2020.
- M.İLİN-E.SEGAL: **İnsan Nasıl İnsan oldu?**; çev. Ahmet Zekeriya, Say yyn., İstanbul, 1991.
- Gülşen İSTEK: **“Alman Coğrafyasındaki Cadı Vakalarında Kilisenin Rolü”**; Tarih Okulu D., yıl 12, sayı 49, Nisan 2019, s.627-667.
- Gülşen İSTEK: **“Haçlılar'ın Maarretünnuman'da İşledikleri Cürümler”**; Vakanüvis, Uluslararası Tarih Araştırmaları D., Yıl 4, sayı 2, Güz 2019, s.582-602.
- Gülşen İSTEK: **“Haçlı Seferlerinde Çocuk Olmak, 1096-1099”**; 4.Uluslararası Mersin Sempozyumu, 22-24 Ekim 2020, s.299-316.
- Emrullah KALELİ: **“Haçlı Seferlerinde Yamyamlık Hadiseleri”**; Turkish Studies, C.IV, sayı 2, 2019, s.217-131.
- Emrullah KALELİ: **“Ortaçağ Avrupası'nda Yahudilerin Genel Durumu Ve Las Siete Partidas'a Göre Yasal Statüleri”**; Turkish Studies, C.XIV, sayı 3, 2019, s.577-592.
- Immanuel KANT: **Ebedî Barış Üzerine Felsefi Bir Deneme**; çev. Yavuz Abadan-Seha L. Meray, Ankara Ü. Siyasal Bilgiler F. yyn., Ankara, 1960.
- Edward KEENE: **Beyond the Anarchial Society: Grotius, Colonialism and Order in World Politics**; Cambridge University Press, Cambridge, 2002.
- Ayşe KILIÇ: **“İspanyol Engizisyonu Ve Müslümanlar”**; İnsan Ve Toplum D., C.VI, sayı 1, s.85-103.
- H.D.FKITTO: **The Greeks**; Penguin Books, Edinburg, 1959.
- Arthur KOESTLER: **Promise and Fulfilment: Palestine 1917-1949**; Mac-Millan & Co.Ltd., Londra, 1949.

Diana B. KONTSEVAIA: “**Mass Graves and the Politics of Reconciliation: Construction of Memorial Sites after the Srebrinica Massacre**”; The University of Western Ontario Journal of Anthropology Archives C.XXI, sayı 1, 2013, s.15-31.

Ku Klux Klan: A History of Racism and Violence; ed.Richard Baudouin, 6.basım, The Southern Poverty Law Center Montgomery, Alabama, 2011.

Artın Deming LEWIS (ed.): **British India: Imperialism and Trusteeship**; D.C.Heath, Boston, 1962.

Gustave Le BON: **Devrimin Psikolojisi: Kitle Zihni Üzerine Tarihin Gözden Geçirilmesi**; çev. Ayten Gündoğdu, Scala yyn., İstanbul, 2011.

Gustave Le BON: **Tarih Felsefesinin İlmî Esasları**; çev. Haydar Rıfat, İstanbul, 1932.

John LOCKE: **Hükümet Üzerine İkinci Tez**; çev. Aysel Doğan, 3.basım, İlke yyn., İzmir, 2011

Louis-Joseph LAVALLE-Pierre AdOLLE CHERVEL: **Engizisyon Tarihi**; der. ve çev. Ziya Paşa, yyn.a Hz. Muhammet Enes Karadeniz, Karbon Kitaplar yyn., İstanbul, 2029 (Belirtilen iki Fransız yazarın kitaplarından özet).

Raimondo LURAGHI: **Sömürgecilik Tarihi**; çev. Aydın Emeç, e yyn., İstanbul, 2015.

Benjamin MADLEY: “**From Teror to Genocide: Britain’s Tasmanian Penal Colony and Australia’s History of Wars**”; Journal of British Studies, C. XLVII, sayı 1, Ocak 2008.

Karl MARX: **Kapital**; C.I, 2.Kitap, çev. Mehmet Selik, Sol yyn., Ankara, 1966.

Baransel MIZRAK: “**Amerika’da Ayrımcı Politikalar Ve Siyahî Mücadele Tarihi**”; https://insamer.com/amerikada-ayrimci-politikalar-ve-siyahi-mucadele-tarihi_542.html

Gautier MINGOUS: “**Forging Memory: The Aftermath of the Saint Bartholomev’s Day Massacre in Lyon**”; French History, C. XXXIV, no. 4, Oxford University Press, 2020, s.435-452.

Kate MITCHELL: “**The Mechanism of British Rule**”; M.D. LEWIS: s.71-76.

MONTESQUIEU: **Kanunların Ruhu Üzerine**; çev. Fehmi Baldaş, Toplumsal Dönüşüm yyn., İstanbul, C.I,2.Kitap, 1998, C.I, 5. Kitap, 1967.

- Thomas MORE: **Utopia**; çev. Sabahattin Eyuboğlu, Mina Urgan, Vedat Günyol, 2. basım, Çan yyn., İstanbul, 1968; ayrıca Türkiye İş Bankası yyn., 2018.
- Geoffrey MORTIMER: “**İndividual Exerience and Perception on the Thirty Years War in Eyewitness Personel Accounts**”; [https:// academic.oup.com/article/20/2/141/734959](https://academic.oup.com/article/20/2/141/734959), 12 Nisan 2021.
- Mehmet NAM: “**İşgalden İstiklale Cezayir**”; Tarih D., sayı 55, 2012, s.155-187.
- Jawaharlal NEHRU: “**The British Rule in India**”; Nehru’nun 1946’da yayınlanan **The Discovery of India** adlı kitabından, Martin DEMING LEWIS (ed.): **British India: Imperialism or Trusteeship**; D.C.Heath, Boston, 1962.
- Kwame NKURMAH: **Yeni Sömürgecilik**; çev. A. Sarıca, Gerçek yyn., İstanbul, 1966.
- Kaan H. ÖKTEN: **Reformasyon Dönemi Siyasal Ve Dinsel Düşünce Tarihine Giriş**; Alfa yyn., İstanbul, 2003.
- Sibel ÖZBUDUN-Temel DEMİRER: “**Öndeyiş**”; s. 9-14; “**Meksika’dan Küba’ya Yol Boyu Notları**”; s.16-34; “**Wounded Knee’ci Neogroponte’li ABD Müdahalesi**”; s.51-89; S.ÖZBUDUN ve başkaları: **Latin Amerika Yerlileri**; Anahtar Kitaplar yyn., İstanbul, 2006.
- Ahmet Utku ÖZENSOY: “**15. Ve 16.Yüzyılda Sömürgecilik Hareketleri, Fiyat Devrimi Ve Sömürgecilik İdeolojisi**”; Tarih ve Gelecek D., C. V, sayı3, Aralık 2019, s.833, s.819-834.
- Halime PEHLİVAN: “**Srebrenitsa Katliamı**”; International Social Sciences Studies Journal, C. V, sayı 51, 2019, s.6854-6865.
- PLATON: **Devlet**; çev. Sabahattin Eyuboğlu-M.A. Cimcoz, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1962.
- PLATON: **Laws, The Dialoges of Plato**; Benjanin Jowet, Encyclopedia Britannica yyn., Chicago, 1952.
- İbrahim Ethem POLAT: “**Doğu Ve Batı Kaynaklarından Haçlı Seferlerinde Yaşanan İnsanlık İhlalleri**”; Uluslararası Suçlar Ve Tarih, 2008, sayı 5/6, s.5-27.
- İrfan POLAT: “**Yamyamlığın Tarihi ve Van’da İnsan Yiyen Bir Topluluk: Mirouharlar**”; Motif Akademi Halkbilimi D., 2020, C.XIII, sayı 29, s.1-19.

C.G.ROELOFSEN: “**Grotius and the International Politics of the Seventeenth Century**” -Hugo Grotius and International Relations; s.95-131.

Thomas James ROGERS-Stephen BAIN: “**Genocide and frontier violence in Australia**”; Journal of Genocide Resarch, C. XVIII, sayı 1, 2016.

Charles ROYS: **The Massacre of St.Bartholomew Instigated by the Pope of Rome**; Washington, tarihsiz.

Steven RUNCIMAN: **Haçlı Seferleri Tarihi**; çev. Fikret Işıltan, C.I: **Birinci Haçlı Seferi ve Kudüs Kırallığının Kurulması 1100-1187**; 4. basım, Ankara, 2008; C.II: **Kudüs Kırallığı ve Frank Doğu**; 3.basım, Ankara, 2008; C.III: **Akka Kırallığı ve Daha Sonraki Haçlı Seferleri**; 2. basım, Ankara, 1992, A.K.D.T.Y.K. yyn.

Barry RUBIN: **İstanbul Entrikaları**; çev. Selim Atalay, Milliyet yyn., İstanbul, 1994.

Cedric RYNGAERT-Nico SCHRIJVER: “**Lessons Learned from the Srebrenica Massacre: From UN Peacekeeping Reform to Legal Responsibility**”; Netherland International Law Review, sayı 62, 2015, s.219-227.

Jean Paul SARTRE: **Hepimiz Katiliz: Sömürgecilik Bir Sistemdir**; çev. Süheyla N. Kaya, Belge yyn., 1995.

SCHILLER: **Otuz Yıl Savaşı Tarihi**; çev. H. Dilevurgun, M.B. yyn., İstanbul, 1947.

Preserved SMITH: **Rönesans ve Reform Çağı: Bir Sosyal Arkaplan Çalışması**; çev. Serpil Çağlayan, Türkiye İş Bankası Kültür yyn., İstanbul, 2001.

Bülent T. ŞENAY: “**Yahudi-Hıristiyan İlişkileri Tarihi ve Antisemitizm-Oryantalizm İlişkisi**”; Uludağ Ü. İlahiyat F. D.,C. XI, sayı2, 2002, s.117-146.

Rabindranath TAGORE: **Milliyetçilik**; 2.basım, çev. Murat Çiftkaya, Kaknüs yyn., İstanbul, 1999.

Taner TATAR: “**Avrupai Vahşetin Adı: Sömürgecilik**”; <https://www.kavgamiz.com/orkun-dergisi/Avrupai-vahsetin-adi-somurgecilik-256/>

Taner TATAR: “**Sömürgecilik Ve Kızıl-Kara Katliamı**”; İstanbul Ü. Sosyoloji Konferansları D., sayı 44, 2011-<https://www.altayli.net/>

[somurgecilik-ve-kizil-kara-katliam.html](https://www.altayli.net/somurgecilik-ve-kizil-kara-katliam.html)

Guy TESTAS-Jean TESTAS: **Orta Çağ Hıristiyan Dünyasında Dinsel Şiddet: Engizisyon**; çev. Ali Erbaş, İnsan yyn., İstanbul, 2003.

- E.P.THOMPSON: **İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu**; çev. Uygur Kocabaşoğlu, Birikim yyn., İstanbul, 2004.
- THUCYDİDİS: II, 37, 39, 41 – **Thucudidis Tarihinden Perikles’in Ağıt Nutku**; çev. Aleksandros Hacıopolus, İstanbul, 1973, s.37-47 (yalınlaştırılarak alıntılanmıştır).
- Hıfzı TOPUZ: **Kara Afrika**; Milliyet yyn., İstanbul, 1971.
- Peter TUDEBODUS: **Bir Tanığın Kaleminden Birinci Haçlı Seferi: Kudüs’e Yolculuk**; çev. Süleyman Genç, Kronik Kitap, İstanbul, 2019.
- Max WEBER: **Protestan Ahlakı Ve Kapitalizmin Ruhu**, çev. Zeynep Aruoba, Hil yyn., İstanbul, 1985.
- Peter F.WIENER: **Hitler’in Manevi Atası Martin Luther**; çev. Hakan OLGUN, Kaknüs yyn., İstanbul, 2002.
- Eric WILLIAMS: **Kapitalizm Ve Kölelik**; çev. Anıl Tarar, 2.basım, Dipnot yyn. Ankara, 2020.
- Hugh WYNNE: **“Kilise Tarihinde Antisemitizm”**; çev. Süleyman Turan, Dilbilimleri Akademik Araştırma D., C.IV, sayı 1, 2004, s.275-290.
- Cüneyt YENİGÜN-Ümit HACIOĞLU: **Bosna-Hersek: Batı’nın Güvenini Kaybettiği Medeniyet**; Dünya Çatışmaları, C. I, 3.basım, 2010, s.671-690.
- Çetin YETKİN: **Adalet Hiç Var Olmadı – Adalet Kavramı Üzerine Kötümser Bir Deneme**; Kilit yyn., İstanbul, 2015,
- Çetin YETKİN: **Siyasal Düşünceler TARİHİ**; C. IV: **Batı’da, Sömürülen Ülkelerde Ve Türkiye’de Irkçılık Ve Ulusçuluk**; Güler yyn., Ankara, 2013.
- Hayri YILDIRIM: **Sömürgeci Batı’nın Barbarlık Tarihi**; Hitabevi yyn., Ankara, 2021.
- Yunan’ın Anadolu’daki Zulmü: Vahşet**; çev. Necdet Ekinci, 2.basım Gürer yyn. İstanbul, 2013.
- Alfred ZIMMERN: **The Greek Commonwealth – Politics and Economics in Fifth-Century Athens**; The Modern Library, New York, 1956.
- Ziya GÖKALP: **“Siyasî Garp Meselesi”**; Küçük Mecmua, 4 Kânun-ı Evvel 1338, sayı 25, -çeviriyazı Şahin Filiz, Y.A.R.Müdafaa-i Hukuk yyn., Antalya, 2010.